
ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ
ନାଟକ

ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ

ରଘୁନାଥ ପରୀକ୍ଷା

ପ୍ରକାଶକ
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ
ନୂଆ ରାଜଧାନୀ,
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ ୧୮୬୮
ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ ୧୮୯୭
ତୃତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୫୯

ମୂଲ୍ୟ ଏକଟଙ୍କା ପଚିଶ ନୂ: ପ:

ମୁଦ୍ରାକର
ପଣ୍ଡିତ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର
ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରେସ
କଟକ-୨

ଭୂମିକା

'ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ'ର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଏହା ସର୍ବଥା ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ । ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ଯଦ୍ୟପି ପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ନାଟକର ଲେଖକ ରୂପେ ଚିର ସ୍ମରଣୀୟ, ତଥାପି ତାଙ୍କର ପୂର୍ବଜରୂପେ ଓ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ବରେଣ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟା ରୂପେ ସ୍ୱର୍ଗତ ରଘୁନାଥ ପରିଚ୍ଛା ଅଳ୍ପ ସ୍ମରଣୀୟ ଓ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ନୁହନ୍ତି । ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିରେ ୧୭୯୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପରିଚ୍ଛା ଓ ହୀରାମଣି ଯଥାକ୍ରମେ ତାଙ୍କର ଜନକ ଓ ଜନନୀ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଉପନାମ ବା ସଂଜ୍ଞା ଥିଲା 'ପଣ୍ଡା', କିନ୍ତୁ ପରେ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ (କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରର ଅନୁରୂପ) ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ, 'ପଣ୍ଡା' ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ପରିଚ୍ଛା' ରୂପେ ସେ ହେଲେ ପରିଚିତ । ପାରଳାର ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଲିହୁରି ଗ୍ରାମରେ, ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ରାଜ ନିଯୋଗରେ ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଏ ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିବାର ଜଣାଯାଏ ।

କବିଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଜୀବନ ଚରିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାନ୍ତ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ତେବେ ତାଙ୍କର ବଂଶଧରମାନଙ୍କଠାରୁ ପରମ୍ପରାରେ ଶ୍ରୁତ ଓ ଉଜ୍ଜୀବିତ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଘଟଣା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି, ଶ୍ରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ବିଶେଷରେ ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ସଭାର ପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳୀରେ ସେ ନିଜର ପ୍ରତିଭା ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଇ 'ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥିଲେ । କଟକ ନଗରୀରେ ମଧ୍ୟ ମହାତ୍ମା ଗୌରୀଶଙ୍କର ତାଙ୍କୁ ଏକ ମାନ ପତ୍ରରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥିତ କରିଥିଲେ । ଦ୍ୱିଷ୍ଠପୁରେ, ଲିହୁରିରେ ଅବସ୍ଥାନ

ସମୟରେ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ କୃପାବଳରେ 'ନୀଳ ସରସ୍ୱତୀ' ମନ୍ତ୍ରରେ ସେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ ଓ କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ଅନର୍ଗଳ କବିତ୍ୱ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହେଲା ।

ଏ ସବୁର ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଏକ ପ୍ରକାର ନିରର୍ଥକ, କାରଣ 'ପରୀକ୍ଷା' ମହୋଦୟଙ୍କର ଅମର କବିତ୍ୱ, ପ୍ରଗାଢ଼ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ବିଳକ୍ଷଣ ପ୍ରତିଭାରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ରାଧା ମାଧବ ବିଳାସ' ଖଣ୍ଡିକ ପାଠକଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିଲକ୍ଷଣ ଶକ୍ତି-ବିଳାସର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିଚୟ ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଭଞ୍ଜଙ୍କର ଶବ୍ଦ-ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶବ୍ଦ-ସଂଯୋଜନ ପରିପାଟୀ ଓ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଭକ୍ତି-ତାଦାତ୍ମ୍ୟ—ଏହି ତିନିଟିର ମଧୁର ସମନ୍ୱୟ 'ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ'ର ରଚୟିତା ରଘୁନାଥଙ୍କଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ହେବ ।

ରଘୁନାଥ ପରିଚ୍ଛା ଏକାଧାରରେ କବି, ପଣ୍ଡିତ, ଭକ୍ତ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ଓ ବହୁଭାଷାଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ପାରଦର୍ଶିତା ଏକ ପ୍ରକାର ଅବିସମ୍ବାଦିତ । ତାଙ୍କର ଗୀତି-ନାଟ୍ୟ ସମୂହ, ଓ 'ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ' ତହିଁର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ପ୍ରମାଣ । ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକର ମୂଳରେ ସୂତ୍ରଧାର ମୁଖରେ କବି ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ନାଟ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱର ବିବରଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ପାଠକଲେ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ନିକଟରେ ମସ୍ତକ ସ୍ୱତଃ ଅବନତ ହୋଇପଡ଼େ । ଓଡ଼ିଆ ଗୀତ ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ସାହିତ୍ୟ ଓ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଏତେଦୂର ଋଣୀ, ଯାହାଙ୍କର "କଠିନ" 'ନାଟ୍ୟକାର ଗଣଗଣନାରମ୍ଭେ' ଅବଶ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ହେବ, ତାଙ୍କର ସେହି ବରେଣ୍ୟ ପ୍ରାଥମିକ ଉଦ୍ୟମର ବିଳମ୍ବ ଉଚ୍ଚ

ପୁଣି ଥରେ ଉଦ୍ଭାବିତ କରି, ସେ ସମୟର ଓଡ଼ିଆ କବିର ମନୀଷା ପ୍ରତି ଆଜିର ଆତ୍ମ-ଭୁଲି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଠକ ସମାଜର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ କି ?

ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ ନାନା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ରୂପେ ସମ୍ମାନିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ । ୧୮୭୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଅପ୍ରେଲ ୨୬ ତାରିଖରେ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ କର୍ମବୀର ଓ ମାତୃସାହିତ୍ୟ ସମୁନ୍ନତିକାମୀ ଗୌରିଶଙ୍କର ରାୟ ଏହି ନାଟକଟି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମୁଖବନ୍ଧରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ—“ବର୍ତ୍ତମାନକାଳରେ ଉତ୍କଳ ଦେଶର ଲୋକମାନେ ବିଦ୍ୟା ଓ ବୁଦ୍ଧିର ତଦ୍ରୂପ ବ୍ୟବହାର କରୁ ଅଛନ୍ତି କି ନା ଏକଥାର ପରିଚୟ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆମ୍ଭେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାନ୍ତର୍ଗତ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି ନିବାସୀ କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ପରୀକ୍ଷାଙ୍କ କୃତ ଏହି ‘ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ’ ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ ଜନସମାଜରେ ଉପସ୍ଥିତ କରୁଅଛୁ ।”

କର୍ମବୀର ଗୌରୀଶଙ୍କରଙ୍କ ଏହି ମନ୍ତବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସମସାମୟିକ ଉତ୍କଳର ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଇତିହାସ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ରହିଛି । ୧୮୦୩ ଖ୍ରୀ: ଅ: ରେ ଏ ଦେଶରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା । ତାହାପରେ ପଡ଼ୋଶୀ ବଙ୍ଗ ତୁଳନାରେ ଉତ୍କଳର ଯୁଗୋଚିତ ଅଗ୍ରଗତି ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିପୁଷ୍ଟି ସାଧିତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଇତିହାସ ଦିଗରୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା ବିଶେଷ ଉପାଦେୟ । ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସ୍ତରର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟ ସ୍ୱୀୟ ‘ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ କଳା’ରେ ଲେଖିଛନ୍ତି :—

"ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ନାନା ଅବସ୍ଥାନ୍ତର ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ୱରେ ଘଟିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ବିଜୟର ପ୍ରଥମ ୩୦।୪୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ପରିବାର ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁଆଡ଼େ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ପ୍ରତିକୂଳ ଆତଙ୍କ ଓ ଆଶଙ୍କା ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା ! ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସମସ୍ତେ ଭୀତ ତ୍ରସ୍ତ ସେଠାରେ ଆମୋଦ, ଆହ୍ଲାଦର ଅବସର କିପରି ଥାଇ ପାରେ ? ପୁଣି ଇଂରେଜ ରାଜତ୍ୱର ଆରମ୍ଭରୁ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ନବାଗତ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ, ଓଡ଼ିଶାର ନାନା ସ୍ଥାନରେ, ନାନା ବିଭାଗର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତି ଏମାନଙ୍କର କିଛି ସହାନଭୂତି ନଥିଲା ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକେ ନାନା ଭାବରେ ଚେଷ୍ଟାକରିଥିଲେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଘୋର ଅବଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ × × । ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଜଲିସ୍ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଚଳନ ଥିବାରୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ଯାତ୍ରା ସମୟ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ହେଁ ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରା କୁରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ସର୍ବଥା ଉପେକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା ।" (ପୃ. ୩୧)

ଏହି ପୃଷ୍ଠ ଭୂମିକାରେ ଦାଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରଘୁନାଥ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱର କଳନା କରିବାକୁ ହେବ । ଏକପକ୍ଷରେ ବଙ୍ଗଳା, ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆନ୍ଧ୍ର—ଏ ଦୁଇ ପଡ଼ୋଶୀ ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଲାଗିରହିଛି । ସୁତରାଂ କେଉଁଠାରେ ଅସ୍ତିବାଦରୁ, କେଉଁଠାରେ ଅବା ନାସ୍ତି-ବାଦରୁ ପଡ଼ୋଶୀ ସାହିତ୍ୟସ୍ରଷ୍ଟା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମାଲୋଚକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ପ୍ରେରିତ ଓ ପ୍ରଣୋଦିତ ହେବାରେ କୌଣସି ବିଚିତ୍ରତା କିମ୍ବା ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ନାହିଁ । କହିବାକୁ ଗଲେ, ବିଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ କେବଳ ଯେ ୧୮୬୬ ର ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପରି ଭୀଷଣ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପତ୍ପାତ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଗ୍ରାସ କରିଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ, ଦୁଇ ଦିଗରୁ ପ୍ରତି-ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାଶୀଳ ସାହିତ୍ୟିକ ଆକ୍ରମଣ ମଧ୍ୟ ଉତ୍କଳକୁ ଅଳ୍ପ ମ୍ରିୟମାଣ କରିଦେଇ ନଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ସେନାପତି, ସେନାପତି ଫକୀର ମୋହନ ପୂର୍ବ ଉତ୍ତର କୋଣରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚାଲି-ଥିବା ଅପପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ବିବରଣୀ ନିଜ 'ଆତ୍ମ ଜୀବନୀ'ରେ ଓ କେତେକ ଆଲୋଚନାରେ ମଧ୍ୟ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳର ସେହି ବିରୋମାଞ୍ଚକର ପରିସ୍ଥିତି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଠାଏ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖର ସହିତ ଗୋଟିଏ କଥା ଲେଖିବାକୁ ହେଉଅଛି; ବର୍ତ୍ତମାନ ସାନ ଲାଟ ଶ୍ରୀ ଯୁକ୍ତ ଉଡ଼ବରନ ସାହେବ ଉତ୍କଳ ଭାଷା ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବା ବେଳରେ ଠେଙ୍ଗାଏ କଷି ଦେଇଗଲେ । ଉକ୍ତ ମହାଶୟ ସମ୍ବଲପୁର ଅଦାଲତ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଉଠାଇ ଦେଇ ଯେଉଁ କ୍ଷତି କରିଗଲେ, ସେ କ୍ଷତି ସହଜରେ ପୂର୍ତ୍ତି ହେବାର ନୁହେଁ, ଉତ୍କଳ ବାସୀମାନେ ଚିରକାଳ ଏ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇବେ ।" (ଗ୍ରଃ ପୃଃ ୧୦୪୯)

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଦକ୍ଷିଣର ନମୁନା ମଧ୍ୟ ବିରଳ ନୁହେଁ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ସ୍ୱକୃତ 'ଜାନକୀ ପରିଣୟ ନାଟକ'ର 'ଭୂମିକା'ରେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ୧୯୧୫ 'ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କେତେକ କଥା ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ, କି ପରିସ୍ଥିତିରେ 'ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ'ନାଟକ ରଚିତ ହୋଇଥିବ ବା ଥିଲା ତାହାର ଅବଧାରଣ ବ୍ୟତିରେକ ନାଟକଟିର ମୂଲ୍ୟ କଳନା ଯଥାର୍ଥରେ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ବିକାଶ କ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲାବେଳେ ଠାଏ ଲେଖିଛନ୍ତି, କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଚମ୍ପୂ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାର ଦ୍ୟୋତକରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରେ (ଓ: ନା: ପୃ: ୨୮)। ପୁଣି ଅନ୍ୟତ୍ର ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରାକୁ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥା ରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଛନ୍ତି (ଓ: ନା: ପୃ: ୩୨)। ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରା ସମ୍ପର୍କରେ 'ସମ୍ବାଦ ବାହିକା' ଏବଂ 'ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା'ର ଖଣ୍ଡନ-ମଣ୍ଡନାତ୍ମକ ବିବରଣୀ ସେ ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି। ଯେତେବେଳେ ଏହି ଯାତ୍ରା, ଲୀଳା ଓ ସୁଆଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ଥିଲା, ସେତିକିବେଳେ ରଘୁନାଥ ପରିଚ୍ଛା ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ। ୧୮୬୮ରେ ଏହା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ଅନ୍ତତଃ ଦଶ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ। କିନ୍ତୁ ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟ କାହିଁକି କେଜାଣି ଏ ନାଟକଟି ବିଷୟରେ ଏକାନ୍ତ ନୀରବ। ୧୮୭୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରାର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାର ମତାମତ ଉଦ୍ଧାର କରି ତତ୍‌କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତିର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଏହି ସବୁ ଲେଖାରୁ ଓଡ଼ିଶାବାସୀମାନଙ୍କର ରୁଚି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ଅଭିନୟ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟଗ୍ରତା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ୁଅଛି ଓ ଏଠାରେ ଅନେକ ଲୋକ ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ନାଟକର ଅଭିନୟ ଦେଖିଥିବାରୁ ନାଟକ ରଚନା ଓ ଅଭିନୟ ନିମନ୍ତେ ମନ ବଳାଇବା ସ୍ୱାଭାବିକ × × ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜଗନ୍‌ମୋହନ ଲାଲ (ଡେପୁଟି) ଖଣ୍ଡିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଓ 'ବାବାଜୀ ନାଟକ' ରୂପେ

ଏହା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା × × × ×
ବାସ୍ତବିକ ଏହି 'ବାବାଜୀ ନାଟକ' ପ୍ରକୃତ ନାଟକ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ
ଏହା ଯାତ୍ରା ଅପେକ୍ଷା ଉନ୍ନତ ଓ ମୁଦ୍ରିତ ସମ୍ମାନ × × । ଏହା
ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ ଗୀତି-ନାଟ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।"
(ପୃ: ୩୪) ଅଥଚ ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି
ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ନାହିଁ,--ଏହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ
ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରିୟରଞ୍ଜନ ସେନ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିସ୍ତୃତ
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—"The next dramatist of note was Gaganmohan Lala who wrote × × × Babaji. × × × published from Cattack in 1877. × × There was a predecessor even to Jaganmohan viz, Kavichandra Raghunath Pariksha, who in 1868, from Cuttack published a drama Gopinath Ballabha Natak, probably a translation from a Vaishnav play in Sanskrit."

(Modern Oriya Literature pp. 109—110)

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସେନ୍ ୧୯୪୭ରେ ଏହା ଲେଖିଥିଲେ । ଏହା ପରେ
ମଧ୍ୟ ଏଥିର ଆଲୋଚନା ଅନ୍ୟତ୍ର ହୋଇଥିଲା । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ,
୧୯୫୪ ଡ଼ିସେମ୍ବରରେ ପ୍ରକାଶିତ 'ଉତ୍କଳ ନୃତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ନାଟ୍ୟ-
କଳା' ପରିଷଦର ସ୍ମରଣିକାରେ ଅଛି :—

"Raghunath Parichha and Jaganmohan Lala are two other conspicuous names in the history of dramatic authorship. Shri Parichha's Gopinath Ballabha Natak was published in 1868." (p. 8)

ପୁଣି ଚତୁଷ୍ପୂର୍ବବର୍ଷ ୧୯୫୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ 'ଡ଼ଗର'ରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଲୋଚନାରେ ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭଙ୍କର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଥିଲା (ଦେଖନ୍ତୁ, ଡ଼ଗର, ୧୬ଶ ବର୍ଷ, ୭ମ ସଂଖ୍ୟା ପୃଃ ୩୩ ।)

ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ, ଗିରିଜାବାବୁ ତାଙ୍କ ନାଟ୍ୟ କଳାରେ ଭ୍ରମ-ବଶତଃ ହେଉ, ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ହେଉ, ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନ ଥିବାରୁ, ତାଙ୍କର (ବୋଧହୁଏ) ଅନ୍ଧ ଅନୁବର୍ତ୍ତିତାରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଲେଖକମାନେ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କ ନାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନାହାନ୍ତି ! ଠିକ୍ ଏହି ଭଳି ପରିସ୍ଥିତିର ଅବସାଦକର ନଗ୍ନ ରୂପ ଦେଖି ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଠାଏ ଲେଖିଛନ୍ତି —

"ବିଦ୍ୟାର ପରଂପରା ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ସ୍ଥିତ ନାହିଁ । ଆଲୋଚନା ସୂତ୍ରରେ ପୂର୍ବର ଆଲୋଚ୍ୟ ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନଙ୍କ ଉପରେ ନୂତନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବା ଉଚିତ । ମୁଁ ବରାବର କହେ, ପରଂପରା ପରିସ୍ଥିତି ଓ ପୁରୋଦୃଷ୍ଟି, ଏହି ତିନୋଟି ଉପାଦାନ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ । ପରଂପରାର ପ୍ରଭାବ ନ ଥିଲେ ପରିସ୍ଥିତିର ନିର୍ମଳ ଅବବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ ।" (ଫକୀରମୋହନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ, ଭୂମିକା ପୃଃ ୧)

ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କ ଏହି ମନ୍ତବ୍ୟ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ତାହା ଅଭିନିବେଶ ସହକାରେ ପାଠ କଲେ ବହୁ ଲେଖକଙ୍କର ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ଓ ବସ୍ତୁରହୀନତା ସହଜରେ ବୁଝି ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ପାଠକଙ୍କର ମନେଥିବ, କିଛିଦିନ ତଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ସାରଳାଦାସଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଓ ସମୟ ସଂପର୍କରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ, ସେ ସଂପର୍କରେ ଝଙ୍କାରର ସଂପାଦକୀୟରେ ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କ ଭଳି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ—

"ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଳପତ୍ର ପୋଥିରୁ କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବହୁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବିଷୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଆବଶ୍ୟକ × × । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଥିପୂର୍ବେ ଯେଉଁସବୁ ଲେଖା ହୋଇଅଛି, ସେ ସବୁ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରୁ × × । ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପୂର୍ବ ଲେଖକ-ମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୟନ ଆବଶ୍ୟକ ।" (ଝଙ୍କାର ୮ମ ବର୍ଷ ୩ୟ ସଂଖ୍ୟା ପୃ: ୩୪୭)

ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଓ ଡକ୍ଟର୍ ମହତାବଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ବିଶିଷ୍ଟ ଔପନ୍ୟାସିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାଳନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ମତ ଆଲୋଚନା କରିଯାଉ ।

"Pandit Godavarish Misra is both poet and playwright. × × × Oriya drama, however, was of a later orign than fiction owing to the want of any permanent stage. At the beginning it took the form of mythological presentation dealing with stories like the romance of Radha and Krishna. Raja Radhamohan Rajendra Dev and Ramashankar Ray attempted in this direction with but little success on the stage. They were followed by Kampala Misra."

(Literatures in Indian Languages, p. 242)

ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଭାରତୀୟ ବିଭିନ୍ନ ବିଶିଷ୍ଟ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟିକ ବିକାଶ ସଂପର୍କୀୟ ବିବରଣୀପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଏ ଯେଉଁ କ୍ରମିକତା ଓ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ପରିଚୟ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଦେଖିଲେ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଓ ଡକ୍ଟର୍

ମହତାବଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱ ସହଜରେ ବୁଝିହେବ । କାରଣ କାଳନ୍ଦୀବାବୁଙ୍କ ଲେଖାଟିରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକ୍ରମେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଜଣାଯାଏ, ଯେପରିକି ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାଟ୍ୟକାର, ତାଙ୍କ ପରେ ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାମଶଙ୍କର ରାୟ, ତାଙ୍କପରେ ଓ ତାଙ୍କର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ଭାବରେ କାମପାଳ ମିଶ୍ର ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଯେଉଁମାନେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ୧୮୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ 'କାଞ୍ଚି-କାବେରୀ' ନାଟକ ରଚିତ ହେଲା (ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା ପୃ: ୨୩ ଓ ୪୯) । ଅଥଚ ପାଠକମାନେ ଏଇ ନାଟ୍ୟକାର ଓ ନାଟକମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତୁ ।

(କ) ୧୮୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାମଶଙ୍କରଙ୍କର 'କାଞ୍ଚି-କାବେରୀ' ନାଟକ ରଚିତ ହେଲା ।

(ଖ) କାମପାଳ ମିଶ୍ର ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥିବା ବେଳେ ୧୮୯୮ (ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା ପୃ: ୫୯) ବା ୧୮୯୯ (Modern Oriya Literature pp. 111—112) ରେ 'ସୀତାବିବାହ' ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

(ଗ) ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ୧୯୧୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରେମ-ତରଙ୍ଗ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

(ଘ) ପଦ୍ମନାଭ ନାରାୟଣ ଦେବ (ପାରଳା) ୧୯୦୧ ଓ ୧୯୦୨ରେ ଯଥାକ୍ରମେ 'ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନାଟକ' ଓ 'ଅହଲ୍ୟା ଶାପ ମୋଚନ' ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ (Modern Oriya Literature pp. 111–112) ।

ଏଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ କାମପାଳ ମିଶ୍ର ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ଲେଖିବାର ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ଟିକାଟି ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ରାମଶଙ୍କର ନାଟ୍ୟକାର ହିସାବରେ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ । ଅଥଚ କାଳନ୍ଦୀବାବୁଙ୍କ ସୁଚିନ୍ତିତ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଅଛି ଯେ, କାମପାଳ ମିଶ୍ର ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରି ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାମଶଙ୍କରଙ୍କୁ 'ଗୋଦାବରୀଶ' ଓ ଟିକାଟି ରାଜାଙ୍କ ପରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏଇ ଗୋଟିକ ନୁହେଁ, କେବଳ ନାଟ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କଲେ ଏ ଭଳି ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ । ଅଧ୍ୟାପକ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର ସୁପ୍ରଣୀତ 'ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା'ରେ ଏହିପରି କେତେକ ଭ୍ରାନ୍ତ କଥା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ କଥା, ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କ ପରି ରାମଶଙ୍କରଙ୍କ କାଞ୍ଚି-କାବେରୀ ନାଟକ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ନାଟକ ବୋଲି ସେ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାମଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କର 'କାଞ୍ଚି-କାବେରୀ ନାଟକ' ରଚିତ ହେଲା ବେଳକୁ ପଦ୍ମନାଭ ଦେବଙ୍କ 'ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନାଟକ' ମଧ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।" (ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୬୫)

ଏକଥା ଜଣାଶୁଣା ଯେ, ରାମଶଙ୍କରଙ୍କ ଉକ୍ତ ନାଟକ ୧୮୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ପ୍ରିୟରଞ୍ଜନଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ୧୮୮୦ ବେଳକୁ ପଦ୍ମନାଭ ଦେବଙ୍କ ବୟସ ମାତ୍ର ଆଠ ବର୍ଷ (ଦେଖନ୍ତୁ, Modern Oriya Literature p. 111)। କାରଣ ସେ ୧୮୭୨ ଡିସେମ୍ବର ୧୫ରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ।

ତେବେ କ'ଣ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଆଠ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପଦ୍ମନାଭ ତାଙ୍କର 'ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନାଟକ' ରଚନା କରଥିଲେ ? ସୁତରାଂ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତର ପ୍ରମାଦରୂପେ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ।

ମୋର ପ୍ରିୟ ଛାତ୍ର ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଠାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ ସ୍ୱପ୍ରଣୀତ 'ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଭୂମିକା'ରେ ୧୯୫୭ରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଆଦ୍ୟ ସ୍ତରର ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ କେବଳ ଗିରିଜାବାବୁଙ୍କର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର । (ଦେଖନ୍ତୁ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଭୂମିକା ପୃ: ୨୮ ।)

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ—

"ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ"—ଏହା ଅଧ୍ୟାପକ ଗିରିଜାଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା' ଗ୍ରନ୍ଥର ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦର ଶିରୋନାମା । ଏହି ପରିଚ୍ଛେଦର ଆରମ୍ଭରେ ଅଛି—

"ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ରଚିତ ହେଲା ୧୮୮୦ ମସୀହାରେ । ତାହା ପୂର୍ବରେ ଯେଉଁ 'ବାବାଜୀ' ନାଟକ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବାସ୍ତବରେ ନାଟକ ନୁହେ × × ୧୮୭୮ ମସୀହାରେ କଟକ ନଗରୀରେ କେତେକ ଯୁବକଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ପ୍ରଥମରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଗଢ଼ା ହୋଇ ବଙ୍ଗଳା ନାଟକ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହି ସମୟରେ ରାମଶଙ୍କର କଲେଜର ଛାତ୍ର ।

(ପୃ: ୩୯)

ଅଧ୍ୟାପକ କାହ୍ନୁଚରଣ କନ୍ଦୁ ପଦ୍ମାବତୀ ହରଣକୁ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ବୋଲି ଧରିଛନ୍ତି । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—"ଉକ୍ତ ନାଟକଟି ୧୮୩୪ ମସୀହାରେ ରଚିତ ଓ ଅଭିନୀତ ହେବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଅଛି ।

(ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୬୬ ।)

ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ଅଧ୍ୟାପକ କାହ୍ନୁଚରଣଙ୍କ ମତରେ ୧୮୩୪ ରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିବା 'ପଦ୍ମାବତୀ ହରଣ' ହିଁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ—ଯଦିଓ ଏଭଳି ନୂତନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ସେ କିପରି ଉପନୀତ ହେଲେ, ତହିଁର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ସେ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଏକଥା ଲେଖିବା ପରେ ସେ ପୁଣି ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ବୀରକିଶୋର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ରଚିତ ଓ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିବାର ଇତିହାସ ମିଳୁଅଛି । ଉକ୍ତ ନାଟକର ନାମ 'ଗୌରୀ ହରଣ' ବା ଜଳନ୍ଧର ଉପାଖ୍ୟାନ । × × × । ପ୍ରଥମ ବୀରକିଶୋର ଦେବ ୧୭୩୮ରୁ ୧୭୯୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସନ କରିଥିଲେ × × × । ଉକ୍ତ ନାଟକ ସେହି ପ୍ରଥମ ବୀରକିଶୋର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ହିଁ ରଚିତ ଓ ଅଭିନୀତ ହେବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଏବେ ବି ଉକ୍ତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଅଛି ।" (ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୭୧-୭୨ ।)

ଅଧ୍ୟାପକ ମିଶ୍ରଙ୍କର ଏଇ ମତ କେତେଦୂର ପ୍ରାମାଣିକ, ତାହା ଜାଣି ହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ, ଯୁକ୍ତି ଛଳରେ, ତାଙ୍କ କହିବା ପ୍ରକାରେ ଧରିଯାଉ, ୧୭୯୨ ପୂର୍ବରୁ ବୀରକିଶୋର ଦେବଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ 'ଗୌରୀ ହରଣ' ନାଟକ "ରଚିତ ଓ ଅଭିନୀତ" ହୋଇଥିଲା ।

ଏହା ଯଦି ଠିକ ହୁଏ, ତେବେ ସେ କିପରି ଲେଖିଲେ, "ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକାଭିନୟ ଇତିହାସରେ ପଦ୍ମାବତୀ ହରଣ ହିଁ 'ସ୍ଥାନ ପାଇବ" ବୋଲି । (ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ପୃ: ୭୧ ।) ସୁତରାଂ, ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥର ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧ ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଯାଇଛି ।

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ଆଉ ଦୁଇଟି ଉପାଦାନର ଉଲ୍ଲେଖ ଓ ଆଲୋଚନା ନକଲେ ରହି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବାବାଜୀ ନାଟକ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାପରେ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାରେ ୧୮୭୭ ନଭେମ୍ବର ୩ ତାରିଖ ସଂଖ୍ୟାରେ ଲେଖା ଥିଲା :—

"ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଟକ ରଚନା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏ ପୁସ୍ତକ (ବାବାଜୀ) ତନ୍ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ ଅଟଇ ।× × ଏହା ଦ୍ୱାରା ନାଟକର ବାଟ ଫିଟିଲା । ଅତଃପର ପ୍ରକୃତ ନାଟକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବାହାରି ପାରେ ।"

କଟକର ପତ୍ରିକାରେ ଏଭଳି ଟିପ୍ପଣୀ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ବେଳେ, ତେଣେ (ସେତେବେଳର ଆନ୍ଧ୍ର ଅଞ୍ଚଳ ରୂପେ ବିବେଚିତ) ପାରଳାର କବି ଅପର୍ଣ୍ଣା ପଣ୍ଡା ସ୍ୱରଚିତ 'କବିଜୀବନୀ'ରେ ୧୯୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରି ଲେଖି-ଥିଲେ :—

"ଜଗନ୍ନାଥ ପରୀକ୍ଷା ହେ ପାରଳା ନିବାସୀ
କବିତା ପ୍ରଭାବେ ହେଲ ତୁମ୍ଭେ କବିଶଶୀ
ଉତ୍କଳେ ନାଟକ ଗନ୍ଧ ନ ଥିଲା ପୂର୍ବରେ
ରଚିଲ ନାଟକ ଏକ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଥମରେ
ନାଟକଟି ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାମରେ
ଖ୍ୟାତ ହୋଇଅଛି ଏବେ ଉତ୍କଳ ରାଜ୍ୟରେ ।"

(କବିଜୀବନୀ ପୃ: ୩)

କଟକର ସାହିତ୍ୟିକ ମନ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଥିବା 'ବାବାଜୀ' ନାଟକକୁ ପ୍ରଥମ ନାଟକ ବୋଲି କହିବାରେ ଯେତିକି ସମୀଚୀନତା ଅଛି, ପାରଳାର ସାହିତ୍ୟିକ ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକକୁ ପ୍ରଥମ ନାଟକ କହିବାରେ ତତୋଧିକ ସମୀଚୀନତା ଅଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବୋଲି 'ବାବାଜୀ' ନାଟକର ପ୍ରକାଶ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଅପର୍ଣ୍ଣା ପଣ୍ଡାଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଥିଲା ବୋଲି କହିବା ବୋଧ ହୁଏ ସମୀଚୀନ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ଯାହା ହେଉ, କାଳ ବିଗ୍ରହରେ "ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ" ସର୍ବଥା ସେ 'ବାବାଜୀ ନାଟକ'ର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳାର ବିକାଶ ଧାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଏକ ଆଲୋକ ସ୍ତମ୍ଭ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ୧୯୧୭ରେ 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ'ର ଲେଖକ ସ୍ୱର୍ଗତ ତାରିଣୀ ଚରଣ ରଥ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତିକାରେ ଲେଖିଥିଲେ—"ଏ (ରଘୁନାଥ ପରିଚ୍ଛା), × × × ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ନାଟକ ଲେଖିଛନ୍ତି (ପୃଷ୍ଠା ୭୪) କିନ୍ତୁ ବୋଧହୁଏ, 'ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକଳା'ରେ ଶ୍ରୀ ଗିରିଜାଙ୍କର ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କର ନାମ ଲେଖି ନ ଥିବାରୁ ଆଜର ବନ୍ଧୁ ଆଲୋଚକ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ

ଅପର୍ଣ୍ଣା ପଣ୍ଡାଙ୍କ "କବିଜୀବନୀ"ରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ଅନ୍ୟ କେତେଖଣ୍ଡି ରଚନାର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଅଛି—(୧) ରାଧା କୃଷ୍ଣ ଲୀଳା (୨) (ଫଗୀତରେ) ଶ୍ରୀ ରାମାୟଣ (୩) ତାଳ ସର୍ବସାର । କିନ୍ତୁ କବିଙ୍କ

ରାଧାମାଧବ ବିଳାସ (୧୯୫୭ରେ ପ୍ରକାଶିତ) କାବ୍ୟର ଭୂମିକାରେ ସର୍ବମୋଟ ଦଶଖଣ୍ଡି ଗ୍ରନ୍ଥର ବିବରଣୀ ଦିଆଯାଇଛି, ଯଥା :—

(୧) ସଂଗୀତ ରାମଲୀଳା
(୨) ସଂଗୀତ କୃଷ୍ଣଲୀଳା
(୩) ମାନ୍ତ ଶତକ
(୪) ସଂଗୀତ ରତ୍ନାକର
(୫) ବାସୁଦେବ ନାଟକ
(୬) କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରମା ନାଟକ
(୭) ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ
(୮) ରାଧାମାଧବ ବିଳାସ
(୯) ମୁକ୍ତାନାଟିକ
(୧୦) ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ

(ଭୂମିକା ପୃ: ୩)

ଏଇ ତାଲିକାର ପଞ୍ଚମ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଅଧ୍ୟାପକ କାହ୍ନୁଚରଣ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଆଲୋଚନାରେ "ଗୀତ ରତ୍ନାକର" ବୋଲି ଲେଖିଛନ୍ତି । (ଦେଖନ୍ତୁ—ଆଲୋଚନା ମାଳା ପୃ: ୧୪୯)

ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ନାମକରଣରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ଅବଧାରଣା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ । ତେବେ, ଶେଷ ଦୁଇଟିର ଟିକିଏ ପରିଚୟ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେହୁଏ । 'ମୁକ୍ତା ନାଟିକା'ରେ ମୁକ୍ତା ଫଳକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବ୍ରଜଧାମର କ୍ରୀଡ଼ା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଭଳି ନାମ କରଣ କରାଯାଇଛି । 'ରାଧାମାଧବ ବିଳାସ' ମୁଖବନ୍ଧରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବେଣୀ ମାଧବ ପାଠୀ ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟର ପରିଚୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ଏପରି ଉଭୟମୁଖୀ କବିତା ଛନ୍ଦ ସାହିତ୍ୟ ବା ସଙ୍ଗୀତ ଜଗତରେ କ୍ୱଚିତ୍ ଦେଖାଯାଏ ” । ବୋଧହୁଏ ଲେଖକ ‘ଲକ୍ଷଣ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ’ ନଦେଖି କେବଳ ପ୍ରଶସ୍ତି ମୂଳକ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ନାନା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସୂତ୍ରରେ କବିତାର ଉଦ୍ଧୃତ ଥିଲେହେଁ ଗଦ୍ୟାଂଶ ମଧ୍ୟ କମ୍ ନାହିଁ ।

ନାଟକ ଆଲୋଚନା—ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ନାଟକର ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଆଧୁନିକ ପରିଭାଷାରେ ଏହା ଗୀତିନାଟ୍ୟରୂପେ ଅଭିହିତ ହୋଇପାରେ, କାରଣ ଅଙ୍କ ବିଭାଗ, ପଞ୍ଚସନ୍ଧି, ପଞ୍ଚଅବସ୍ଥା ପଞ୍ଚଅର୍ଥ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରଭୃତି ନାହିଁ । ନାଟକର ମୂଳରେ ନାନ୍ଦୀ ଓ ସୂତ୍ରଧାର ଥିଲେହେଁ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରଗତ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଶ୍ରୀରାଧା ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମିଳନ ହିଁ କବିଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବିଷୟ । ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଗଭୀର ଭକ୍ତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନଦେଲେ ନାଟକଟିର ପ୍ରେମଚରିତ୍ର ବଡ଼ ପ୍ରଗଳ୍ଭ କିମ୍ବା ତତ୍ତ୍ୱହୀନପରି ପ୍ରତୀତ ହେବ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଏଥିରେ ମଧୁମଙ୍ଗଳ, ବିଶାଖା ପ୍ରଭୃତି ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଓ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣର ସହାୟକରୂପେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଚମ୍ପୂରେ ଭାବର ଯେଉଁ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ତାହା ଅବଶ୍ୟ କବିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏଇ ନାଟକରେ ସହଜ ଲଭ୍ୟ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କାନ୍ତିର କମନୀୟତା ଯେପରି ବିରହୀ ବିରହିଣୀଙ୍କର ଅନ୍ତରକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରେ, ଭଗବତ୍ ବିରହ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ କବିଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏଇ ରସାଳ ରଚନା ସେପରି ଆଲୋଡ଼ିତ କରିବ । ଭକ୍ତ କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତ ସିଂହାର କିଶୋରୀ ଶ୍ରୀ ରାଧାଙ୍କ ସେବିକା

ହେବାପାଇଁ ଯେଉଁପରି ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, (ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିର ପ୍ରଥମଛାନ୍ଦରେ) ପରିଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆବେଗ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଲୀଳା, ଭାରତଲୀଳା ଓ ରାମଲୀଳା ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ଏକ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଭାଗରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । ଭାଷାର ଆଡ଼ମ୍ବର, ଛାନ୍ଦର ନୂତନତା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ସେଇ ଚିର-ପରିଶୀଳିତ ରାଧା-କୃଷ୍ଣ ଲୀଳାକୁ ରୂପାୟିତ କରିବାପାଇଁ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କର ଏଇ ଉଦ୍ୟମ 'ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ'ରେ ରୂପ ପରିଗ୍ରହ କରିଅଛି । ରାୟ ରାମାନନ୍ଦଙ୍କର 'ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ' ଏ ଦେଶର ଭକ୍ତ ଓ ପଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡଳୀର ଏକ ପରମ ଆଦରଣୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ । ସୁତରାଂ ନାଟକଟିର ନାମକରଣରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥାଇ ପାରେ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ, ପରିଚ୍ଛା ଥିଲେ ଲିଙ୍ଗୁରିର 'ଗୋପୀନାଥ' ମନ୍ଦିରର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ । ସୁତରାଂ, କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବହୁନାମ ମଧ୍ୟରୁ 'ଗୋପୀନାଥ' ନାମଟି ନିର୍ବାଚନ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଥିବା ସେଇ ମନ୍ଦିରର ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ନାଟକଟିର ନାମକରଣରେ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥାଇ ପାରେ । ତେଣୁ 'ଗୋପୀନାଥ ମନ୍ଦିର'ରୁ ଗୋନାପୀଥ ଓ 'ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ'ରୁ ବଲ୍ଲଭ ନେଇ ଏହିଭଳି ଭାବରେ ହୁଏତ ନାଟକଟିର ନାମକରଣ କରା-ଯାଇ ଥିଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ ।

ରାଧା-କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣରେ ସେଭଳି କିଛି ନବୀନତା ନ ଥିଲେହେଁ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀରେ ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ନୂତନତା ରହିଛି । ସାଧାରଣରେ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟରେ, ବିଶେଷରେ, କାବ୍ୟ କବିତାରେ ଯେଉଁ ଭକ୍ତି ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ତାମସୀ ଭକ୍ତି ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି । କାରଣ, ସାଧାରଣ ପାଠକର ମନକୁ ଭଗବତ୍ ଚରିତ ପ୍ରତି

ଆକର୍ଷଣ କରିବାର ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ପ୍ରେମଚିହ୍ନ ଏକପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକ ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଯାହା ଆଭିଧାନିକ ଅର୍ଥ, ତାହା ଅତିକ୍ରମକରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତାରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା ଏଭଳି କାବ୍ୟର ଅଧିକାଂଶ ପାଠକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ସେ ଯାହାହେଉ, ତାହାହିଁ ସାଧାରଣତଃ କୃଷ୍ଣଚରିତ ପରିବେଷଣରେ ଆମ କବି ସମାଜର ଏକ ପରିଗୃହୀତ ଶୈଳୀ । ତେବେ ସେହି ଶୈଳୀ ମଧ୍ୟରେ କବି ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଫୁଟାଇବାରେ ନିଜର ଶକ୍ତି ଓ ମୌଳିକତା ଫୁଟାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ।

ନାଟକ ମୂଳରେ ସୂତ୍ରଧାରଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ବକ୍ତୃତା ଶାସ୍ତ୍ର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବିଧ ତଥ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଗଦ୍ୟରେ ରଚିତ, ଅନ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ ଗଦ୍ୟର ସମାବେଶ କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଭଳି ଗଦ୍ୟର ପରିମାଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ । ଯେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଗଦ୍ୟର ଆଶ୍ରୟ ନିଆଯାଇଛି, ସେଠାରେ ଅନୁପ୍ରାସାଳଙ୍କାର କିମ୍ବା ଗୌଡ଼ୀରୀତିର ସମାବେଶରେ ରଚନାର ଶ୍ରୁତିଶ୍ରାବ୍ୟତା ବର୍ଦ୍ଧନ ଲାଗି ପ୍ରବଳ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ୧୦, ୩୦, ୪୬, ୫୩, ୫୪, ୭୦ ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ଗଦ୍ୟାଂଶ ମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ପାରେ । କେବଳ ଦଶମ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଦୁଇ, ତିନି ଧାଡ଼ି ଏଠି ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଉଛି :—

"ଅଥ ଶାନ୍ତ ଦାନ୍ତ ଧୀମନ୍ତ ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱାନ୍ତ ଏକାନ୍ତ—ବିହାରି ମଧୂହାରି । କାଳିକାକାନ୍ତ କାଳିକାକାନ୍ତ ପରଦୁରନ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କୁନ୍ତ ସମକେତକୀ । ବସନ୍ତବାସ ବସନ୍ତବାସ ବନ କଲେକ ଅତ୍ୟନ୍ତରେ ସନ୍ତାପରେ । ଚିନ୍ତାମଣି ଚିନ୍ତାମଣି କାନ୍ତାମଣି । କୁମୁଦବନ୍ଧୁ କାରିବନ୍ଦ କୁନ୍ଦଗନ୍ଧଫଳ ମନ୍ଦାର ସିନ୍ଧୁବନ୍ଦନ ଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧବହ ସମ ହାସଅଧର ମୁଖ ଦଶନ ନାସାବଦନ ଗମନ ଗମ୍ଭୀର ଶୀତଳ ଅଙ୍ଗୀରେ ।"

ଏ ଭଳି ଶୈଳୀର ଉଦ୍‌ବୋଧକ ହେଉଛନ୍ତି ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ । କେବଳ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରରେ,ଅର୍ଥର ଅବବୋଧ ବ୍ୟତି-ରେକେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୋତା ମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ଓ ମନୋନନ୍ଦନ କରିବା ଏଭଳି ପଦବିନ୍ୟାଶ ଭଙ୍ଗୀର ଅନ୍ୟତମ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଗଦ୍ୟର ସ୍ୱଳ୍ପତା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟର ସମାବେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଚମ୍ପୂ ଜାତୀୟ ହେଲେ ହେଁ ସୂତ୍ରଧାରାଦି ସମାବେଶରୁ ଓ ଚରିତ୍ର-ମାନଙ୍କର ନାଟକୀୟ ସଂଳାପ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ନାଟକୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟଣଯୁକ୍ତ ସାହିତ୍ୟସୃଷ୍ଟି । ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ରଚନାର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଏଇ ରଚନାଟିକୁ ନାଟକ କହିବାରେ କୌଣସି ଅଯୌକ୍ତି-କତା ନାହିଁ । କାରଣ ଯେ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟକ ବିଭାବର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଏହାହିଁ ହୋଇଥାଏ ।

ଏ ନାଟକରେ ନାନା ରାଗ ଓ ତାଳ ବିଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ସହ ସଂସ୍କୃତ ବୃତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକ ସନ୍ନିବେଶିତ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦ ଅନୁସରଣରେ ଭାଷା-ଗୀତ ରଚନାର ଆଦର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶୀ । କବିଙ୍କର ଏଇ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦ-ପ୍ରୀତି ଦକ୍ଷିଣୀ ପ୍ରଭାବରୁ ଉଦ୍‌ଭୂତ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୌକ୍ତିକତା ଥିଲା ପରି ଜଣାଯାଏ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥନନ୍ଦ ଏଇ ଭଳି ଶ୍ଳୋକ ରଚନାରେ ଅଖଣ୍ଡ ଶକ୍ତିମତ୍ତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମେଘଦୂତର ଅନୁବାଦରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକରେ ଏ ଭଳି ରଚନାର ମୂଳଦୁଆ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ପଡ଼ିଛି । ଏପରିକି କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ମଧ୍ୟ ଏଇ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଅହଲ୍ୟା ସ୍ତବଟି ରଚନା କରିଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗତ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ରାଜଗୁରୁ ସ୍ୱୀୟ 'ପ୍ରବନ୍ଧାବଳୀ'ରେ ଏଇ ଛନ୍ଦର ବିଚାର କରିଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା, ଏଠି ବିଶେଷ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ହେଉଛି । ପରିଚ୍ଛା ମହାଶୟ ନିଜେ ଛନ୍ଦ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି, ଅଥଚ, ତାଙ୍କର ଏଇ ନାଟକରେ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକରେ ଗୁରୁତର ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ ଦୋଷ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ୧୮୯୭ର ସଂସ୍କରଣକୁ ମୂଳ କରି ଏଇ ସଂସ୍କରଣ ଏବେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ତେବେ ମୂଳଟିର ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି ଦେଖିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ସେ ଭଳି ଅନେକ ଦୋଷ ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ହୁଏତ ଧରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେତିକିରେ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେଉ ନାହିଁ । କାରଣ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକରେ ଗୁରୁତର ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ ହୋଇଛି . ଏବଂ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ସେ ଦୋଷ ଘଟିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦ ବୋଲି କହି, କବିଙ୍କୁ ଦୋଷ-ମୁକ୍ତ କରି ହେବ ନାହିଁ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ୧ମ ପୃଷ୍ଠା ୨ୟ ଶ୍ଳୋକର ତୃତୀୟ ପାଦ, ୧୫ ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ଶ୍ଳୋକଟିର ପ୍ରଥମ ପାଦ, ୨୮ ପୃଷ୍ଠାର ଶ୍ଳୋକଟିର ୨ୟ ପାଦ, କିମ୍ବା ୫୦ ପୃଷ୍ଠାର 'ପୃଥ୍ୱୀ' ବୃତ୍ତର ଶ୍ଳୋକଟି ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ । ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ଏଠି ଏଇ କେତୋଟିର ମାତ୍ର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା । ତେବେ ଏଭଳି ପ୍ରମାଦ କାହିଁକି ଯେ ଘଟିଲା ତାହା ସର୍ବଥା ଚିନ୍ତ୍ୟ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୃତ୍ତର ଶ୍ଳୋକ ଠାଏ ଠାଏ ଅଭ୍ରାନ୍ତ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଏତେ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଯେ କାହିଁକି ହେଲା, ବୁଝି ହେଉ ନାହିଁ ।

ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ, 'ରାଧା ମାଧବ-ବିଳାସ' ରଚୟିତାଙ୍କର ମଧୁର କବିତା ରଚନା ଶକ୍ତିରେ ସନ୍ଦେହ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଭାଷା ଓ ଭାବର ସୁସଙ୍ଗତ ବିନ୍ୟାସରେ ଓ ଆଳଙ୍କାରିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଛଟାରେ

କବିତା ଯେ ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ହୋଇଛି, କହିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ଏଠି ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକ ଉଦ୍ଧାର କରିଯାଉଛି ।

ହା ଲୀଳାବତି ହା ସୁକଣ୍ଠି ବରନେ
ହା ଚନ୍ଦ୍ର ବିମ୍ବାନନେ
ହା ଲୋଲାପ୍ରିତଲୋଚନେ ପ୍ରିୟତମେ
ହା ଁ ଶ୍ରବନେ ଶୋଭନେ ।
ହା ଲଜ୍ଜାଗୁଣଭୂଷିତେ ସୁରସିକେ
ମଦ୍‌ବକ୍ଷହାରୋତ୍ତମେ
ହା ଲକ୍ଷ୍ମୀଗୁଣସେବିତେ ମମହିତେ
ପ୍ରାଣାଧିକେ ରାଧିକେ ।
(ପୃ. ୧୭)

କମ୍ପା

ନବରସା ବନିତା ବନ ନେହରୁ
ନବ ରସାଳବନେ ପିକ ଭାଷରୁ ।
ନବର ସାରଜନେ ତ ଗଣା ମନେ
ନବରସା ସୁରତେ ତୁ ଥରେ ମନେ ।
(ପୃ. ୭୧)

ଉପସଂହାରରେ ବକ୍ତବ୍ୟ ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉପରେ କବିଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଥିଲା । ଠାଏ ଠାଏ ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ ଦୋଷ କମ୍ପା ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ହେଁ, ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶଧାରା ଦର୍ଶାଇବାରେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଅଶେଷ ସହାୟକ ହେବ ବୋଲି ଆଶା । ପୁଣି ଓଡ଼ିଆ ଛନ୍ଦ ଓ ଓଡ଼ିଆ

ଗଦ୍ୟର ଇତିହାସରେ ମଧ୍ୟ ଏ ନାଟକ ଆଲୋକପାତ କରିବ । 'ପ୍ରଥମ ନାଟକ'ର ସମ୍ମାନଭାଜନ ହେଲେ ହେଁ ପୁସ୍ତକଟି ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମିଳୁ ନ ଥିଲା । ଏଇ ସମସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାର ପୁନର୍ମୁଦ୍ରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହେଲା ।

ପାରଳାନିବାସୀ ଓ କବିଚନ୍ଦ୍ର ଯଦୁନାଥ ପରିଚ୍ଛାଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ 'କବିଚନ୍ଦ୍ର ପାଠାଗାର'ର ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗନ୍ତାୟତ ୧୮୯୭ର ପୁସ୍ତକଟି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଧନ୍ୟବାଦର ପାତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି । 'ପରୀକ୍ଷା' ବଦଳରେ ଜନପ୍ରିୟ 'ପରିଚ୍ଛା' ହିଁ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଗୌରୀ କୁମାର ବ୍ରହ୍ମା
ସେକ୍ରେଟେରୀ
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ବିଜ୍ଞାପନ

ଉତ୍କଳଭାଷାରେ ଅନେକ ପୁରାତନଗ୍ରନ୍ଥ ପୂର୍ବକବିଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚନା ହୋଇ ଏତେବେଳେ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରର ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ପ୍ରଚାର ହେବାରୁ ଉତ୍କଳର ଗୌରବ ଯଥୋଚିତରୂପେ ବିସ୍ତାର ହେଉଅଛି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳରେ ଉତ୍କଳ-ଦେଶର ଲୋକମାନେ ବିଦ୍ୟା ଓ ବୁଦ୍ଧିର ତଦ୍ରୂପ ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି କି ନା ଏ କଥାର ପରିଚୟ ଦେବାନିମିତ୍ତ ଆମ୍ଭେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାନ୍ତର୍ଗତ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି ନିବାସୀ କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ପରିଛାଙ୍କକୃତ ଏହି "ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ" ନାଟକ ମୁଦ୍ରିତ କରାଇ ଜନସମାଜରେ ଉପସ୍ଥିତ କରୁଅଛୁଁ । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ରାସଲୀଳାଚରିତର କିୟଦଂଶ ସଙ୍ଗୀତ ନାଟକ ପ୍ରକାରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ପାଠକମାନେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଶ୍ରମସ୍ୱୀକାରପୂର୍ବକ ଥରେ ପାଠ କଲେ ଏଥିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଜାଣିପାରିବେ ଏବଂ ଏତିକରେ ଆମ୍ଭର ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।

ଏ ପୁସ୍ତକାନ୍ତର୍ଗତ ସଙ୍ଗୀତମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କବି ଲେଖି-ଅଛନ୍ତି ଯେ "ଏଥିରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଗୀ: ମାନଙ୍କରେ ରସ ସମାପ୍ତି ନ ହେଉଣୁ ମିଳନ ହେଉଅଛି ସେହି ଗୀତମାନଙ୍କୁ ଗାଇବ ନାହିଁ । ସେହି ଗୀତମାନଙ୍କୁ ଲେଖିବାର ନଥିଲା, କେବଳ କେଉଁମାନେ ଏଥିରୁ ଗୀତମାନ ନେବାକୁ ହେଲେ ଗୀତ ଊଣା ହେବ ବୋଲି ଲେଖିଲୁଁ । ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯିନା ଊଣା ହେବ ଏକୈକ ଗୀତ ଗାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।"

ତା ୨୬ ରିଖ ଅପ୍ରେଲ
ସନ ୧୮୭୮ ସାଲ

ଶ୍ରୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ

ଏ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ଅନେକ ଦିନରୁ ଶେଷ ହୋଇଅଛି ଏବଂ କବି ମଧ୍ୟ ଏ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଏ ପୁସ୍ତକ ଅନେକ ଲୋକ ଲୋଡ଼ିବାର ଦେଖି ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶ କଲୁଁ । ଭରସା ହୁଅଇ ସମଧିକ ଆଦରରେ ସର୍ବସାଧାରଣରେ ଗୃହୀତ ହେବ ।

କଟକ
ତା ୮ରିଖ ଅପ୍ରେଲ
ସନ ୧୮୯୬ ସାଲ

ଶ୍ରୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ

ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ

ଶିଖରିଣୀ ବୃତ୍ତ

ହୃଦେ ବନ୍ଦେ ମୋଦେ ହରେକୃଷ୍ଣ ଯେ ଶ୍ରୀଗୁରୁପଦେ ।
ମୁଦେ ଶ୍ରୀରୂପ ଶ୍ରୀମଦ୍ଦାସ ରଘୁନାଥାଂଘ୍ରି ଯୁଗରେ ।
ହିତେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦେ ଅଦ୍ବୈ ଶୁଭଯୁତେ ଗୌରଚରଣେ ।
ନ ତେଜ ଶ୍ରୀରାଧା ନଟବର ଭୁଲେ ସର୍ବ ସମୟରେ । ୧ ।

ହରେ ପାଦାକାରେ ଅଛି ତିଲକ ଯା ଭାଳପଟରେ,
ଉରେ ମୁଦ୍ରାଶ୍ରେଣୀ ହରି ମନ୍ତ୍ରମଧ୍ୟେ ଶୋଭନଧରେ ।
କରେ କଣ୍ଠେ ଶୋଭା "ଘନତୁଳସୀ ମାଳା ଲଗ୍ନବଶରେ ।
ଶିରେ ବନ୍ଦେ ନିତ୍ୟ ଶୁଭସହିତ ସେ ବୈଷ୍ଣବ-ପଦେ । ୨ ।

କରେ ଶୋଭା ବଂଶୀ କଟି-ଚରଣ-ବଙ୍କେ ମୁଖ ଭୁଲେ ।
ଉରେ ଗୁଞ୍ଜାହାର ଅରୁଣ ଅଧରେ ମନ୍ଦ ହସିବା ।
ଶିରେ ବର୍ହାପିଞ୍ଛା ଶୁକ କନକକାନ୍ତି ତରୁଣକେ ।
ସ୍ମ[illegible]ରେ ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସତତ ମନ ରାଧା ସହିତରେ । ୩ ।

ଗଦ୍ୟ

ନନ୍ଦ ତନୟବର ସୁନ୍ଦର ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀ ଶରୀରବୃନ୍ଦ ମକରନ୍ଦ ସନ୍ଦୋହ-ପାନ-ମିଳିନ୍ଦ । ବ୍ରଜାନନ୍ଦକନ୍ଦ ଗୋବିନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ ପାଳିତ ବୃନ୍ଦାରକବନ୍ଦିତ ତରୁବୃନ୍ଦାନ୍ତଶୋଭନ ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟେ । କଞ୍ଜ ଖଞ୍ଜନେକ୍ଷଣୀ । ମଦକୁଞ୍ଜର ମଦଗଞ୍ଜିତ ଗମନୀ । ଧୃତ-ଚଞ୍ଚମାସହ

ମଞ୍ଜୁଳ ବଞ୍ଜୁଳ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ । ପୁଣ୍ଡରୀକେକ୍ଷଣ ଦୁର୍ଜନ ବ୍ରଜାଜ-ପୁଣ୍ଡରୀକ । କୁଣ୍ଡଳବଦ୍ଧଗୋପମ ବାହୁଦଣ୍ଡ । କୁଣ୍ଡଳ ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡିତ ରତ୍ନପଣ୍ଡିତ ଦୈତ୍ୟଦଣ୍ଡିତ ଦରଖଣ୍ଡିତ । ବ୍ରଜ-ମଣ୍ଡଳପାଳୀ । କଳକଣ୍ଠକଣ୍ଠ-କଣ୍ଠୀରବ ବନ୍ଦନ । ବୈକୁଣ୍ଠ ବୈକୁଣ୍ଠୋପର ବିରାଜମାନ । ବୈକୁଣ୍ଠ ହୃତକାରୀ । ନିର୍ବିକାରୀ ତବ ପାଦାମ୍ବୁଜେ ସନ୍ତତ ଭଜେଽହଂ ଭଜେଽହଂ ।

ରାଗ ମାଳବ ।ତାଳ ତିପୁଟ।।

ବନ୍ଦେ ବନ୍ଦେଽହଂ । ବନ୍ଦେ ଶ୍ରୀଗୁରୁବନଜଚରଣକୁ । ଗୁରୁଙ୍କୁ ବୈଷ୍ଣବବୃନ୍ଦଙ୍କୁ । ରୂପ ସହିତ ସନାତନ ଚରଣ ଭଟ୍ଟ ରଘୁନାଥ ଜୀବଙ୍କୁ । ୧ ।

ନିରନ୍ତରେ ଗୋପାଳ ଭଟ୍ଟ ଶ୍ରୀପଦକୁ ରଘୁନାଥଦାସଙ୍କୁ । ଅଦ୍ୱୈତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଗଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କୁ । ୨ ।

ବନ୍ଦେ ଶ୍ରୀରାଧା-କୃଷ୍ଣ ପଦଯୁଗ ଲଳିତାସହ ବିଶାଖାଙ୍କୁ । ତୁଙ୍ଗବିଦ୍ୟା ସହିତ ସଖିବୃନ୍ଦାଦି ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟକୁ । ୩ ।

ଯୁଗଳ କୁଣ୍ଡଳକୁ, ଯମୁନାପୁଳିନକୁ, ରାସସ୍ଥଳୀ ନୀପମୂଳକୁ । ଧାମ୍ୟେ ରଘୁନାଥ ବଂଶୀବଟ ଗୋପାଳ ଗୁରୁଙ୍କ ନିବାସକୁ । ୪ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ, ତାଳ ଆଢ଼ ।

ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ ବିହାରି ହେ । ଶ୍ରୀ ନନ୍ଦାତ୍ମଜ । ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ ବିହାରି । ବୃନ୍ଦାରକ ଉଦ୍ଧାରି । କୁନ୍ଦାରବିନ୍ଦସହ ମନ୍ଦାରମାଳାଧାରି । ୧ ।

ସଜଳ ଜଳଦ ସୁନ୍ଦର । ନଜ଼ ଶେଖର । ସଜ'ନୀଳୋତ୍ପଳ-ଚୂଡ଼ର । ଦ୍ୱିଜରାଜ ସୁହାସ । ଦ୍ୱିଜ ହୀରକ ସମ । ବ୍ରଜତାପ ନାଶନ । ସୁଜନଚିତ୍ତ ଧାମ । ବୃନ୍ଦା··· । ୨ ।

ମଦନ ଭୁଜଙ୍ଗ ଚ ଗୁଣର । ବଦନ ଛବି । କଦମ୍ବ ମୂଳେ ନାଗରଙ୍କର । ମଦନମୋହନ ଶୋଭା । ହୃଦୟରେ ଭାବ ମୁଁ ଲୋଭି । ଉଦୟ ହୁଅ ମୋ ଚିତ୍ତ । ସଦୟ ଭାବେ ମନ୍ତ୍ରେ । ୩ ।

ନିରବେ କବି ସୁଧାକର । ରଘୁନାଥର । ସ୍ମରଣ ଶ୍ରୀପଦ-ପଦ୍ମର ହରଷେ ଜନେ ଚିନ୍ତ । ସରସ କରି ଚିତ୍ତ । ଦରଶନ ଯେ ଦେବେ । ଶରଣ ନେଲେ ସନ୍ତ । ୪ ।

ରାଗ ବରାଳି । ଏକତାଳି ।

ଜୟ ବୃଷଭାନୁନନ୍ଦନି ରାଧେ ।
ଜୟ ସୁଷମା ଗୁଣ ବନ୍ଧନ ଗାଧେ ।
ଜୟ ବିଷମାଶୁଗ ମାନ୍ୟମୋହିନି ।
ଜୟ ରସନାଗର ପଙ୍କଜ ବାସିନି । ୧ ।
ନନ୍ଦନନୟ ଜଗଦ୍ ବନ୍ଦନ ମନ୍ଦରଧର ଆନନ୍ଦକାରିଣି
ସୁନ୍ଦରୀମଣି ଅରବିନ୍ଦ-ବଦନି ମଦସିନ୍ଧୁର ଗାମିନି । ୨ ।
ବ୍ରଜମଣ୍ଡନ ଧନି ସଜନି କୁମୁଦବ୍ରଜରଜନୀକର ମମ ଉଲ୍ଲାସିନି,
ନଜର ରଖ କୃପାରେ ।
କବିଦ୍ୱିଜରାଜ ରଘୁନାଥକୁ ମନେ ନିଜ ଦାସୀ ବୋଲି ଏ ଧେନ । ୩ ।

ନାନ୍ଦ୍ୟନ୍ତେ ସୂତ୍ରଧାର ।

ଗଦ୍ୟ । ହେ ନର୍ତ୍ତକଚୂଡ଼ାମଣି । ସୁରମଣୀମଣିବରନ ଗୁଣ-ଗଣ ପଠନ ଗୁଣି । ନାଦ ଶ୍ରୁତି ଚିହ୍ନା-ଘନା ସ୍ଥଳନକା ଦ୍ୱାବିଂଶ ଷଡ଼୍ଜାନ୍ତ ସପ୍ତସ୍ୱର ଷଡ଼୍ଜ ମଧ୍ୟମ ଗ୍ରାମ ମୂର୍ଚ୍ଛନା । ପଞ୍ଚ ସହସ୍ର ସପ୍ତତ୍ରିଂଶ ତାନବର୍ଣ୍ଣ ବିବାଦି ବାଦି ଅନୁବାଦି ସମ୍ବାଦି ସ୍ୱର ଜ୍ଞାନ, ନିରଭିମାନ, ମନ୍ଦ୍ରମଧ୍ୟତାର ଅନୁଦାତ୍ତୋଦାତ୍ତ ସ୍ୱରିତ ଷାଡ଼ବ ବାଡ଼ବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋହଣାବରୋହଣ ସଞ୍ଚରି, ଘନ ନୟ ଦେଶୀୟ ସ୍ୱରନ୍ତ

କାମ୍ପିତାଦି ଦଶବିଧ ଗମକ ସାଧକ, ଅବାଧକ ମାଳବ ନଟ୍ଟ ନାଟ ଆଶାବରୀ ସାବେରୀ ଗୌଣ୍ଡ ପୁରୀ ଗୁଣ୍ଡକେରୀ ମୁଖାବରୀ । ଶ୍ରୀ ବରାଳି ଭୈରବାଦି ଷଡ଼୍ଦଶ ସହସ୍ର ରାଗ ଗାୟକେ, ସୁଖଦାୟକେ । ଅନିବଦ୍ଧ ନିବଦ୍ଧ ଚିତ୍ରକଳା ଚିତ୍ରପଦା ଚଞ୍ଚାଳ ଲହରୀ ଆଦି ଗୀତବେଦୀ, ଅଦ୍ୱିବାଦି । ତାଳମାର୍ଗ ନିପୁଣାଙ୍ଗ ଗ୍ରହ ଜାତିକଳା ଲୟ ଯତି ପ୍ରସ୍ତାରାଦି ଦଶାଙ୍ଗିକ-ଧ୍ରୁବ ମଠ୍ୟକ ରୂପକ ଝମ୍ପ ନିପୂଠାଙ୍କ ତାଳେକତାଳାଦି ସପ୍ତ ଚଞ୍ଚପୁଟ ଚଚପୁଟ ସିଂହନନ୍ଦନ ଝଙ୍କାର ଗଜ ଝଙ୍କାର ନାନ୍ଦି କୁନ୍ଦାଦି ଏକୋତ୍ତର ଶତତାଳ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି, ଅତିନିବର୍ତ୍ତି । ମର୍ଦ୍ଦଳ ମୃଦଙ୍ଗ ମୁରଜ ପଖାବଜାଦି ଆନଦ୍ଧବେତ୍ତା, ଅଭିସନ୍ଧି, ଜୟ ଢକପୂ ନନ୍ଦ ମହାନନ୍ଦାଦି ବଂଶୀ ବାଦନାଭିଳାଷୀ । ମହତୀ ବୃହତୀ କଚ୍ଛପୀ ତୁମ୍ବୁରାଦି ବୀଣା ପ୍ରବୀଣା, ଗୁଣଶାଳୀ । ଦେହରଣି ବହୁରୂପ ତାଣ୍ଡବ, ଯୌବତ, ହଲ୍ଲିସକ, ରାସକାଣ୍ଡୁ କାକତାଦି ଲାସ୍ୟ ନର୍ତ୍ତକେ । ସୁଖପ୍ରବର୍ତ୍ତକେ । ପତାକ ତ୍ରିପତାକାର୍ଦ୍ଧପତାକ କର୍ତ୍ତରୀମୁଖ ମୟୂରାର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ଅରାଳ ଶୁକତୁଣ୍ଡ ମୁଷ୍ଟିଶିଖର କପିତ୍ଥ ଖଟକାମୁଖ ସୂଚୀମୁଖ ପଦ୍ମକୋଷ ବାଣ ସର୍ପଶିର ସିଂହମୁଖ ଲାଙ୍ଗୁଳାଳପଲ୍ଲବ ଚତୁର ଭ୍ରମର ହଂସାସ୍ୟ ହଂସପକ୍ଷ ସନ୍ଦଂଶ ମୁକୁଳୋର୍ଣ୍ଣନାଭ ତାମ୍ରଚୂଡ଼ୋପଧାନ କଦମ୍ବ ନିକୁଞ୍ଚିତାଦି ବିଂଶ ଅଂଯୁତ । ଅଞ୍ଜଳି କପୋତ କର୍କଟ ସ୍ୱସ୍ତିକ ଦୋଳ ପୁଷ୍ପପୁଟୋତ୍ସଙ୍ଗ ଖଟକା ବର୍ଦ୍ଧମାନକ ଗଜଦନ୍ତ ଅବହିତ୍ଥ ନିଷେଧ ମକର ବର୍ଦ୍ଧମାନାନ୍ତ ତ୍ରୟୋଦଶ ସଂଯୁତ ନିଶିକାର୍ଦ୍ଧ ମୁଷ୍ଟିବୃଷଭ ବୃଷ୍ଟି କଳାଦିଶିଖାଦି ଷଷ୍ଠାଧିହସ୍ତ କେଶବନ୍ଧ ଲତା ଗରୁଡ଼ପକ୍ଷ ଚରଚତ ପଲ୍ଲବ ତଳ ମୁଖ ବକ୍ଷ ବଞ୍ଚିତ ପକ୍ଷ ପ୍ରଦ୍ୟୋତକ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମଣ୍ଡଳ ଦଣ୍ଡପତାକ ଲଳିତ ବଳିତାଦି ବିଂଶ ନୃତ୍ୟ ହସ୍ତାଭିନୟୀ ସଭିନୟୀ । ମଲରସତଜଭନାଷ୍ଟଗଣ, ମାଳିନୀ ମାନିନୀ ହରିଣୀ ହାରିଣୀ ବଂଶସ୍ଥା ବସନ୍ତତିଳକ ରଥୋଦ୍ଧତା

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ସ୍ରଗ୍‌ଧରାଦି ତ୍ରୟୋଦଶ କୋଟି ପଞ୍ଚାଶତଲକ୍ଷ ବୃତ୍ତି ପ୍ରବୃତ୍ତି । ଅତନବୃତ୍ତି । ଋକ୍ ଯଜୁ ସାମାଥର୍ବଚତ୍ୱାରବେଦ ଶିକ୍ଷା କଳ୍ପ, ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ, ଛନ୍ଦ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଷଡ଼ବେଦାଙ୍ଗ ପୁରାଣ ନ୍ୟାୟ, ମୀମାଂସା, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ଚତ୍ୱାରଉପାଙ୍ଗ ଆୟୁର୍ଦ୍ଧନୁର୍ଗାନ୍ଧର୍ବ ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଚତ୍ୱାର ଉପବେଦାଧ୍ୟାୟିନେ, ସୁଖଦାୟିନେ, ଧୀରୋଦାତ୍ତ ଧୀରୋଦ୍ଧତ, ଧୀରପ୍ରଶାନ୍ତ ଧୀରଲଳିତ ଦକ୍ଷିଣାନୁକୂଳ ଶଠାଦି ଅଷ୍ଟଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ନାୟକ, ଧୀରାମଧ୍ୟା ଧୀରାଧୀରା ପ୍ରଗଲ୍‌ଭାଦି ତ୍ରିଂଶତ ଚତୁରଶିତମ ସ୍ୱାଧୀନଭର୍ତ୍ତୃକା ଖଣ୍ଡିତାଭିସାରିକା କଳ-ହାନ୍ତରିତା ବିପ୍ରଲବ୍ଧା ପ୍ରୋଷିତଭର୍ତ୍ତୃକା ବାସକସଜ୍ୟା ବିର-ହୋତ୍କଣ୍ଠିତାଦି ଅଷ୍ଟନାୟିକା ଶୃଙ୍ଗାର ବୀର କରୁଣାଦ୍ଭୁତ ହାସ୍ୟ ଭୟାନକବୀଭତ୍ସରୌଦ୍ର ଶାନ୍ତାଦି ନବରସ । ହାବ ଭାବ ଲୀଳା ବିଳାସ କିଳକିଞ୍ଚିତ ମୋଟ୍ଟାୟିତ ବିବ୍ବୋକାଦି ଅଷ୍ଟବିଂଶତି ଅଳଙ୍କାର ବିଷୟିନ ରତିଜ୍ଞେ । ଏ ବୈଷ୍ଣବ ଗୋଷ୍ଠୀରେ କି ନର୍ତ୍ତନ କରିବି ହେ । ସୁଖ ବିତରିବ ହେ ସୁଚରିତରେ । କହ କହ ଟେସ ଭରିତ ହେ ।

ନଟ କହିବାର । ଶତପତ୍ରପତ୍ରନେତ୍ର ମିତ୍ରଜାତିର ବିହାର ଗୋବର୍ଦ୍ଧାରି ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକାଧାପକ ମହାମନ୍ତ୍ରଜାଟକ, ପବିତ୍ର ଦ୍ୱିଜଧାରେ, ଶୁଣ ଶୁଣ ମତ୍ତ ଗତି ସରଧାରେ । ଶ୍ରୀ ଗୁରୁ ନବୈଷ୍ଣବାଦ୍ୱୈତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀ ଗୌର ଗୋବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀ ରାଧା ଶ୍ରୀ ରାଧାକାନ୍ତ ଭକ୍ତ ଭବଯୁକ୍ତ । ଲଳିତା ବିଶାଖା ଭୃଙ୍ଗବିଦ୍ୟାଦି ସଖୀ ମାର୍ଗାନୁସାର ଯଶ ପ୍ରଚାର । ଅଦ୍ୱୈତ ମତ ଖଣ୍ଡନ, ଦ୍ୱୈତ ମତ ସ୍ଥାପନ, ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟ ନିଜଭକ୍ତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଶ୍ରୀ ବନେଶ୍ୱର ପଣ୍ଡିତ ପରିବାର ରଘୁନାଥ କବିଚନ୍ଦ୍ର କରିବାର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଧା “ଗୋପୀନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ” ପାଠବ ବଚନ ରଚନ ନିବାଟଙ୍କରେ ପାଠ କରିଥାଇ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ନର୍ତ୍ତନରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବା ଅନ୍ୟ ବିଷୟରୁ ନିବର୍ତ୍ତିବା ।

ସୂତ୍ରଧାର—ହେ ନର୍ତ୍ତକଚୂଡ଼ାମଣି ଉତ୍ତମୋତ୍ତମ । ଏଥିରେ କାଳ ବା କେଉଁକାଳ ରସ ବା କେଉଁରସ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି ଶୁଣିବା ଶୁଣିବା । ଶ୍ରୀରାଧାକୃଷ୍ଣ ଚରିତ ସୁଧା କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରରେ ସୁଧାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପାନକରି ସଂସାର ସରଣି ଗତାପ୍ଲୁତ ତୃଷା ବାଧା ହରିବା ହରିବା । ବେଗରେ ତରିବା ତରିବା । ଶ୍ରୀବୃନ୍ଦାବନ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ପଦାରବିନ୍ଦରେ ଆନନ୍ଦରେ ଗୁରୁ ରୂପ ସଖୀ ସଖୀତରେ ପର-ମଞ୍ଜରୀ ଆନୁଗତ୍ୟରେ ନିତ୍ୟରେ ସତ୍ୟରେ । ସିଦ୍ଧ ଦେହରେ ସ୍ନେହ ଭରେ ପ୍ରତ୍ୟହରେ ସେବା କରି କରିବା । ୩ ।

ନଟ—ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ଯା ସେବାରେ ଭବ ବନ୍ଧ ରହେ ଯୋଗରେ ଧ୍ୟାନ ହୋଇ ।
ଯା ଶୋଭାରେ ମଦନବଶଗ ପ୍ରେକ୍ଷଣେ ନାହିଁ ମୋହେ ।
ଯା ସ୍ନେହେ ସେ ବ୍ରଜ ବଧୂ ରହେ ଜାର ହୋଇ ନିତାନ୍ତେ ।
ସେ ଶ୍ରୀରାଧା ପ୍ରଣୟଭରେ ମୁଁ ଚାହିଁ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତେ । ୪ ।

—ବସନ୍ତ କାଳ ବର୍ଣ୍ଣନା । ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ବକୁଳ ମୁକୁଳ ପାନେ ପଞ୍ଚମ ଗ୍ରାମ ଗାନେ ।
ପ୍ରବଳ ତ ପିକରାଜ ପୁଷ୍ପରେ ଭୃଙ୍ଗରାଜ ।
ଉପବନେ ବନ ବାସେ କେତକୀ ମଲ୍ଲୀ ବାସେ ।
ପ୍ରସରି ସରିତ ମାର୍ଗେ ଶୀତଳେସ୍ପର୍ଶି ବାତ । ୫ ।

ଅବକଳି ବନମାଳୀ ନୃତନେ ପଲ୍ଲବାଳି ।
ଧରିକରି ବନମାଳୀ ଚୂତ ବୃକ୍ଷେ ପିକାଳି ।
ବିସ୍ତରିତ ବନମାଳୀ ପୁଷ୍ପରେ ଆଳି ଆଳି ।
ଦରଶନୁ ବନବାଳୀ ଲେଉଡ଼ିବେ ବାଳ କେଳି ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ବିକାଶ ବନମାଳିକା ବକୁଳ ମାଧବୀ ମଲ୍ଲିକା ।
ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି କୁତୂହଳେ ଭ୍ରମର ହୋଇ ସେ ମେଳକା ।
ପ୍ରମତ୍ତ ମଧୁ ବାସରେ ପ୍ରଚୁର କେତକୀ ବାସରେ ।
ଥରେ ମଦନ ବାସରେ ରମଣି ନାହିଁ ଯା ପାଶରେ । ୭ ।

ମାଳିନୀବୃତ୍ତ ।

କୁସୁମ ସୁସମଜାଳେ ମାତିଲେ ଭୃଙ୍ଗ ଲୋକେ ।
ବକୁଳ ମୁକୁଳ ଲୋକେ ସାରଚା ଚୂଚ ଡାକେ ।
ନିନଦ କର ବିନୋଦେ କାନନେ ସପ୍ରମୋଦେ ।
ବିରହି ବିରହିଣୀରେ ସେ ରବାଧିକ୍ୟ ବାଧେ । ୮ ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ପ୍ରସୂନ ମଧୁ ପାନରେ ମଧୁପ କରନ୍ତି ଗୀତ ସ୍ୱନେ ।
ବିଯୋଗିନି ନିକୃନ୍ତନେ ପ୍ରଖର କେତକୀ କୁନ୍ତରେ ।
ସୁଷ୍ଠୁଶବର କେଶରେ କରକ କୁମ୍ଭ ସତ୍‌ପଲ୍ଲବେ ।
ପ୍ରବେଶ ଋତୁ ରାଜନ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ବୃନ୍ଦା-ବନେ । ୯ ।

ଗୀତ । ରାଗ କଲ୍ୟାଣୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ମଧୁ ସମୟ ପ୍ରବେଶ । ମନୋହର ବନଦେଶ । ମଧୁର ମଧୁ ଲୋଭରେ ମଧୁପେ ହୋଇଲେ ବଶ । ୧ ।

କିଶଳୟ ବିଟପିରେ କି ନ କରେ ବିଟପିରେ । ଅଶନ କରି ବକୁଳ । ଅଥିର କୋକିଳ କରେ । ୨ ।

ବିରହୀ ବିରହିଣୀରେ । ବିକଳ ଅଧିକ ତରେ । ସ୍ମର ମାରଇ ଶରରେ । ସ୍ମରଣ ନ ରଖେ ଧୀରେ । ୩ ।

କୁସୁମ ବାସ ସମୀର। ଯେଣେ ବହେ ଧୀର ଧୀର। କ ସୁଖ ଜାତ ନ କରେ। କାନ୍ତ ସନ୍ନତା କାନ୍ତାରେ। ୪।

କବ ସୁଧାନିଧି ଭଣି। କମନୀୟ ଶାମ ଗୁଣି। ଅବଲମ୍ବେ ପରବାସୁ। ଆସିଲେ ରସିକ ଶ୍ରେଣୀ। ୫।

ମଧୁମଙ୍ଗଳଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ।

ଗଦ୍ୟ। ମଧୁର ସମସ୍ତ କୁସୁମିତ ଲତା ଲତା ରସାଳ ରସାଳ ଶିଖରିଣୀ। କେତେଉ କେଶର ପରାଗ ସରାଗରେ ଭ୍ରମରେ ଶୋଭିତ ଭ୍ରମରେ। ପ୍ରବାଳବତ ପ୍ରବାଳ ପାଟଳ ନପାରେ ଦେଖି ପାଟଳୀ ଏ ବାସରେ ସୁମନସବାସରେ କା ମନ ନ ରହେ ସୁବତ୍ତ ପାଶରେ। ୪୦।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ।

ନାସା ଭୂଷା ଶୁକ ପିକ ପରା ନାଳକେ ବକ୍ତ୍ର ସାମ୍ୟେ।
କେଶେ ଭୃଙ୍ଗାଳି ଝଳ ନୟନେ କେତକୀ କେତକାଳି।
ହାସପ୍ରାପ୍ତେ ବଟକଳ ଦଶେ ହୃଦ୍ୟ ବାମା ସମା ଏ।
ଏ ଶୋଭରେ ମନ ହର ନଏ ହେଜ ରାଧା ପରାଏ। ୧୦।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରତି ମଧୁ ମଙ୍ଗଳ।

ଗଦ୍ୟ। ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ସେ ବର୍ଷାଋତୁ ଭଦ୍ରପ୍ରଦ ଭାଦ୍ରପଦ କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ ତଥି ସନ୍ଧିରେ ଅଧିକ ସଞ୍ଚାର ଲଭନ୍ତ ଅନେକ ଅତଥି ତବାଭିଷେକ ମହୋତ୍ସବରେ। ବିପ୍ରେ କ୍ଷିପ୍ର କ୍ଷିପ୍ରେ ସପ୍ରେମେ ଭୋଜନ କରନ୍ତ ଯେଉଁ ମହୋତ୍ସବ ରେ। ସେ କ କଥନ୍ତ ହେବ ପନ୍ନଗରେ। ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡମିଶ୍ରିତ ଘନାବର୍ତ୍ତ ଦଧି। ଯା ସ୍ୱାଦନରେ ନରେ ତରବେ ସପତ ଉଦଧି। ଜାତିପାଖୁଡ଼ା ସମ ଯେ ଉଖୁଡ଼ା ହେବା ଲଜାବଳ। ଯେ ଭୋଜନ ସମୟେ ତୋଷମୟେ ରଖି ନ ପାରନ୍ତ ଲଜାବଳ।

ଗୋଧୂମ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଷ୍ଠ ମିଶ୍ରି ମିଶ୍ରିତ ଗଜାନନ ବରେ । ନିକ୍ଷେପ କଲାକାଳ ସୁଖ କି କଥିତ ହେବ ଗଜାନନରେ । କର୍ପୂର ପୂର ପୂରଣ କାକରା ମଣ୍ଡ ଅଣ୍ଡ ମୋଦକରା ସୁପେଷ ମାଷବଟିକା ଯାହା ସୁବାସରେ ଲଗିବ ଘୁଡ଼ବା ନାଟିକା । ଲଗିଚ ପରିଣତ ସୁବଚନ ବରନାରମ୍ଭା ଯା ଅଧରେ । ସେ କି ପ୍ରଶଂସିବ ସୁବଚନବରନା ରମ୍ଭା ଅଧରେ । ରୁଚକ ପଦ୍ମ ମରିଚ ଲବଣ ସ୍ୱାଦ୍ୱ ଛନ୍ଦରେ । ଯା ମନ ପୂରିଛି ସେ ସୁଖରେ ନରଣିମ ଶନ୍ଦରେ ଯେ ଋଷି ଆଖିବୁଜ ଆସ୍ୱାଦନ କରିଛି ଶିଖରିଣୀ । ସେ କାହ୍ନକ ଋଷିବ ଏ ବକୁଳ ଶିଖରିଣୀ । ସେ ଦିନ ଭୋଜନ ଭାଜନ ଜନପରିପାଟିକ । ଦେଖିଛି ବର୍ଣ୍ଣିବାର ଆସିବ କି ତା ପାଟିକ । ୫୦ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ପଣ୍ଡା ପିଣ୍ଡା ତଳକୁ ବସିଲେ ମଣ୍ଡପେ ଶାସମାପେ ।
ଝୁଣ୍ଡେ ଝୁଣ୍ଡେ ବସି ବସିଗଲେ ଚତ୍ୱରେ ପାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ।
ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଲଡ଼ୁ ଗଡ଼ୁସମେ ଖଣ୍ଡପାକେ ସଜାଡ଼ି ।
ଭେଣ୍ଡା ଭେଣ୍ଡା ଦ୍ୱିଜ ପରସିଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜାଡ଼ି । ୧୧ ।

ଚୂର୍ଣ୍ଣିକ । ହେ ସଖେ ! ଚଉଦ ପିଷ୍ଟକ ରହିଚ ତବୋଦରେ ଚଉଦ ଗଣ୍ଡା ପିଷ୍ଟକ ନ ରହିଲା ମମୋଦରେ । ହେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ! ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଧଇଲ ବାମ କରେ ଆପଣେ । ଦୁଇକରେ ଧରି ନ ପାରିଲି ମୁଁ ଲଡ଼ୁ ପଣେ । ସଖାପଣ କରି କୃପାଜଳନିଧିରେ ନିଜନିଜ ଦ୍ୱିଜବ୍ରଜ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରଜମଧରେ ମୁଁ ବୁଡ଼ିଗଲି ଦୟା ଜଳନିଧିରେ । ଦୀନ ବାନ୍ଧବ ହେ କଦା ସେ ଦିନ ହେବ ହେ । ତବ ମନ୍ତ୍ରୌଷଧି ଦୀକ୍ଷା ଶିକ୍ଷା କରି । ଭୋଜନ କରିବି । ବର୍ଷଯାଏ ହର୍ଷରେ କ୍ଷୁଧା ବାଧାରୁ ତରିବି । ୬୦ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନ

(ସ୍ୱଗତ)

ଗଦ୍ୟ । ଅଥ ଶାନ୍ତ ଦାନ୍ତ ଧୀମନ୍ତ ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱାନ୍ତ ଏକାନ୍ତ ବିହାର ମଧୁହାର । କାଳକାକାନ୍ତ କାଳକାକାନ୍ତ ପର ଦୁରନ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କୁନ୍ତସମ କେତକୀ । ବସନ୍ତବାସ ବସନ୍ତବାସ ବନ ବିଲୋକ ଅତ୍ୟନ୍ତରେ ସନ୍ତାପରେ । ଚିନ୍ତାମଣି ଚିନ୍ତାମଣି କାନ୍ତାମଣି । କୁମୁଦ ବନ୍ଧୁ କାରବିନ୍ଦ କୁନ୍ଦଗନ୍ଧଫଳ ମନ୍ଦାର ସିନ୍ଧୁବନ୍ଦନ ଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧବନ୍ଧ ସମ ହାସ ଅଧର ମୁଖ ଦଶନ ନାସା ବଦନ ଗମନ ଗମ୍ଭୀର ଶୀତଳ ଅଙ୍ଗରେ । କହିବାରୁ ଭଙ୍ଗୀରେ ଚତୁର ଉତ୍ତର ଅନୁମତିରେ । ଅତିରେ ଅତିର ପଙ୍କିର ନୀର ଗନ୍ଧସାର ଲଲ ଗୁଲାଲ ଅବିର ବସନ୍ତ ବସନ୍ତକାଳୋଚିତ କ୍ରୀଡ଼ାକୁ ବ୍ରୀଡ଼ାବତୀ ବତିଶଲକ୍ଷଣା । କଳାପ କଳାପମଣ୍ଡନ ସଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗରେ । ଖେଳିବାକୁ ବୃନ୍ଦାବନ ବନେ ସକଳ ସମ୍ଭାର ଦେବାରୁ କୁମ୍ଭୀକୁମ୍ଭଉରୋଜା । ଅଦମ୍ଭରେ ଦମ୍ଭରେ ଜମ୍ଭାରିମଣିଦ୍ୟୁତି ସମ୍ଭାଷଣାବ୍ଦ ସମ୍ଭାଳ ସମ୍ଭାଳ ଚର୍ଚ୍ଚରି ପ୍ରହାରି ପ୍ରହାରି ଖେଳରେ ମେଳରେ ଲୋଳରେ ପ୍ରବଳରେ କେବଳରେ ନଖାନଖି ମୁଖାମୁଖି ଦ୍ୱନ୍ଦାଦ୍ୱନ୍ଦ ହୋଇ ପ୍ରୀତିରେ ରାଧାବ୍ଦ ସହଚରୀ । ଯମୁନା କୂଳରେ ଅନୁକୂଳରେ । ଖେଳିଲେ ଚର୍ଚ୍ଚରୀ । ୭୦ ।

ଗୀତ । ରାଗ ବସନ୍ତ । ଏକତାଳ ।

ଶ୍ରୀରାଧା ସଙ୍ଗରେ । ଶ୍ରୀହରି ରଙ୍ଗରେ । ହୋରି ଖେଳିଲେ ସୁଧାରେ ଶ୍ରୀପଦ ଗାନକରେ କେ ତହିଁ ବସନ୍ତ ରାଗରେ ମନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତ ତାନରେ । ତା ଉା ଥେଇ ଥେଇ ମୃଦଙ୍ଗ ବାଜଇ ମନ୍ଦ୍ରମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁତ ମାନରେ ଶ୍ରୀ । ୧ ।

ଢଙ୍ଗିମା ରଙ୍ଗିମା ପୂରଚେ ରମ୍ଭ ରମ୍ଭ ଭୃଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟା ନାନା ବାଦ୍ୟେ । ମୋହନ୍ତ କରିବାରେ ଇନ୍ଦୁ ଲେଖା ମୁଖ ଇନ୍ଦୁ ଡ଼ାକ ନାଚେ ମଧ୍ୟେ । ଶ୍ରୀ । ୨ ।

ହନ ହନ ବୃନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ ସୁନ୍ଦରୀ ନନ୍ଦ ଲଲକୁ । ଚୂଆ ଚନ୍ଦନ ଅତର ପନୀର ଅବର ସଙ୍ଗେ ଗୁଲାଲକୁ । ଶ୍ରୀ । ୩ ।

କେ ତାଳେ ବଳେ କେ ଛଳେ କୁତୂହଳେ ମୋହନ ମୁରଲି ଛଡାଇ । ଚଞ୍ଚଳେ ଅଞ୍ଚଳ ଧରି କରି ବନମାଳୀ କାହାକୁ ଧରନ୍ତି ଗୋଡ଼ାଇ । ଶ୍ରୀ । ୪ ।

ରାଗ ହୃଷ୍ଟେନୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ହୋରିରେ ହରି ଗୋପୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ । ବୃନ୍ଦାବନେ ବିହରି ସୁରଙ୍ଗେ । ପଦ ।

କେଉଁ ଗୋପିକା ଦେହେ ଫଗୁମାରି ସ୍ନେହେ କାହା ଦେହେ ଅତରକୁ ଢାଳି । କାହାର ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦର ଉରଜରେ ଚୂଆ ଚନ୍ଦନ ଦିଅନ୍ତି ବୋଳି । ୧ ।

କାହାର କର ଧରି କହନ୍ତି ମୃଗାକ୍ଷୀ । ରଖ ରଖ ଭ୍ରୂ ନବକଶୋରୀ । କାହା ପଣନ୍ତ ଧରି କୁଞ୍ଜକୁ ଓଟାରି ମଦନ ସଂତାପକୁ ଦିଅନ୍ତି ବାରି । ୨ ।

କେଉଁ ରସବନ୍ତି କାମେ ହୋଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ଉରଜ ଉରରେ ଦିଏ ଠେଁସି । କାହିଁ କାହିଁ ବାଳୀ ପାଞ୍ଚ ସାତ ମିଳି କରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି ମୋହନ ବଂଶୀ । ୩ ।

ରମଣି ମଧ୍ୟେ ଶ୍ୟାମ ହେମ ମରକତ ସମ ଶୋଭା କହିବ ଅବା କେହି । ରଘୁନାଥ କହେ ବାଧା ହରିବ ନିରତ ରାଧା ମଦନ ମୋହନ ପଦକୁ ଧ୍ୟାଇ । ୪ ।

ରାଗ ଘଣ୍ଟାରବ । ଏକତାଳ ।

ମାଣ୍ଡଳେ ହରି ରାଧା ସଙ୍ଗେ ।
ମୋଦରେ ହୋରିରେ ରଙ୍ଗରେ । ପଦ ।

ଚୂଆ ଚନ୍ଦନ ଅତର ଗୁଲ୍ଲଲକୁ ।
ଜୋରରେ ବୋଳି ବୋଳି ଅଙ୍ଗରେ । ୧ ।

କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ସୁରସରେ ବିହରିଲେ ରଞ୍ଜନେ ମଦନ ତରଙ୍ଗରେ ।୨।
ନାଗରୀ କିଶୋରୀଙ୍କ ବାମ ପାଶେ ରହି । ନାଚିଲେ ମଧୁର ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀରେ ।।

ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କି ମାନସ ତୋଷିଲେ ।
ମୋହନ ଲଳିତ ଭ୍ରୂ ଭଙ୍ଗୀରେ । ୪ ।

କହେ ରଘୁନାଥ କବି ନିଶାନାଥ ।
କୃଷ୍ଣଚରିତ ସୁପ୍ରସଙ୍ଗରେ । ୫ । ୬ ।

ମଟୂନଙ୍ଗଲଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରାଧା

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଆଜ ବାଟ ଓଗାଳି । ହଠ ନ କର ବନମାଳି ହେ । ପଦ ।
ହେଲା ଜଞ୍ଜୁର । ଯିବି ଏଥର । ଚୂଜିବ ମୁଁ କରମାଳି ହେ । ୧ ।
ଏ ଠାପରକୁ ସହି ଯିବାକୁ । ମୁଁ ନୁହଇ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ହେ । ୨ ।
ପଦ୍ମାଦି ସଖି । ଦେଖି ନ ସହି । ଦେବେ ସିନା କରତାଳି ହେ । ୩ ।
ଏପରି ଗେଲେ । ଅଟକ କଲେ । ରହିବେ କି ସଙ୍ଗ ଅଳି । ହେ ।୪।
ନିଶା ମୁଖରେ । ନ ଗଲେ ଘରେ । ଶାଶୁ ଦେବେ ସିନା ଗାଳି ହେ ।୫।
ଭଙ୍ଗି ଭୁମ୍ବର । ଦେଖିଲେ ମୋର । ପଦ ହେଉ ନାହିଁ ଗୁଳି ହେ । ୬।
କହେ ରଘୁନାଥ କବି ନିଶାନାଥ । ଧାଇ ରାଧା କୃଷ୍ଣକେଳି ହେ ।୭।୮

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସଖୀମାନଙ୍କର ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳି ।

ସଖି— ଦୂରରେ ରହ ହେ ଜାର କନଶାର ।
ନଛୁଁଅ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ରାଜସୁତାର । ୧ ।
କୃଷ୍ଣ—ସୁର ତରଙ୍ଗିଣୀ ଭାବରେ ମଜ୍ଜି ।
ମୋ' ମନ କଳୁଷ ଦେବ ମୁଁ ତେଜି । ୨ ।
ସଖୀ—ଯାଅ ହେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ କେଳିକୁରଙ୍ଗ ।
ତୁମ୍ଭକୁ ମିଳିବ କି ଶ୍ରୀରାଧା ସଙ୍ଗ । ୩ ।
କୃଷ୍ଣ—ରାଧା ଶ୍ରୀମୁଖ ସୁଧା ନିଧି ଲୋଭରେ ।
କୁରଙ୍ଗ ହୋଇଛି ମୁଁ ଜାଣ ଭାବରେ । ୪ ।
ସଖୀ—ପରବଧୂକୁ ଏବେ ଛୁଇଁବ ଯେବେ ।
ରାଜା କରରେ ଦଣ୍ଡ ଲଭିବ ତେବେ । ୫ ।
କୃଷ୍ଣ—ବାହୁପାଶରେ ବାନ୍ଧି ନଖ ରଦ ଘାତେ ।
ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଥିଲେ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତ ମୋତେ । ୬ ।
ଏପରି କଉତୁକେ କେଳିକ ବନ୍ଧ ।
ଅଶୋକ-କୁଞ୍ଜରେ ସଙ୍କେତ ଦେଇ । ୭ ।
ଯେ ଯାହା ମନ୍ଦିରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ।
ଏ ଭାବ ଭକ୍ତ ଦ୍ୱିଜ ରଘୁନାଥ ବୋଲେ । ୮ ।

ଶ୍ରୀରାଧା ବିଶାଖାଙ୍କୁ ପ୍ରତି

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ

ଅଟାଳିକେ ମୋଦରେ ଦେନନଭେ ମୋ ଭାଗ୍ୟ କାଦମ୍ବିନୀ
ବିଦ୍ୟୁତ୍‌କାନ୍ତି ବକାଳି ଅବ ମନ୍ଦବାକୋଦଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଲଥି ।

ବର୍ଷାଚନ୍ଦ୍ର କଳକ୍ଷଣେ ପ୍ରବଳରେ କାନ୍ଦୁଁ ବଳେ ବେଗରେ ।
ଦହୁଁ ଦହୁଁ କଲଟି ଦୂରକୁ ସଖୀ ଦୁର୍ଯୋଗ ଝଞ୍ଜାନଳ । ୧୨ ।

ଟୀକା—ଆଶାବୃନ୍ତକ ମୋଦରେ କି ମୋଦ କରିବା ବିଷପ୍ନରେ ।

ଗୀତ । ରାଗ ସୁରଟ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଶୟନେ ସ୍ୱପନେ ବସୁଚ ସେହ୍ନ ସତେ କି ରୂପ ଦେଖିଲି, ସହ୍ନ ଯମୁନା କୂଳରେ ଯାଇ । ପଦ ।

ଅକଥିତ ତା ଚରିତ, ଅଲଂଘ୍ୟ ପଣ୍ତବରତ । କରି ପାରଇ ସେ ହତ, ନେହାନ୍ତ ନରୁଇ । ଆହୁରି ଅନ୍ୟାୟ ଗତ । ହରି ନଏ ନିତ ନିତ । ମନ ଧନ ଯତନରେ ଥିଲେ ହେଁ ଲୁଚାଇ । ୧ ।

ଗୁହିଁଲେ ଆନ ନ ଦିଶେ, ଦିଶେ ତା ବଦନ ଦିଶେ, ନୟନ ବୁଜିଲେ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶୁଛି । କା ଆଗେ କହିବି ମିତ, କେ ଏହା କରିବ ସତ । ବାହାରେ ଭଡ଼ିବାକୁ ସେ ବାହାରେ ଆସୁଛି । ୨ ।

ଯିବି ମୁହିଁ ଯେଣେ ଯେଣେ । ଧାଉଁଛି ସେ ତେଣେ ତେଣେ । ଆଗେ ଆଗେ ରହି ରହି ପଥ ଓଗାଳୁଛି । କଗୋ ମା ଏ କି ବିଷମ । କରିବା ଗୋ କି କରମ ତା ଆଚରଣେ ଚରଣ ପଦେ ନ ଚଳୁଛି ।୩।

ଯେତେକେ ହେଲେ ନିବର୍ତ୍ତି । ରହିବ ବୋଇଲେ ଦୂତି ପୁନରପି ଦେଖିବାକୁ ନେହତ ଝୁରୁଛି ।ରାଧା ଦୁଃଖ ହେବାବାଣୀ ଶୁଣି ରଘୁନାଥ ଭଣି, ରାଧିକେ ଏଥୁ ଅଧିକେ ତତେ ସେ ଝୁରୁଛି । ୪ ।

ରାଗ ମୂଲତାନ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସହ୍ନରେ ସେ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ରୂପ । ବୃନ୍ଦାବନେ ଆହା ଯାହା ମୁଁ ଦେଖିଲି କରିଥିଲି କେତେ ଛପ । ମୋ ସହ୍ନରେ । ପଦ ।

ସେମୂରତି ଦେଖି, ହୋଇ ଅତି ସୁଖି । ଚିତ୍ତ ପିରତି ବାଞ୍ଛିବ । କାମ ନରେଖିଲେ । ବାମ ହୋଇଭଲେ । ବାମଦେବେ ପ୍ରଶଂସିବ ମୋ ସଙ୍ଗରେ । ୧ ।

ରଙ୍ଗିମା ଅଧରେ ମୁରଲି କି ଧରେ । ତ୍ରିଭଙ୍ଗି ଭଙ୍ଗିମା ଠାଣି । ପତିବ୍ରତା ବ୍ରତ କରିପାରେ ହତ । ତା ବଙ୍କିମ ଅନାଉଣି ମୋ ସଙ୍ଗରେ । ୨ ।

ତା ଶ୍ରୀମୁଖ ଗୋଟି । ଅକଳଙ୍କ କୋଟି, ଶଶଧର ଜିଣି ଶୋଭା । କେଉଁ କୁଳନାରୀ କୁଳ ପରିହରି ନୋହିବେ ଲୋଭା ମୋ ସଙ୍ଗରେ । ୩ ।

ଶ୍ୟାମ ଦରଶନେ ଛନ ଛନ ମନେ ରହେ ଶ୍ରୀକିଶୋରୀଚନ୍ଦ୍ର । ରଘୁନାଥ ଭଣି । ସହି ସେହି କ୍ଷଣି । କହେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ।

ସଖୀ ଉକ୍ତି । ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

କିଶୋରିମଣି ଜାଣ ରେ କିତବ ନୋହିବ ହରିଣ ।
କିଶୋର ତବ ଭବନେ କଦନ ପାଉଛନ୍ତି ପ୍ରିୟେ ।
ଅଶୋକସୁମବାଣରେ ଅତନୁ ମାରିବାରେ ଦୃଢେ ।
ତୋଷୋଦୟ ମନେ କରେ ରମଣୀ ଆସ କୁଞ୍ଜେ ଯିବା ।

ରାଗ ଘଣ୍ଟାରବ । ଏକତାଳି ।

ସଙ୍ଗିମା ତୋ ପ୍ରୀତି ଯେନ ମୋହନ ନରହେ ଝୁରୁଛି ରେ । ପଦ ।

ଗୋପରେ ତୋର ଗୁଣଗଣ ଗୁଣି ଗୁଣି ନୟନୁ ଲୋତକ ଝରୁଛି ରେ । ଫୁଲଶର ଅତନୁ ମାରିବାରୁ ସୁତନୁ ତା ତନୁ ଅଥିରେ ଥରୁଛି ରେ । ୧ ।

ସନ୍ତୁଟର ହାର ପୂର ତାହାର ଆହାର ହେଲଣି ଅରୁଚରେ । କୁଞ୍ଜର-ଗମନରେ କୁଞ୍ଜରେ ବସି ଧୀରେ ତୋ ନାମ ଗାନ କରୁଚ ରେ । ୨ ।

କଳକଳ କୋକିଳବାଣୀରେ କେବଳ ବିବେକ ପଣର୍ଣ୍ଣି ସନ୍ତୁଟରେ । ମନ୍ଦ-ଗନ୍ଧ-ଶୀତପବନ ବନ୍ଧୁ ମିତ ଦେହରୁ ଚେତନା ହରୁଚ ରେ । ୩ ।

ଆପ ଆପ ସଖି ହାସ ମନେ ନ ରଖି ତା ଲାଗି ତୋ କର ଧରୁଚ ରେ । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ନତ ଯୁଗଳରସେ ମତ ବଳାଇ କି ଅନୁସରୁଚ ରେ । ୪ ।

ଅନ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ

ମଧୁମଙ୍ଗଳଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ସ୍ନଗ୍ଧି ବୃତ୍ତ ।

ଖଗାଂଶୁତନୟା ତଟେ ବନନଭେ ସୁଭଗୋଦୟେ ।
ସଗଗବଶରେ ଶଶୀ ସଖିସମୂହ ତାରାକେ ।
ପୁରକୃତ ତପେ ସତେ ମନଚକୋର ତୋଷେ ଥିଲା ।
ଅବାତ ବନ୍ଧୁଯୋଗରେ ପ୍ରତିପଦା ତ ଦୂରେ କଲା ।

ରାଗ ଆନନ୍ଦଭୈରବ । ତାଳ ତ୍ରିପୁଟା ।

ଆହା ହେବ କି ବୁଧି । ଯାହା ତେଜିଲି କରୁଁ ଜାଣି ଜାଣି ମୁଁ ନିଧି । ପଦ ।

କରେ ଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ । କାମ ମୂର୍ତ୍ତି ନୋହିଲି । ୧ ।

ଯୁବତୀ ଏହିମତ । ଭବରେ ହରନ୍ତି ଚିତ୍ତ । ୨ ।

କଂକେଳି-କୁଞ୍ଜରେ ବୋଲି । ସଙ୍କେତ ଦେଲି ନକଲି । ୩ ।

କହେ ରସେ ରଘୁନାଥ । କୁଞ୍ଜେ ବସି ଦେଖ ପଥ । ୪ ।

ଶାର୍ଦୂଲବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ ।

ହା ଲୀଳାବତି ହା ସୁବର୍ଣ୍ଣବରନେ ହା ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବାନନେ ।
ହା ଲୋଳାପ୍ଲୁତଲୋଚନେ ପ୍ରିୟତମେ ହା ଭାବନେ ଶୋଭନେ ।
ହା ଲଜ୍ଜାଗୁଣଭୂଷଣେ ସୁରସିକେ ମଦ୍‌ବକ୍ଷହାରୋତ୍ତମେ ।
ହା ଲକ୍ଷ୍ମୀଗଣସେବିତେ ମମ ହିତେ ପ୍ରାଣାଧିକେ ରାଧିକେ ।

ରାଗ ଆହାରି । ଏକତାଳି ।

ଆହାରେ ନବୀନା ନବୀନା । ପଦ ।

କୁନ୍ଦନ ହେମଗୋରି । କମନୀୟ କଟୋରି । କୁନ୍ଦଦଶନ ଅରବିନ୍ଦସ୍ମୁରୁବଦନ । ୧ ।

ସାହା ନୋହିଲେ ମୋତେ । ସୁରସିକା ଜଗତେ । ଆହା ବୋଲିବ କେହି ଆରତ ଦେଖି ସତେ । ୨ ।

କେତେ କରମ କଲି । କର୍ମୀ ବୁଧି ହୁଡ଼ିଲି । ଏଡ଼େ ଦସ୍ୟାନ୍ତ ଲଭି, ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଲି । ୩ ।

କହଇ ରଘୁନାଥ । କବି ରଜନୀନାଥ । ରହରେ ରହି ଏହା କହିଲେ ନନ୍ଦସୁତ । ୪ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ଅଥ ନିଶୀଥିନୀଯୋଗେ ଧ୍ୱାନ୍ତ ଗାଢ଼ପ୍ରଭାବେ ।
ଜନ ଗହଳ ନିବର୍ତ୍ତି କ୍ଷେମଭାବେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟେ ।
ସକଳ ସଖି ସମୋଦେ କେଶ ବେଶାଦି ସାଜି ।

ଦ୍ୱିଯି କଥିତ ବଣାଖା ଶ୍ରୀକଣୋଷଙ୍କୁ ବାଣୀ ।

ଘଗ-ପରଜ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ପିବା ତଘ ପଘଣପଙ୍ଗେନ ଉଠି ଆରେ । ଦଶୁଥିବ ଶ୍ୟାମ ବାମ ପାଖ ପଡ଼ଆରେ । ପଦ ।

ବ୍ରଜ ଦ୍ୱାଠ ବାଠ ଦ୍ୱେଲଣି ନିଗୁଠ, ବସିଥିବେ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ନକୁଞ୍ଜ ଦୁଆରେ । ୧ ।

ପବନେ ପଲ୍ଲବ, ଚଳଳେ ମାଧବ, ପଞ୍ଚ ଗୃହ୍ନୁଁଥିବେ ଧଇ କେଶରପୁଆରେ । ୨ ।

ଆଜ ଦ୍ୱେବା ସଜ, ପଘର୍ଦ୍ଧେ ଚନ୍ଦ୍ରନ, ନଉଗ୍ଲାଇ ଦ୍ୱେବେ ଦ୍ୱୋଇ ପଦ ଚଳାଆରେ । ୩ ।

ଗୃହ୍ନୁଁ ଋଷଧୀଶ, ଦ୍ୱେବଣ୍ଠି ପ୍ରକାଶ, ଗ୍ଧନ୍ତୁ ଗ୍ଧନ୍ତୁ ଡାକବେ ତ କୁକୁଠ କୁଆରେ । ୪ ।

ଯାମେ ଦ୍ୱେଲ ଆସି, ଉଠାଉଛୁ ବସି, ଶୁଣୁ ନାହୁଁ ଅଛନ୍ତ କୁଞ୍ଜେ ଏକୁଟିଆ ରେ । ୫ ।

ଆଳୀ କର ଧର, ଶ୍ରୀନବ କଣୋଷ, ଗୋପାଳ-କୃଷ୍ଣ ଭଣେ ଏହ୍ନି ଟି କାଳିଆ ରେ । ୬ । ୧୧ ।

ମାଳମ ବୃତ୍ତ ।

ରଜନୀ ସଜନୀ ସଙ୍ଗେ ଭଙ୍ଗି ନର୍ମୋକ୍ତି ରଙ୍ଗେ ।
ତମ ତମ କ ନବାଡ଼େ ଯୋଗ୍ୟ ବେଶାଦ ସାଜ । ୧୨ ।

ହର ପରଣତ ଯେବା ପ୍ରୀତି ତା ଭବ ଭବ ।
ମିଳ ସକଳ ସଖିଙ୍କେ ଯାଇ କଙ୍କେଳ କୁଞ୍ଜେ । ୧୩ ।

ସୂତ୍ରଧାର—ବସନ୍ତତିଲକା ବୃତ୍ତ ।

କୁଞ୍ଜାଳୟସ୍ଥ ବସନ-ଭୂଷଣ ନାଗବଲ୍ଲୀ ।
କର୍ପୂର ପୁଷ୍ପଫଳପାଦ୍ୟ ବିତାନ ସାଜ ।
ଜାଳ ପ୍ରଦୀପ ବସି ବର୍ତ୍ମନ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣାଭିସାରିକାର ସୁସଜ୍ଜିତ ଭାବି ରାଧା ।

ପୁଣି—ସେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ତନୁ ପ୍ରଣୟୀବ ଲୋକେ ।
ମୋ କାମପୂର୍ତ୍ତି କଣିରେ କରିବେ କି ଆସି ।
ଶୋଭିତଚନ୍ଦ୍ରବଦନେ କୁଟିଳାଳକାରେ
ନେତ୍ର କି ନୋହିବ ସତେ କୁଳକାମିନୀ କେ । ୧୪ ।

ରାଗ ଆହାରି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଶ୍ରୀରାଧା—ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଏ କଣିରେ ଆସିବେ କି ଗୋ । ସଙ୍ଗିନୀ । ପଦ ।
ଏ ମଦନ କଦନକୁ ନାଶିବେ କି ଗୋ । ।
ପଲ୍ୟଙ୍କରେ ନିଃଶଙ୍କେରେ ବସିବେ କି ଗୋ । ଘ । ୧ ।
ମତେ ଦେଖି ଭୋଳା ତାଳ ହସିବେ କି ଗୋ । ।
ରଙ୍ଗେ ମୋ ଅଙ୍ଗରେ ପ୍ରେମେ ମିଶିବେ କି ଗୋ । ଘ । ୨ ।
ହରଷେ ସରସେ ବାଣୀ ଭଣିବେ କି ଗୋ । ଘ । ୩ ।
ଶ୍ରୀମଣି ମନ୍ତ୍ର କି ସେ ଉଲ୍ଲାସିବେ କି ଗୋ । ଘ । ୪ ।
ଦ୍ୱିଜରଘୁନାଥ ବୋଲେ ତୋଷିବେ କି ଗୋ । ଘ । ୫ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଭରତ ହରତେ ସେ ହରି ମାର୍ଗ ମୁଁ ଯେ ।
ଯାମେ ଯାମେ ସଜନି ରଜନୀ ଯାଉଛି ଭୋଗ ହୋଇ ।
ପ୍ରେମେ କାହିଁ ନ ରହି ସତ ଗୋ ଯାମିନୀ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ।
ଆସିବେ କି କହ କହ ମତେ ନନ୍ଦସୂନୁ ପ୍ରସନ୍ନେ । ୧୫ ।

ରାଗ ଆହାରି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଆସିବେ । ମନେ ତୋଷିବେ । ସଜନି କି କାନ୍ତ । ପଦ ।
ନଶି ରସି ମୋଦେ । ମିଶି ମୋର ହୃଦେ ।
ହସି ହସି ପଦେ । ଭାଷିବେ ସାନନ୍ଦେ । ଆସିବେ । ୧ ।

କାମ ଫୁଲଶରେ । ବାମ ହୋଇ ମୋରେ, ଯାମ ଯାମ କରେ ।
ଝାମ ଦେଉଛନ୍ତି ବାରେ । ଆ । ୨ ।

ଏ ମଧୁ କାଳରେ । ପ୍ରେମରେ ଖେଳରେ ।
ମୋହନ ମୋହିବାରେ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଥରେ । ଆ । ୩ ।

ଭାବ ରଘୁନାଥ କେବ ନିଶାନାଥ ଏ ବଧୂ ରଚିତ ।
ଅବଲମ୍ବେ ସେ ତ । ଆ । ୪ । ୧୩ ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ରସାଇ କହି ଛନ୍ଦରେ ରଖି ସଖୀ ଲତାସଦ୍ମରେ ।
ପ୍ରସନ୍ନ ମଧୁବାତରେ ରହି ସୁମାରରେ ପ୍ରୀତିରେ ।
ତୁଷାର-କର-ଆନନେ ହରସୁଁ ଚୁମ୍ବିଲେ କାରସେ ।
ବସାଇ ସହି ଚେଳଲେ କପଟେ-କୃଟ ଜାଗ୍ରଣୀ । ୧୨ ।

ରାଗ ମୁଖାରି । ଆଡ଼ତାଳ ।

କେତେ କହିଥିଲେ ମା । ଏତେ ସବ କରି ଦେଲେ ମା । ସତେ ସେ ଆସିବେ ବୋଲି । ଚିତ୍ତେ ତୋଷ ହୋଇଥିଲି । ହିତେ ତାଙ୍କୁ ଗଣିଥିଲି । ପ୍ରତେ କରି ମୁଁ ଭଜିଲି । କେତେ । ୧ ।

ଦୂରକଲେ ମା । ସେ ରସିକ ପାଶୋରିଲେ ମା । ବାରୁଁ ବାର ଫୁଲଶର । ଶର କରଇ ପ୍ରହାର । ଘର ଦେଲାନ ସୁଚିର । ମୋର କି ଗତି ଏଥର । କେ । ୨ ।

ଆଶା ଗୃହ୍ଣି ମା । ନିଶା ଯାକ ଥିଲି ରହି ମା । କଷ୍ଟ ନ କରି ନୟନ ଆଶା କରି ହେଲି ଧ୍ୟାନ । ହସାଇ ବଇରଜନ । ଉସାଇଲେ ଶ୍ୟାମଘନ । କେ । ୩ ।

ସର୍ବକଳରେ । ଭାବି ରାଧା କହୁଁ ଦୂତୀ ରେ । କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ଅବିଳମ୍ବେ କହେ ସତ । ସେ ହିଜପୁ କରିବେଟି ଏ ବିଚ୍ଛେଦ ଯିବ ମିତ । କେ । ୪ । ୧୪ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ମିତ କହି ହିତବାଣୀ ଭାଷିଲୁ ରାଣି ଦେଇ ।
ନଟ କୁଟିମ ନିଶାରେ ଛନ୍ଦ ଏନ୍ନି ନିଶାରେ ।
ଘନ ବନକୁ ଅଣାଇ ସାଧ୍ୱୀ ଧର୍ମଂ ଖସାଇ ।
କିତବ କୁ ନ ଦିଶାଇ ଦେଲୁ ବୈଶ୍ୟ ହସାଇ । ୧୭ ।

ରାଗ ଆନନ୍ଦଭୈରବ । ଏକତାଳି ।

ସଜନୀ ପ୍ରେ ଦଶା ମୋର ତୋ ପେନ । ଆସିବେ ବୋଲି ଜଗାଇ ଦେଲୁ ଯା ଆଜ ରଜନୀ । ପଦ ।

କଲୁ ଛାଡ଼ା ଅ.ନ । ଦେଲୁ ଯେତେ ଆନ । ମୋର ଅଭିମାନ କରାଇଲୁ ମ୍ଳ.ନ । ମୁଁ ସଖି-ପଣକୁ । ନ ଗଣେ ଜଣକୁ । ଏବେ ଛାଡ଼ା ହେଲି ହାନି ଗୋ । ସ । ୧ ।

ହେନ୍ତ ବଳାଇଲୁ ମନ ଝୁଲାଇଲୁ । ମତେ ଛଳାଇଲୁ । ଦୁଃଖେ ଦଳାଇଲୁ । ଏବେ ତୋର କଥା । ହୋଇଗଲା ବୃଥା । ଆସିଥିଲି ସତ ମାନି ଗୋ । ସ । ୨ ।

ପାଇ ତୋ ଆଦେଶ, ହୋଇ ମୁଁ ସୁବେଶ, ପିନ୍ଧି ନୀଳବାସ । ଲଭିଥିଲି ତୋଷ । ଗୃହ୍ଣୁଁ ପ୍ରତି ଆଶା । ମୋର ପ୍ରତିଆଶା, ହୋଇ-ଗଲା ପିନା ଗ୍ଲାନି ଗୋ । ସ । ୩ ।

ପୁରେ ରହିଥିଲ । କାଳ ବଞ୍ଚିଥିଲ । ଏଥିକି ଆସିଲ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ସାରିଲି । କହେ ରଘୁନାଥ । ଏ ବନେ ଅନାଥ କରି ଦେଇ ହେଲୁ ଭିନ ଗୋ । ସ । ୪ । ୧୫ ।

ରାଗ ସିନ୍ଧୁଡ଼ା । ଏକତାଳି ।

ଜୀବ ସଙ୍ଗିନ । ମତେ ତୁ ଭୁଲାଇଲୁ ରେ । କୁଳଶୀଳ-ପ୍ରେମ ଛଡ଼ାଇଲୁ ରେ । ପଦ ।

ସେ ମୋହନର ପ୍ରସଙ୍ଗ । ଶୁଣାଇ ମୋହର ଅଙ୍ଗ । ଧନୁ ଧନୁ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ସଢ଼ାଇଲୁରେ । ଜୀ । ୧ ।

ତା ନଟ କୁଟରେ ପଡ଼ି । ଅନୁବରତରେ ଅଡ଼ି । ତାଠାରେ ମୋ ସରାଗ ବଢ଼ାଇଲୁ ରେ । ଜୀ । ୨ ।

ଜାଣୁ ଅବା କି ମନ୍ତ୍ର । ମତେ ତୁ କରି ଯନ୍ତ୍ର । ସେ ପ୍ରୀତରେ ମୋ ମତି ଜଡ଼ାଇଲୁ ରେ । ଜୀ । ୩ ।

ଦ୍ୱିଜ ରଘୁନାଥ କହି । ତାର କଥା କହି କହି । ନିରନ୍ତରେ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଲୁ ରେ । ଜୀ । ୪ । ୧୬ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ପହିଲୁ କହିଲୁ ନାହିଁ ଦୂତି ତା ଧୂର୍ତ୍ତବାଣୀ ।
ନିପଟ କପଟ ବୋଲି ଜାଣିଲି ପ୍ରୀତି ହାନୁ ।
ମଦନ କଦନ ଯେତେ ଦେଉଛି ବାଣଘାତେ ।
ସହି ରହିଲି ମୁଁ କୁଞ୍ଜେ ତୋର ଭାଷାକୁ ମାନି । ୧୮ ।

ରାଗ ମାଳବ । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଏହିପରି ସେ କଲେ ରଜନୀ । ଏଡା ସହିବି କି ମୁଁ ପ୍ରାଣ-ସଜନି । କହିଥିଲେ ସେ ଯେତେ । ରହିଲି ନାହିଁ ସେତେ । ବହି କାହିଁ ରତି ରସ ମୋହିଲେ ନାହିଁ ମୋତେ । ଏ । ୧ ।

ଦେଖି ମଦନ ଏଣୁ ରଡ କା । ଶର ଯୋଖି ନରତେ ମୋର ଚ୍ଛତ କା । ଲେଖି ଲେଖି ବନ୍ଧୁ ବା । ରଖିଦେ ତ ମନ ଦେବ, ଅଖିଳ ସୁଖକୁ ଉପେଖିବା ମତ ହେବ । ଏ । ୨ ।

ଜଗାଇ ମୋତେ ସଙ୍କେତ ରେ । ଏବେ ଦଗା ଦେଲେ ମାତ ସେ ଇତରେ । ଆଗାରୁ ଅଣାଇ । ଲଗାଇ ସ୍ନେହ ସଣ୍ଣ । ଲଗାଲଗି କଥାରେ । ଉଗାର ହସାଇ । ଏ । ୩ ।

କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ଏ ବାଣୀ । କହେ ଏ ବିରସ ଗୀତକ ଶୁଣି । ଅବଲମ୍ବରେ ଏବେ । ସେ ବିଜୟ କରିବେ । ନଗ୍ନା ତୋସଙ୍ଗେ । ସେ ବିଶେଷେ ରଖିବେ । ଏ । ୪ । ୧୭ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

ଅନୁସର ଧର ପାଣି ସେ ଗିରୀଧାରୀ ଏବେ ।
ପରିହର କସ ପାଇଁ ସେ ପରା ଚିତ୍ତ ପ୍ରୀତି ।
ହରିବିଜତ ସୁମଧ୍ୟା ସେ ହରୀନେତ୍ରୀ ଧନ୍ୟା ।
ହରି ହରି ହରିଲ ଯେ ଶ୍ରୀହରୀ ସଙ୍ଗ ରାଧୀ । ୧୯ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

ସେ ମୋହନଙ୍କୁ । ସ୍ନେହ କେ ମୋହିଲ ଗୋ । ପଦ ।

ସ୍ନେହେ କେ ମୋହିଲ । ସୁରତ ବହିଲ । ତାର କାମନା ଯେତେ ସଫଳ ହୋଇଲ । ୧ ।

ସରାଗେ କହିଲ, କୁଞ୍ଜରେ ରହିଲ । ତା ତନୁକୁ ଅତନୁ ଶରେ ନ ଦହିଲ । ୨ ।

ଅଙ୍କରେ ବସିଲ । ଅଙ୍ଗରେ ମିଶିଲ । ସଜନୀ ଏ ରଜନୀ । ହରଷରେ ବଞ୍ଚିଲ । ୩ ।

କଣୋଷ୍ଠ ଘପିଲ । ଘବକୁ କଟିଲ । କବ-ରଜମାନାଥ ରଘୁନାଥ ଭଣିଲ । ୪ । ୧୮ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ ! ଆଡ଼ତାଳ ।

ସହ୍ନ କେହ୍ନ ମୋହ୍ନଲ ଗୋ । ପଦ ।

କହ୍ନଲେ ଯେତେ । ମୋହ୍ନଲେ ତେତେ । ରହ୍ନଲେ ଲୀଳା କାହ୍ନି ବହ୍ନ ସେ କେତେ । ୧ ।

କୋପରେ ଅତି ପରତାପ ହୋଇଛି ସୁର । ଧାପ ଦେଉଛି ଏବେ ମୋ ପରେ ନିରନ୍ତର । ୨ ।

ମନ୍ଦପଣେ ଚୁହାଇ । ମନ୍ଦପାଳ ଡାକଇ, ମନ୍ଦ ପବନ ଅରବିନ୍ଦ-ବନ୍ଧୁ ବହଇ । ୩ ।

ଦ୍ୱିଜ-ରଘୁନାଥ ଭଜଇ ନିରତ । ସେ ଜୁଗଳ-ପଥ । ହେଜ ଜନେ ନିରତ । ୪ । ୧୯ ।

ଶିଖରଣୀ ବୃତ୍ତ ।

ସ୍ପୃହା କାହା ବାହାଯୁଗଳ ପରିରମ୍ଭେ ତ ରହ୍ନଲେ ।
ସୁଧାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ବଦନ-କମଳେ ଚୁମ୍ବ ଝହ୍ନଲେ ।
ନଚେନ୍ତ୍ରେ ଶବେ ସଛକ ରଖିଲେ କୌତୁକ ବଣେ ।
ମୁଁ ସେ ଶନ୍ତ୍ରେ ଧ୍ୟାନ୍ତ୍ରେ ଭ୍ରମି କ ରହ୍ନଲେ କାନ୍ତ ଗହ୍ନନେ ।୨୦।

ରାଗ ଆଶବାଗ୍ଧ । ଏକତାଳି ।

ଆସିଲେ ନାହିଁ କାହିଁ ପାଇଁ ଶ୍ୟାମ । ପଦ ।

ଆସିବ ବୋଲି କହି । ଆଣି କୁଞ୍ଜେ ଜଗାଇ । ତୋଷିଲେ କାହା ମନ ସେହ୍ନ । ୧ ।

ସଖୀଏ କଉତୁକେ ସଙ୍ଗ ହୋଇ ଉତ୍ସୁକେ । ରଖାଇଲେ କି ଅଟକାଇ । ୨ ।

ଅନ୍ଧକାର ବନରେ । ଆସନ୍ତେ ସଙ୍କେତରେ । ବନ୍ଧ ହେଲେ କି କେଉଁଠାଇଁ । ୩ ।

କହଇ ରଘୁନାଥ । କବି-ରାଜମାନାଥ । ଶ୍ରୀହରି ପାଦପଦ ଧ୍ୟାଇ । ୪ । ୨୦ ।

ରାଗ ନାଟକୁରଙ୍ଗ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଗୁହାଁ ସଜନ କି ହେଲା ଗୋ । ପଦ ।

ଯାହାର ଭୁଲେ । ବେହାର କଲେ । ତାହାକୁ ସେ । ବାହା ବଶେ । ସାହା ହେଲେ । ୧ ।

ପାଣି ଧଇଲେ । ବାଣୀ କହିଲେ । ଆଣି ମିତ ପୁଣି । ସେ ତ ଆଣି ନେଲେ । ୨ ।

ଅତି ତୋଷରେ ରତି-ରସରେ । ରାତି ହରି ମାତି ହରି ପ୍ରୀତି କଲେ । ୩ ।

ମାର ନ ରତେ । ମାରଇ ମୋତେ । ସେ ରସିକବର ଦେଶ ଦୂର ହେଲେ । ୪ ।

ନାଥ ନଇଲେ ସାର୍ଥ ନ କଲେ । ପଥ ଜଗୁ ବ୍ୟର୍ଥ ରଘୁନାଥ ବୋଲେ । ୫ ।

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଲବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ ।

ମାଳା ଚନ୍ଦନ ନାଗବଲ୍ଲି ତତ୍ତ ମୁଁ କର୍ପୂର ସଙ୍ଗେ ରଖି ।
ଜାଣ ସେବକୀ ପାଖୁଡ଼ା ତଳପରେ ହୃଷ୍ଟେ ତ ପିନ୍ଧିଇଲି ।
ପଞ୍ଜେ ପୁଷ୍ପବିତାନ ବାନ୍ଧି ସଦନେ ଜାଳି ପ୍ରଦୀପାବଳି ।
କାନ୍ତ କାନନ ଚନ୍ଦ୍ରିକାବତ କଲେ ବ୍ୟର୍ଥେ ତ ଜାଗ୍ରତ୍ରୀ ।୨୧।

ରାଗ ମାରୁଆ । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଆଜି ବରଜ ଯୁବରାଜ କି କଲେ ମତେ । ମୋ ଜୀବ ସଖୀ ବୃନ୍ଦାରେ । ମାନର ନେବ ବୋଲି । ଏକରେ ଜଗିଥିଲି । ଚେତନହାନ ହୋଇ । ଲଜରେ ମୁଁ ପଡ଼ିଲି । ୧ ।

ସାଜିଥିଲି ଶେଯ । ରାଜୀବମୁଖ ମନ ରଞ୍ଜକ ସୁସ୍ନେହରେ ଗୋ । ନେତ୍ରଜବାଞ୍ଛା ସେ ମତେ । ହେଳି କାମ ନିରତେ, ରଜ ରାଜ ବଶିଖ ବନ୍ଦ ମାରେ ଦେହରେ । ୨ ।

ରାସରସିକ ମୃଦୁଭାଷକୁ ଶୁଣି ପ୍ରାନ୍ତ ଆଶ ମୋ ବଳିଥିଲା ଗୋ । ତୋଷରେ ମୁଁ ନିକୁଞ୍ଜବାସରେ ବସିଥିଲି । ବାସ ସୁମନଭୂଷା ବେଶ ବିଫଳ ହେଲା । ୩ ।

ଜାଳି ଆଜ ପ୍ରଦୀପ ବନମାଳ କଳାପ ଗୁଳିଥିଲି ନିଶରେ ଗୋ । ଆଳି ଗୁଞ୍ଜାକୁସୁମ .ଥାଳ ମୁଁ ରଖିଥିଲି । ଜାଳଦେଇ ସଖି କାମକୁ କାଳ ଦେଲେ ପ୍ରୀତିରେ । ୪ ।

ରାଧରଙ୍ଗିଣୀ ନିଗଣ ଭାଷ ଏପରି ଭାଷନ୍ତେ ସନ୍ଥକ ଗୁନ୍ଦିଁ । ଧ୍ୟାଇ ରଘୁନାଥ ରୋଷ ନ କର ଚିତ୍ତ କେଶବଙ୍କୁ ଆଶ୍ରିତ ପାଶକୁ ଦୁଃଖ କହ । ଆ । ୫ ॥ ୨୧ ॥

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ତାରେ ବାରେ କହୁ କହୁ ମତେ କୁଞ୍ଜବାସେ ଥିବାରେ ।
ଯାରେ ଗାରେ ଗଣିଥିଲି ସତେ ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟେ ରସାରେ ।
କ୍ଷୀରେ କ୍ଷାର ପ୍ରଣୟ କଲି ଗୋ ବାଣି ତା ପାଣିଗାରେ ।
ଯା ରେ ଦୂତି ପରତେ ନ କରେ ଘାଟିଲେ ସେ ହଜାରେ ॥ ୨୨ ॥

ରାଗ-ଚୋଢ଼ି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସନ୍ତ୍ଵ ଗୋ ଆଜ ଏଣିକ । କହିଲେ କେତେ ପରତେ । ନାହିଁ ସେ ବେନୁପାଣିକ । ପଦ ।

ଶପ୍ନେ ଲଭେ ନ ସ୍ଵଳ୍ପ । ଥପୁରେ ଦନ୍ତେ ନ ରନ୍ଧ୍ର, ଅପ୍ନକୁ ରୁନ୍ଧି ରୁନ୍ଧି । ନପୁନୁଁ ତେଜ ପାଣିକ । ୧ ।

ସଞ୍ଜବେଳୁ ବେଶ ସାଜ । କୁଞ୍ଜରେ ଥିଲି ମୁଁ ଆଜ । କଞ୍ଜ-ନେନ୍ର ତେଜ ରାଜ । ଭଞ୍ଜନ କଲେ ଆଣିକ । ୨ ।

ଭରମେ ପଡ଼ିଲ ଯାହା । କରମେ ଥିଲି କ ଏହା । ମରମେ ନାହିଁ ଜ୍ଞପ୍ରାହା । ନରମେ ମନ କେଣିକ । ୩ ।

କବଚନ୍ଦ୍ର ଦେନୁନାଥ । ଜାତ କହେ ବୋର ଚିତ୍ତ । ଥବର କର ଗୋ ସତ । ଯିବ ମୁଁ ଆଣି ଚେଣିକ । ୪ । ୨୨ ।

ମାଳିନୀ ବୃତ୍ତ ।

କୁମୁଦ କୁମୁଦନାନେ କାନ୍ତରେ ନେନ ମୋଦେ ।
ସୁମନ ସୁମନ ଲଭେ ସାନ୍ଦ୍ର ଧ୍ଵାନ୍ତ ନାଶେ ।
କମଳ କୁଳ ବନଦ୍ରେ କାମଦର୍ପ-ପ୍ରଗାଢ଼େ ।
ସୁମନ-ବଠ-ଦଗନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରିନ୍ତ ଆସି । ୨୩ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

ଅମ୍ବରେ ଧରୁତ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ।
ଶମ୍ବରାର ଶର ପୀଡ଼ିତାଧିକେ।
ଅମ୍ବ-ଜାତ ନୟନା ମନେ ମହା—
ଦମ୍ଭରେ କଥିତ ଆଳ ସମ୍ମୁଖେ ।

ରାଗ-ଆହାରି । ଅଠତାଳି ।

କାହିଁକି ଏ କୁଞ୍ଜ ବନକୁ ଆସିଲି । ସଙ୍ଗିନୀ ରେ । ସହିଲି ଏ ଦୁଃଖ ଚିନ୍ତାରେ ଭାସିଲି । ୧ ।

ସୁଧାକର ଆସି ଉଦୟ ହୋଇଲା । ଉଦ୍ଧାର ହୋଇବା ପଥ ନ ଦିଶିଲା । ୨ ।

ଯେ ଯେତୁ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ନ ଆସିଲେ । ମୋ ଯଉବନକୁ ଅକାରଣ କଲେ । ୩ ।

ସଦନରେ ସୁଖ କାଳ ବଞ୍ଚୁଥିଲି । ମଦନ କରରେ ଏବେ ମୁଁ ପଡ଼ିଲି । ୪ ।

କବିସୁଧାନିଧି ରଘୁନାଥ ବୋଲେ । ଏ ବିଚ୍ଛେଦ ଯିବ ମୋହନ ଆସିଲେ । ଘ । ୫ । ୨୩

ଶାର୍ଦ୍ଦୁଲବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ ।

ବନ୍ୟାଗୃହ ପରି ନିକୁଞ୍ଜ ସଦନେ ବାଞ୍ଛାନ୍ତରେକେ ରହି ।
ଧନ୍ୟା ହେବି ମଣି ମୁଁ କୃଷ୍ଣସହିତେ ତୋଷେ ତ ପ୍ରେମା ବହି ।
ପୁଣ୍ୟାତ୍ୟନ୍ତ ପୁର୍ବ ମୁଁ ଯେ ନ ବହିଲି ପ୍ରାୟେ ପ୍ରୟାଗାଦିରେ ।
ଶୂନ୍ୟାଗାରପ୍ରଦୀପପ୍ରାୟ ସବୁ ତା ସଙ୍ଗେ କଲି କାମନା । ୨୪ ।

ରାଗ-ହୁସେନୀ । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଶ୍ୟାମ ଲାଗି ମୁଁ ହେଲି ଦୁଃଖ ଭାଗୀରେ । କାମନା କରି ଏକା କୁଞ୍ଜରେ ଜଗି । ପଦ ।

• ଝାମ ଲଭିଲି ଏବେ ଯାମ ଯାମକୁ । ବାମଦେବର ଶରଣରେ । ମୋ ମନେ ହେଜ-ଥିଲି ପ୍ରେମରେ ମଜ୍ଜି । ମୋହନଙ୍କୁ ମୋହିବି ବୋଲି, ରତି ରସରେ । ୧ ।

ଭାଷିଥିଲେ ସେ ମୋତେ ଆସିବ ବୋଲି । ନାଶିଲେ କପଟେ ଭୁଲାଇ । ଦୋଷୀ ମୁଁ, ନୁହଇ କଶୋରଠାରେ ସନ୍ଧି । ବସି ବସି ନଶି ଆସି ଗଲାନ ପାନ୍ଥ । ୨ ।

ସାର କର ମୁଁ ମାନ ତାର ବଚନକୁ ସ୍ଥିର କଲି ଧରମ ଯେତେ। ପାର ମୁଁ ଦେବ କେନ୍ତ । ମାର ମୁଖରୁ ସନ୍ଧି । କା ରସତାୟ ରସି ସେ ଦୂର କଲେ ଯେ ମୋତେ । ୩ ।

ରାସ-ରଙ୍ଗିଣୀ ନବସ-ଭାଷ ଶୁଣି ଭାଷଇ ଦ୍ୱିଜରଘୁନାଥ । ଆସିବେ ତୋ ସେ ବଂଶୀପାଣି ଏକ୍ଷଣି । ରସେ ମାତ୍ତ ସାର୍ଥ କର ତୋ ମନୋରଥ । ୪ । ୨୫ ।

ସ୍ରଗ୍‌ଧରା ବୃତ୍ତ ।

କେ ବା ରେବାନ୍ଦ ତୀର୍ଥେ ତପ କର ଜପରେ ତୋଷିବାରେ ଶିବାରେ ।
ଯେବା ତା କାମ ପୂର୍ଣ୍ଣେ ରଖିଅଛି ସନ୍ଧି ଗୋ ଭାବ ଦାବାଦରଙ୍ଗେ ।
ସଂକଳ୍ପେ କଳ୍ପନାକୁ ଦୂରାନର ମଣି ସେ ଧୃଷ୍ଟ ସଂଜଳ୍ପନାକୁ ।
କଳ୍ପ ପ୍ରାପ୍ତ ଷଣ୍ଡାର୍ଦ୍ଧେ ବରବରୁ ନ ସରେ ତଳ୍ପରେ ନାଳ୍ପଦୁଃଖେ ।୨୬

ରାଗ ବରାଡ଼ି । ଅଡ଼ତାଳ ।

କି କରିବ କହ ଗୋ । ସଜନ ଏବେ । ପଦ ।

କି କହିବ କହ ଏବେ । ନ କଲେ କରୁଣା ଯେବେ । ଅଟକେ ରହିଲେ କି ଗୋ । ସେ କେଉଁ ରମଣୀଭାବେ । ୧ ।

ସକଳ ବିଷୟ ତେଜ । ଅକପଟେ ଥିଲି ଭଜ । ମୁଁ କର ନାହିଁ ତ ଦୋଷ ନକର କହୁଚ ଆଜ । ୨ ।

କଳପ ସୁକୃତ । ପଦତଳରେ ରହିବ ଆସି । ଜଳପିଲେ ପଦେ ସେହି । ତଳପ ଉପରେ ବସି । ୩ ।

ମଦନଶରରେ କେତେ । କଦନ ମତେ ସେ ଦେଲେ । ସଦନେ କାହାର ରହି । ବଦନ ନ ଦେଖାଇଲେ । ୪ ।

କବି ସୁଧାନିଧି ଭଣି । ଏ ବିରସ ବାଣୀ ଶୁଣି । ଅବଳମ୍ବେ ଦୂତୀ ବୋଲେ । ସିଦ୍ଧ ମୁଁ ତାହାଙ୍କୁ ଆଣି । ୫ । ୨୬ ।

ଗଦ୍ୟ

ପଞ୍ଚାନନ ଚରପଞ୍ଚାନନ ପରତାପ-ସଞ୍ଚାରଣେ ପାଂଶୁଗାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ମାରିବାରେ । ବଞ୍ଚକ ବଞ୍ଚକରେ । ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ନ ଥିବାରେ । ସଞ୍ଚିତ ପ୍ରୀତି ବିଚ୍ଛେଦରେ । କୁଞ୍ଚିତ କେଶୀ ବିପଞ୍ଚି । ସ୍ୱାତିମ କଞ୍ଚିତ ଥିର ନୋହି । ଧଞ୍ଚାଳନ ସହି ନିଶ୍ୱାସ ମୁଞ୍ଚି ମୁଞ୍ଚି । ଜଗଦାନନ୍ଦ-କୁନ୍ଦେନ୍ଦୁକିରଣତାପରୁ । ମନ୍ଦ-ଗନ୍ଧ-ଶୀତ-ମରୁତ ଚନ୍ଦନ ବର୍ଣ୍ଣ ବହିବାରୁ । କୁନ୍ଦ ମନ୍ଦାର ବନ୍ଧୂକାରବିନ୍ଦ ମକରନ୍ଦ ସନ୍ଦୋହ ପ ନୁ ମିଳିନ୍ଦ-ବୃନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ ମନ୍ଦ-ମନ୍ଦ-ସଙ୍ଗୀତ ଗାନରୁ । ମନ୍ଦ-ପାଳିତ ମନ୍ଦ୍ରତରୁ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତରୁ । ସ୍ୱାନ୍ତ ।ଥିରୁ । ମଦନ ଧ୍ୱମକର ମଧୁକର ପିକ-ନିକର ପବନେ । ଶ୍ରୀମତୀ କଥିତ ବାଣୀ ଦୁଃଖିତ ମନେ । ୮ ।

ମାଳମା ବୃତ୍ତ ।

ଅତନୁ ତନୁ ନ ଥାଇ ଘନକୁ କ୍ଷୀଣ ବିଧୁ ।
ତନୁ ଥିଲେ ନ ରଖନ୍ତୁ ଘନମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ।
ହରନୟନ ସକାଶୁଂ ଶେଷ ଯା ନୋହିଲୁ ତୁ ।
ବିରହିଣୀରେ କପାଇଁ ନୋହିଲୁ ଦୁଃଖ ଦାତା । ୨୬ ।

(ପୁଣି)—ମଦନ କୁସୁମକାଣ୍ଡେ ମାର ନା ଥାଅ ଦଣ୍ଡେ ।

ସଦସ୍ତୁ ମତ ହରଙ୍କ ପାଦରେ ମାନ ଶାନ୍ତ ।
ବଦନ କମଳ ମଧ୍ୟେ ମୋଦରେ ଚୁମ୍ବ ଦେବ ।
କଦନ ଦେଇ ତ ପଶ୍ଚାଦ୍ଘାତରେ ବାଣ ଛନ୍ଦ । ୨୮ ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତଂ ।

ମନୋଜ ମନୁସମ୍ଭବା ମନକୁ ମନ୍ଥିବା କୋପରେ ।
ସଦାଶିବ ସଦାଶିବପ୍ରକର ବାଞ୍ଛିଲେ ନେତ୍ରରେ ।
ତଥାପି ତନୁ ହୀନରେ ରକ୍ଷି ତୁ ଭୂତଭାବେ ସତେ ।
ଅନଙ୍ଗ ବିଷମାଶୁଗେ ପୁଣି ସ୍ୱ ଭେଦୁ ମୋ ମର୍ମକୁ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

କଦନ ଦେଇ ତୁ କେତେ ରେ ମଦନ ମୋତେ । ପଦ ।

ସଦନ ହେଲାଣି ବନ । ବଦନ ଦେଖି ମ୍ଲାନ । ରଦନ ଛଡ଼ିଲୁ ବାଣ । ଛେଦନ କରୁ ନିରନ୍ତେ । ୧ ।

ବିଷମ-ବିଶିଖ ବାର । ବିଷମ ବିଶିଖବାର ।
ଅସମୟରେ ମୋହର । ଚାପ ନ ଧର ତୁ ଚିତ୍ତେ । ୨ ।

ଛୋଡ଼ର ଅଟଇ ପର । ଯେ ହର ତାକୁ ପ୍ରହାର । ମୋହର ଠାରେ ସତ୍ୱର । ଫହର କୋପ କାହିଁତେ । ୩ ।

ନକର କତ୍ସିତ ବାଣୀ । ନକର ମୋହର ଶୁଣି । ମକରଧ୍ୱଜ ତୁ ପୁଣି । ନ କର କ୍ରୋଧ ଯନ୍ତ୍ରେ । ୪ ।

ସବୁକାଳେ ଏହି ପଣ । ସନ୍ତୋଷ କହୁଁ କିଶୋରୀ । କବିସୁଧାନିଧି ଭଣି । କର ସ୍ମରଣ ନିରନ୍ତେ । ୫ । ୨୭ ।

ଚନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦା । ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ହିମାଂଶୁ ତୁ ହିମାଂଶୁରେ ଦହ୍ନ ରମାର ଯେ ବାସକୁ ।
ଅମାର୍ଗ ଗୁରୁଶାପରେ ନ ରହିଲ ସମାନେ ବପୁ ।
ଜମା ନୋହୁ ତୁ ସେ ବଶେ ସତ ସୁମାର୍ଗ ଦେବାଦରେ ।
କ୍ଷମା କହିର ଯା ତତେ ଗଜତମୋତ୍ତମା ଜାରତୁ । ୩୦ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ଦୋଷା ଯୋଷାବର ବହିବସା ନାଶିବାରେ ତୁସାରେ
ରୋଷାବେଶେ ବହିଚ ବ ସତେ ବନ୍ଦଏ ସେ ମଧାରେ ।
ଆଶା କାସାବଶୁ ଶଶୀ ଶଶା ନାଶ ହେଲ ତୃଷାରେ ।
କ୍ଳେଶାଚ୍ୟନ୍ତେ ବହ୍ନି ନୁହ ମନ୍ତେ ତୁ କଳଙ୍କୀ ରସାରେ ।୩୧।

ସ୍ରଗ୍‌ଧରା ବୃତ୍ତ ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ମର୍ଯ୍ୟାଦଭଙ୍ଗେ ବଟପିକୁଳ-ଗଡ଼ା ଗୂଢ଼ମାର୍ଗ ପ୍ରକାଶେ ।
ତୋଷା ଯୋଷାଙ୍ଗସଙ୍ଗେ କମଳଜ କମଳା-ବାସ ନାଶପ୍ରଭାବେ ।
ଚନ୍ଦ କ୍ରୀଡ଼ା ବିଭନ୍ନେ ବରହିଣୀ ବିମୁଦେ ଏଣଶାବା ପଦାରେ ।
ଏତେ ଦୋଷେ ପ୍ରକାଶେ କୁମୁଦନ ରସିକାକାନ୍ତତୁ ଲାଞ୍ଛନାଙ୍ଗେ ।୩୨।

ରାଗ ଆହାରି । ଆଡ଼ତାଳି ।

ବଧୂ ରେ । ବଢ଼ ବାଧୁରେ । ବରବଣୀ ରେ । ପଦ ।
ମଧୁର ହାସକୁ ମୋହନର ଧାଇ । ଅଧୁନା ପାଉଛ ।
ଅନୁତାପ ମୁହିଁ । ୧ ।

ଆଶା ହରଣର । ହର ତୁ କଳଙ୍କୀ । ନାଶିଲେ ତୁ ମତେ ।
ଦୋଷୀ ନୋହିବୁ କ । ୨ ।

ଶୀତକର ତୋର । ଫସାରେ ପ୍ରଖର । ହୃତକର ମୋହ୍ନ । ହେଲୁ ବାଧାକର । ୩ ।

ବଡ଼ବାନଳ ର । ଭ୍ରାତ ତୁ ମକର । ପୀଡ଼ବୁ ନାହିଁ କ ବିଷଧର ଧର । ୪ ।

କବି ନିଶାନାଥ । କହେ ଗ୍ରଥିତ, ଅବିରତ ଗାଥା । ହରିଙ୍କ ଚରିତ । ୫ । ୨୮ ।

ରାଗ—ବେଲାଭୋର, ଏକତାଲି

ସୁଧାକର ତୁ କରଚେ । ବାଧା ଦେଉଅଛୁ କେତେ । ସାଧାରଣ ମାର୍ଗେ ରହି । ଉଦ୍ଧାର କର ସନ୍ତତେ । ୧ ।

ଉଦସ୍ତ ହେଲେ ତୋହର । ମୋଦ ହୁଅଇ ଲୋକର । ହୃଦସ୍ତ ଭିତରେ ମୋର । କଦନ ଦେଉ ମାତର । ୨ ।

କାମ ସଖା ତୁ ହେବାରେ । ବାମ ହେଉ ବାରେ ବାରେ । ହିମ-ଗୁଣ ଛାଡ଼ି ଏବେ । ଝାମ ଦେଉ ନିରନ୍ତରେ । ୩ ।

କବି ସୁଧାନିଧି ଭଣି । କୃଷ୍ଣପାଦ-ଯୁଗ ଗୁଣି । ଅବଲମ୍ବେ ରାଧା ପାଣି । ଆର୍ତ୍ତେ ଭୃଙ୍ଗେ କହି ବାଣୀ । ୪ । ୨୯ ।

ଭ୍ରମର ନିନ୍ଦା । ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ମଧୁକର ରହ ଦୁରରେ ଦୁରରେ ।
ରବ ନ କର ତୁ ପାଶରେ ପାଶରେ ।
ସୁମନ ସରସ ପାନରେ ମତ୍ତରେ ।
ଅବିରତ ବସ କାନନେ ମୋଦରେ । ୩ ।

ବସନ୍ତତିଳକା ବୃତ୍ତ ।

କୁନ୍ଦାର ବନ୍ଦ କରବୀର ସୁବନ୍ଧୁକାନ୍ଦ ।
ମନ୍ଦାର ଜାତି ନବ-ମାଳିକ ଯୂଥ ମଲ୍ଲୀ ।

ମାକନ୍ଦ-ବୃନ୍ଦ-ମକରନ୍ଦ ମିଳନ୍ଦ ତେଜ ।
ସନ୍ଦେହ୍ଵଂ ନୋହ୍ଵ କୁଞ୍ଜେ ମିତ୍ର ମନ୍ଦମନ୍ଦେ । ୩୪ ।

ମାଳମ୍ମା ବୃତ୍ତ ।

କୁସୁମ ସମସ୍ତ ଭ୍ରମେ ଫେରୁ ତୁ ବେଗବେଗେ ।
କୁସୁମ ସମସ୍ତ ଜାଣି ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ସରାଗେ ।
ମୁଣି ତୁ ମଧୁପ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇଚୁ ଲୋକେ ।
ବଳ ନ ବହିବୁ କମ୍ପା ଦୁଃଖ ବାହୁଲ୍ୟ ମତ୍ତେ । ୩୫ ।

ରାଗ କାମୋଦ, ତାଳ ଆଦ ।

ଅଳି ପରମ ସୁଖରେ । ନଳିନ କର୍ଣ୍ଣିକାସାରେ । ମିଳି ମନ ଆନନ୍ଦରେ । କେଳି କର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ । ୧ ।

କେତେ କରୁଚୁ ଝଙ୍କାର । ମତେ କର ଅହଙ୍କାର । ଏତେ ସବୁ ହେଲେ ଚୋର । ତତ୍ତ୍ୱେ କଣ୍ଟା ନୋହେ ଥିର । ୨ ।

ମାନବତୀଙ୍କର ଚିତ୍ତ । ଗାନରେ କରୁ ବ୍ୟଥିତ । ଅନବରତରେ ଧୂର୍ତ୍ତି । ତୁ ନ କର ସନ୍ତାପିତ । ୩ ।

କହେ କବନଗାନାଥ, ଗୁଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ । ରହେ ଶ୍ରୀକଣୋସ୍ତ ପୁଣି । ହୋଷେ କହେ ଏ ଭାଷିତ । ୪ । ୩୦ ।

କୋକିଳ ନିନ୍ଦା । ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

କାନନ ପ୍ରିୟ ତୁ କାନନେ ରହ୍ଵ ।
ଗାନରେ ଦ୍ରବ କରାଇ ରସାଳକୁ ।
ପାନରେ ରସ ତୁ ଚିତ୍ତ ତୋଷରେ ।
ମାନଦେ ନକରୁ ତୋ ରବ ବ୍ୟଥା । ୩୬ ।

କାନନ ପ୍ରିୟ ନାମ ତୋ ସଦା । କାନନେ ପ୍ରିୟ ଭାଷ କୁହାଇବୁ ।
କାକରକ୍ଷ ପିକ ତୁଚ୍ଛ ନାମରୁ । କା କରେ ନ ପଞ୍ଚମୀତ ଭାବରୁ ।୩୭।

ରାଗ ପୁନ୍ନାଗ, ଏକତାଳି ।

ମନ୍ଦ ପାଳ । ପିକ ମନ୍ଦ କାଳ । ଆରେ ଆରେ । ପଦ ।

କଳକଣ୍ଠ ନାମ ଚୋର । କଳପିତ ବେଦବର । କାଳକଣ୍ଠ ହେବା ବର୍ଣ୍ଣୁଁ । କାଳ ତୁ ସ୍ୱରସ୍ୱଣୀ ର । ୧ ।

ପରଭୃତ ନାମ ବହୁ । ପରକୁ ସନ୍ତାପ ଦିଅ ପରମ ବିବେକ ଜନେ । ପରଶଂସା ହେବୁ କାହୁଁ । ୨ ।

ଚିର ପ୍ରୀତିକ ହଜାଇ । ‘ପରରେ ମାଡ଼ୁଚି ଯେ ତୁହି । ତାର ମନ ମୋହିବାକୁ । ତୁ ରବ କର ସେଠାଇ । ୩ ।

କବି ସୁଧାନିଧି ଭଣି । କବୋଷ୍ଣ ବଚନ ଗୁଣି । ସବୁକଳ ମନ ହୋଇ । ଶ୍ରୀମନ୍ତ କହନ୍ତି ପୁଣି । ୪ । ୩୧ ।

ପବନ ନିନ୍ଦା, ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ସଦାଗତି ସଦା ଗତି ନ କର ଯାଅରେ ଦୂରରେ ।
ତୁ ମନ୍ଦପଣେ ଗୁଡ଼ରେ ନ ବଢ଼ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦେ ସତେ ।
ଜଗଜ୍ଜନ ପରାଣ ତୁ ନ କର ପ୍ରାଣପୀଡ଼ା ମତେ ।
ଦୂରନ୍ତେ କମ୍ପୁ ନୋହିବୁ ବଳବୁ ଯା ଭୁଜଙ୍ଗାଶନୁ । ୩୯ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

ମନ୍ଦ ଶୈତ୍ୟ ଗୁଣ ବ୍ରାତ ତୋ ଥିଲ୍ ।
ମନ୍ଦ ସଙ୍ଗ ବଶୁ ବାତ ତା ଗଲ୍ ।
ଗନ୍ଧସାର ନଗ-ସର୍ପ ତୁଣ୍ଡରୁ ।
ଗୁଣ୍ଡରେ ବଳ ତୁ ତାପ ସଞ୍ଚରୁ । ୪୦ ।

ଶିଖରିଣୀ ବୃତ୍ତ ।

ଜଗତ୍‌ପ୍ରାଣ ପ୍ରେତ ପ୍ରଭୁ ଦିଗୁ ବହୁ ମନ୍ଦଗୁଣରେ ।
ନ ଦେଇ ସନ୍ତାପ କ୍ଷଣକ ସିବୁକ ମୋ ନିକଟରୁ ।
ନବାମ୍ଭୋଦଶ୍ୟାମ ପ୍ରଭୁକସଦ୍ମ ମୋ ସଙ୍ଗମ ବିହି ।
ତହୁଁ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ପଙ୍କେ ବିକଳ କର ରେ ତୋ ନିଜ ଗୁଣେ । ୪୧ ।

ରାଗ ଆହାରି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସମୀରଣ ଶୁଣ ବାରେ ରେ । ଏବେ ବାମ ନୁହ ମୋ ଠାରେ ରେ । ପଦ ।

ଦୈତ୍ୟନାମ ଯେବେ । ସତ୍ୟ ବଦ୍ଧ ତେବେ । ଦିତ୍ୟାର କ ବାମକର ମନଭାବେ । ୧ ।

ଜଗତପ୍ରାଣ ତୁ ଜଗତେ ପ୍ରମାଣ । ଅଗତ ନ କର ଦୁଃଖିନୀ କ ପୁଣ । ୨।

ଅବଳାରେ କପାଁ ତୁ ବଳୀ ହୋଇବୁ । କବଳୁ ବଳରୁ ଭୁଜଙ୍ଗରୁ ଠାବୁ । ୩ ।

କହେ ରଘୁନାଥ କବ ନିଶାନାଥ । ରହେ ଶ୍ରୀ କଣୋରୀ କହିବା ଉଚିତ । ୪ ।

ସଖୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାଧା । ମାଳଶ୍ରୀ ।

ରଜନୀ ଚରମଭାଗେ ଆସିଲେ ନାହିଁ ଯେବେ ।
ସଜନି ତୁ କସ ବାରେ ଚିତ୍ତରେ ଚିନ୍ତ ବାରେ ।
ରଜନୀକର ସ୍ବଭାବେ ମେ।ହିଲା ତାଙ୍କୁ ଯେବେ ।
ସଜବନଜ ସୁନେତ୍ରୀ ଧନ୍ୟ ତା ପ୍ରୀତି ରୀତି । ୪୬ ।

ରାଗ ରେଗୁପ୍ତ । ଆ:ଦଚାଳ ।

ଏ ନିଶି । କ କଲେ କାନ୍ତ ନ ଆସି ବିଷମଦଶାରେ । ଲୋକ ହସାରେ । ବସିଲି ବସାରେ ସଡ଼ଗଲ ମୁଁ ଆସି । କହିଲେ ସେ ଯେତେ । ଦେନ ତାହା ଚିତ୍ତେ । କଣଥିଲ ସତ ପ୍ରତେ ଗୋ । ଏବେ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତେ । ନ ରହିଲି ସତ କପାଁ କଲେ ଏତେ । ସଇ ଗୋ ପ୍ରାଣମିତେ । ୧ ।

ଆସିବେ ଅବଶ୍ୟ ବୋଲ ପ୍ରାଣଈଶ । ଗୃହେଁ ଥିଲି ଦଶଦଶ ଗୋ । ସେ ମୋହର ଦୋଷ । ନ ଦେଖି ନିରାଶ । କଲେ ତ ସେ ରାସରସିକ ଏହା କସ ! ୨ ।

ସେ ଯେଉଁ ଅନାଥା କରିଦେଲେ ନାଥ । ଗୃହସ୍ଥ ପୁରୁଷାର୍ଥ ବ୍ୟର୍ଥ ଗୋ । ଆଜ ମନୋରଥା ନୋହିବ କି ସାର୍ଥକ ହେ ରଘୁନାଥ । ଆସିନବେ ଏବେ ନାଥ । ୩ ।

ରେଗୁପ୍ତ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସହି କେକି, ମୋହିଲକି, ପ୍ରାଣନାଥଙ୍କୁ । ପଦ ।

ମୋହିଲକି, କହିଲକି, ଚହିଲେକି, କାହିଁକି କି, ବହି ସେକି । ୧ ।

କାମନାରେ କା ମନାରେ, ବାମ ହେଲେ ଶ୍ୟାମ ଭଲେ, ପ୍ରେମ କଲେ । ୨ ।

ଅନ ଦେଲେ, ଆନ କଲେ, ଭିନ୍ନ ହେଲେ, ସେ ନଇଲେ, ଧନ ନେଲେ । ୩ ।

ରାଧାକୃଷ୍ଣ, ରାଧାକୃଷ୍ଣ ସୁଧାନରେ ସୁଧା ନରେ, ବାଧାହରେ । ୪ ।

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ ।

ନଶ୍ଚେ ଆସିବବୋଲି ଘୋଷି କପଟେ କୁଞ୍ଜେ ଜଗାଇ ମୋତେ ।
କାହିଁ ସ୍ନେହ ବସେ ଅଶେଷ ଉପରେ ସେ ମଜ୍ଜିଲେ ତୋଷରେ ।
ଗୃହ ଶ୍ୟାମ ସୁଧାନଧି ପ୍ରିୟୁବଶେ ଯା ନୋହିଲେ ମୋ ରସେ ।
ବ୍ୟର୍ଥେ କାନନ ମାଳତୀ ପରି ସତେ ଏ ଶର୍ବରୀ ଯାଉଛି । ୪୩ ।

ରାଗ ମୁଖାରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଏଣିକି ମୁଁ ଜାଣିଲି । ତାର ବଚେକ ଏତିକି ବୋଲି ଚହିଲି । ଆଜି ନକୁଞ୍ଜକୁ ଆସିବ ବୋଲି ସେ । ଏଣିକି ନ ଆସି ରହିଲେ କା ରସେ । ପଦ ।

ସତ ବୋଲି ହେଲି ତା ଭରସା । ସହି ରହିଲି ଏ ଦୁଃଖକୁ ନଶା । ବ୍ରତ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଏ ଲୋକ ହସା । ହେଲି ଏତେପରି କରି ମୁଁ ଆଶା । ୧ ।

ମଧୁ ନଶି ଆସି ପାଇଚ । ବଧୂ-କରଣ ଅଧିକେ ବାଢ଼ିଚ ।
ମଧୁକର-ରବ ଧୃତ ନେଉଚ । ମାନ ତା ଭଷାକୁ ଯାହା ହେଉଚ ।୨।
କବ ସୁଧାନଧି ଏ ବାଣୀ । କହଇ ଶୁଣ ଗୋ ସୁବାଣୀ ।
ନ ବସୁର ଝଡ଼େ ମୁରଳୀ-ପାଣି । ନାଗର ଆସିବେ ସମସ୍ତ ଜାଣି ।୩।

ବଂଶସ୍ଥ ବୃତ୍ତ ।

ନଶାବସାନେ ତ ପ୍ରିୟଂବଲେକନେ ।
ମୁରାର ନୋଶୁଗ ବାଣ ଭେଦନେ ।
କୁଞ୍ଜାଳୟ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ହେଉ ସଭୁରେ ।
ସକୌତୁକେ ଭାଷିତ ସଖି ରାଧିକା ।

ରାଗ ବଙ୍ଗାଗ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଏଥିପର । ସ୍ନେହ କର । ଥିଲେ ଦୁଃଖ କ ରହିବ ଗୋ । ପଦ ।
ଜଗି ବସିଥିବ ଯାହାପାଇଁ । ରଜମା ଗଲା ଉଚାରୁ ପାଇ
ସେଜ୍ଣ ଆସି ହସି ଯେବେ ବଚନ କହିବ ଗୋ । ୧ ।
ଅନେକ ଯତ୍ନେ ଲୋଡ଼ାଇ ପୁଣି । ପକ୍ୱ ତାମ୍ବୂଳ କୁସୁମ ଆଣି ।
ରଖି ରଖି, ଗଲେ ସୁଖି । ତାହାଙ୍କ ସୁଖ ନୋହିବ ଗୋ । ୨ ।
ଆଜ ଜଣକର ଧାଇଁଗଲେ । ଏକାନ୍ତରେ ବସି ଭାଳୁଥିଲେ ।
ଜାଣି ଜାଣି, ଶୁଣି ଶୁଣି । ତାହା ଦେହ କ ସହିବ ଗୋ । ୩ ।
ରଘୁନାଥ କବନଶାନାଥ । କହଇ ସକଳ ମନୋରଥ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପାଇଁ ଦବାନଶି ପଥ କେ ଚାହିବ ଗୋ । ୪ । ୩୬ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପ୍ରତ ରାଧା ।

ରାଗ ଲଳିତ । ଏକତାଳ ।

ଏତେ ବେଳକୁ । ଏତେ ବେଳକୁ ମୁଖ ଦଶିଲ ଆଜ ।
ପଥ ବଣା ହୋଇଲେ କ ବ୍ରଜ-ଯୁବରାଜ । ପଦ ।

ପର ଦ୍ୱାର ଚର ପ୍ରୀତି । ଆନ ରମଣୀରେ ମାତି । ମୋ ପାଶକୁ ଆସିବାକୁ ପାଇଲ କି ଲଜ । ୧ ।

ଯା ଭୁଲେ ମାତିଲ ଦିଶା । ସେବା କେମନ୍ତ ସୁରସା । ବୁଝିବାକୁ ଉଲଗ୍ଧିଥିଲେ ମୋ ସଖି-ସମାଜ । ୨ ।

ମିଳିବାରୁ ଓଷ୍ଠ ସୁଧା । ଜବାରୁ ଅନଙ୍ଗ ବାଧା । ତେବୁ କୁ ଏବେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଦର୍ଶେ, ଭିନ୍ନ ତେଜ । ୩ ।

ତୁମ୍ଭେ ଆସିବା ସମୟ । ଜାଣି ହୋଇ ତୋଷମୟ । ଜଗି ବସିଥିଲି କୁଞ୍ଜେ ସାଜ ଫୁଲ ଶେଜ । ୪ ।

ଶୁଣି ରାଧା ଭଙ୍ଗି-ଗିର । ମଥା ପୋତିଲେ କିଶୋର । ଭାବ କହେ ରଘୁନାଥ କବିଦ୍ୱିଜରାଜ । ୫ । ୩୭ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

ଏପରି ସପରିହାସ ଭାଷକୁ ।
ଭାଷିଲେ ତ ବୃଷଭାନୁ-ନନ୍ଦନୀ ।
ନନ୍ଦସୂନୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଯା ତ ପାଶକୁ ।
ବୋଇଲେ ଅଟକ ଏ ବଶାଶିକା । ୪୫ ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ନ ଯାଅ ଧନ ପାଶରେ ନବକିଶୋର ଜାରଗଣୀ ।
ସୁଜାଣ ନୁହ ପ୍ରୀତିରେ ସବୁକଥା ବୃଥା ଜାଣିଲି ।
ମଜାଇ କହିଲ ପରା ମଣିତ କ ପଠିତ ଚିତ୍ତରେ ।
·ସୁଜାଣ ଚଣ ହୃଷ୍ଟ ହେ ନଳାବ ନାହିଁ ତା ଏଣିକ । ୪୬ ।

ରାଗ ଦଣ୍ଡାରବା । ଆଡ଼ତାଳ ।

ରାଧା ପୁରତକୁ ଯା ନା । ଶଠ ଲମ୍ପଟ କା,ନା । ଜାଗର କରି ସେ, ନବୀନ କିଶୋରୀ । ଲୋଭିଲ କେତେ ଯାଚନା । ୧ ।

କେଉଁ ଯୁବତୀ । ସଙ୍ଗରେ ନଶି ମାତି । ପୂରିଲ ମନ କାମନା ।୨।

ପ୍ରିୟ ସଖିକ । ପାଇବୁ ଆଉ ନାକ । ମଦନ କରନ୍ତୁ ଖବନା ।୩।
ଯେଣ ମୋ ବାଣୀ । ଏଠାରୁ ବେନୁପାଣି । ଚଳ କଳହ ଲଗାନା ।୪
ଖାର ପ୍ରତାପ । ଶଙ୍କର ଦେବ ଭୂପ । ଭାଷେ ଉଗାର ହସନା । ୫।

ଲଳିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶାଖା ।

ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା । ବୃତ୍ତ ।

ହେ ପ୍ରାଣତୁଲ୍ୟେ ଲଳନ୍ତେ ତୁ ଜାଣେ ।
ଏ ପ୍ରାପୃ ପ୍ରୀତି କରନ୍ତନ୍ତି କେ ବା ।
ଯେ ପ୍ରାପୃ ସେ ଖିଷି ନ ଆସି ଗୁହେ ।
ସେ ପ୍ରାନ୍ତୁ ଆସି ପ୍ରିୟୃଭାଷ ଭାଷେ । ୪୭ ।

ରାଗ ଧନାଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

ସଙ୍ଖି ସେ ପ୍ରୀତିରେ ସତେ କ ଲାଭ ଗୋ । ଶଏ କଥାରେ ସନ୍ତ ଯା ନ ଥିବ । ପଦ ।

ନିତି ଆନ ଦେଇ ଦେଇ । ନକର ବୋଲି ଏ କହ୍ନି, ତେତିକ ବେଳରେ ଯେବେ, ତା ପାସୋର ଦେବ । ୧ ।

ସରାଗ ଥିବ ବାହାରେ । ନିରାଶ ଥିବ ଭିତରେ । ପରାଣ ଦେଲେ ତାକୁ । ଫଳ କ ମିଳିବ । ୨ ।

ହିତ ବୋଲି ଭଜିଥିଲେ । କିତବ ପଣ ସେ କଲେ । ଲିତାଏ ହେଲେ ତାଠାରେ । ଲୋଭ କ ବଳିବ । ୩ ।

କହେ ରସେ ରଘୁନାଥ କବି କୁମୁଦମୀନାଥ । ସ୍ନେହେ ମିଶିଥିଲେ ମନ ଛୁଡ଼ କେ ପାରିବ । ୪ ।

ବିଶାଖାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ଶିଖରିଣୀ ବୃତ୍ତ ।

ବିଶାଖେ ଏବାଣୀ ବିତର କର ଗୋ କାହିଁକି ସତେ ।
ବିଟଖୋରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବହିତ କରିବା ଉତ୍ତମ କଥା ।

ନଶାରେ ଆଶାରେ ନମଜ ଭମିଲ କୁଞ୍ଜଗହ୍ୱରେ ।
ମିସାରେ ଯୋଷାରେ ମିଳିବ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତପଦ ମତେ ।

ରାଗ ଧନାଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

ଏତେ ବିମୁଖ ମୋଠାରେ କାହିଁପାଇଁ ଗୋ । ତେତେ ଅପରାଧୀ
ମୁହିଁ ହୋଇ ନାହିଁ ଗୋ । ପଦ ।

କଂକେଳି-କୁଞ୍ଜରେ ବୋଲି, କହିଥିଲ କୁନ୍ଦବଲ୍ଲୀ । ଯେତେକ
କଥା ମନେ ରହିଲ ନାହିଁ ଗୋ । ୧ ।

ବକୁଳକୁ ଜବା ବୋଲି । ବଞ୍ଜୁଳ-କୁଞ୍ଜକୁ ଗଲି । ସୁକୁମାରୀକ
ଲୋଡ଼ିଲି । କେତେ ଠାଇଁ ଗୋ । ୨ ।

ଲବଙ୍ଗଚ୍ଛାନନ୍ଦଦା କୁଞ୍ଜେ । ଲୋଡ଼ି ଲୋଡ଼ି ଗଲି ମୁଁ ଯେ ।
ଅଳୀକ ଲୁହଇ ସବୁ ସତ ଏହି ଗୋ । ୩ ।

କହେ ରସେ ରଘୁନାଥ । କବିକୁମୁଦନାଥ । ରହେ
କାହାର ଆୟତ୍ତ ହେଲେ ସ୍ନେହି ଗୋ । ୪ । ୪୦ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାଧା

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତ ।

ଓଷ୍ଠେ କଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭାଲ ସିନ୍ଦୂର ଶଟା ଲକ୍ଷା ସୁବକ୍ଷାନ୍ତରେ ।
ପାର୍ଶ୍ୱେ କଙ୍କଣ ଚିହ୍ନ ଗଣ୍ଡଯୁଗଳେ ତାମ୍ବୂଳ ମୁଦ୍ରାଧରେ ।
କେ ବା ସାଜିଛି ଏ ସୁବେଶ ଯତନେ ଧନ୍ୟା ଟି ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ।
ଭାଗ୍ୟେ ଗୃହିଁଲି ମାଲବାସଛବି ମୁଁ ରାସେ ରହି ଜାଗରେ ।୦୯

ରାଗ ପରଜ ଆଡ଼ତାଳି ।

ଆନେ ପର ନ କର ପ୍ରୀତି । କହ ଯେ ନତି । ପଦ ।
ଏହି ଦେହେ ଦେଇ କର । କେତେ ଯେ ନପ୍ରମ କର ।
ଲଲାଟେ କାହା ସିନ୍ଦୂର । ଦେଖ ତ ଥିବେ ମୁକୁର । ୧ ।

ତୁମ୍ଭେ ତ ବଞ୍ଚକ ନୁହ । ଜାଣ କେତେ ପର ସ୍ନେହ ।
ଅଙ୍ଗେ ଯା ଯାବକ ବହ । ଦେଖି ସନ୍ଦେହ କାହା ଦେହ । ୨ ।
ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ଅଳଙ୍କାର । ପ୍ରଶ୍ନ ଦଣ୍ଡକେ ଭୁମ୍ଭର ।
ମଣ୍ଡନ କରଜ ଧାର । ହେଲେ କେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର । ୩ ।
ତା ଗୃହୁ ନେତ୍ର ଅଞ୍ଜନ । ଅଧରେ କର ରଞ୍ଜନ ।
ପିନ୍ଧିଚ କାହା ବସନ । ଭଲ କର ଥରେ ଚିହ୍ନ । ୪ ।
ଘେନ ରାମକୃଷ୍ଣ ଗିର ପ୍ରୀତିକି ମୋର କଂହାର ।
କହୁଚ ମୁଁ ଯୋଡ଼ି କର । ମୋ ପର ତାକୁ ନକର । ଆ । ୫ । ୪୧

ଶିଖରଣୀ

ପରାଣେକ ପ୍ରାପ୍ତେ ଦୁଇତନୁ ସଦା ଭାବ ସଦନେ ।
ମୂନ୍ଦେ ପ୍ରେମା ଭେଦେ ମିଶରଦ ଥିବା ସନ୍ତତ ସୁଖେ ।
ତବାଙ୍ଗେ ସେ ରାମା ନଖରଦପଦେ ବାଧଇ ମତେ ।
ମୁଁ ସେ ହନ୍ତ ସ୍ୱାନ୍ତେ ପରାଣ କଳା ତା ସମ୍ମତ ମନେ । ୫୦

ରାଗ ଯଦୁକୁଳ କାମ୍ବୋଜ ।

ତାଳ ଆଦି ।

ଦୁଇ ଦେହ ଏକ ପ୍ରାଣ ବୋଲିବା କଥା ।
ମୁହିଁ ହେଜାଳା ଏବେଣ । ସେହି ନୁହଇ ଅନ୍ୟଥା । ୧ ।
କରଜକ୍ଷତ ତୁମ୍ଭର । ଉପରେ ଦେଖି ସତ୍ୱର ।
ମୋର ଶରୀର ହେଉଛି । ବ୍ୟଥିତ ପ୍ରବଳତର । ୨ ।
ଅଧରେ ଅଞ୍ଜନ ଗୃହୁ । ସଧରେ ଧରି ଥିବାର ।
ବାଧକ ସେହି ହେବାରୁ । ହୃଦ ମ୍ଳାନ ସେ ହେତରୁ । ୩ ।
ଶୟନ କୋହି ଥିବାରେ । ନୟନ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ତରେ ।
ଅଧରେ ମୁ ଗୃହିଁବାରେ । ଆଦୃତ ନ ରହେ ଥରେ । ୪ ।

ଶୁଣିଥିଲା ଯାହା ମୁହିଁ । ଜାଣିଲା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ତାହ୍ୱ ।
କଣିଚ୍ଛି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେହ୍ୱ । ପୁଣି ରଘୁନାଥ କହ୍ୱ । ୫ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ

ଅମିୟା । ବୃତ୍ତ ।

ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡ ମଇଳକ
କଜ୍ଜଳ ଏକ ସ୍ଥିତ ମୃଗମଦ-ରେଖା ।
ରଦକ୍ଷତ କ ଭୃଙ୍ଗାଘାତ ।
କେତକୀ ନ ନଖରେଖ ସତ । ୫୧ ।

ରାଗ ମଲ୍ହାଆ, ଆଡ଼ତାଳ ।
କ ବୁଝି କହବୁ ସବୁ ଜାଣି ଜାଣି ।
ଦେବୁ ଯେବେ ଏପରି । ସ୍ୱବନ୍ଧି ରମଣି ଅବୁଝାଣ ପରି ।
ଦେବୁ ଯେବେ ଅପବାଦ ନବସ୍ଥିର । ୧ ।

ସିନ୍ଦୂରଗମନୀ ବନ୍ଧୁ ଶୁଣ ଶୁଣ
ଛନ୍ନ ନହୋଇ ଏହା ସୁନ୍ଦର କେମନ୍ତେ ହେବ ବୋଲ ମିତ
ଗୈରିକ ହେଲେ ସିନ୍ଦୂର କ ଗୋ ଏହା । ୨ ।

ଅଂଜନ ନୋହେ ରଂଜନ ମୃଗମଦ
ଖଞ୍ଜନ ନେତ୍ର ସେନ କଞ୍ଜଘ୍ରାଣ ବଶୁ ଭୃଙ୍ଗଚାରେ ଫେରେ ।
ଓଷ୍ଠେ କ୍ଷତ କଲ ହୃଦେ ସତ ମାନ । ୩ ।

ନଖରେଖ ବୋଲ ଦୁଃଖ ରଖନା ରେ ।
ଦେଖ ନେତ୍ର ସୁମୁହିଁ ମୁଖରେ ଆଣୁ କେତକୀ ଦଳଦଳ ।
ବକ୍ଷରେ ଲଟିଲ ରଘୁନାଥ କହ୍ୱ । ୪୦୩ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

ନ ହନେ ଲଭିଲ କାର ପ୍ରୀତିକ ।
କେଉଁରେ ରହିଛ କାଳ ଗତିକ ।
ଗଗବେତନ ସୁଧାର ଏକକ ।
ଏଣିକ ନ କହ ଭଙ୍ଗି ବାଣିକ । ୦ । ୫୨ ।
ରାଗ ସାରଙ୍ଗ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।
ଏ ଜୀର ଗତି ଜାଣିଲି ଏଣିକ । ପଦ ।
ଯାଉ ସହିତ ରଜନୀ ଯାକ । ଜାଗର କଲେ ହେ ରସିକ ।
ଚାରୁ ଚାରୁ କରଜଗାର । ହାର ହୋଇଛୁ ହୃଦୟ ଉପର । ୧ ।
ଦନ୍ତ ଚିହ୍ନ ଅଧରେ ଦେଖି ।
ଅନ୍ତରେ ମୁନେ ହୋଇଛୁ ଦୁଃଖି ।
ଅନ୍ତର ନୋହିବାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ
ପରର ଯନ୍ତ୍ରର ଏ କ । ୨ ।
ପାଥୋଜ-ମୁଖି କିଶୋର କଥିତ ।
ଏଥର ହେଲେ ହୁଅ ନିବର୍ତ୍ତ ।
ହାତଧରି କହେ ରଘୁନାଥ ।
କର ଯାମିନିନାଥ ଏତିକ । ୩ । ୪୪ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କପ୍ରତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ବୃତ୍ତ ।

ରମ୍ଭା ରମ୍ଭା ଉରୁ ଉରୁ ବଶେ ଲୋକରେ ଲୋକରେ ଯେ ।
ନାହିଁ ରମ୍ଭା ସୁରବରବଧୂ ଶ୍ରେଣି-ଜମ୍ଭାରି ଠାରେ ।

ସମ୍ଭାଷନ୍ତେ ବଚନ ହସିତ ପ୍ରେମ ସଂଭ୍ରବନାରେ ।
ମନ୍ମାନନ୍ନ ରହିବ ଦୂରନ୍ତେ ଶମ୍ଭୁଶକ୍ର ନ ପାଇ । ୫୩ ।

ରାଗ କଲ୍ୟାଣୀ । ଏକତାଳି

ଏ ରସମୟ ବସନ୍ତ ।
ବିରସ ନକର ଚିତ୍ତ ।
ସରସରେ ପ୍ରାଣ ମିତ ।
ହରଷ କର ଜୀବିତ । ୧ ।
ଭ୍ରମର ଝଙ୍କାର ଶୁଣି ।
କାମର ବଢ଼ିତ୍ତୁ ଆଣି ।
ଚାମର ପଣରେ ପୁଣି ।
ମୋ ମରମେ ବଚ୍ଛେ ହାଣି । ୨ ।
କାନନ ପ୍ରିୟ ଡାଳରେ ।
ମନ ନ ରହେ ଥିରରେ ।
ଧନ ନ ସରେ ଦୁଃଖରେ ।
ଆନନକୁ ଠେକ ବାରେ । ୩ ।
କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ ।
ଭଣି କହେ ମନୋରଥ ।
ଅବିଳମ୍ବେ ହେବ ସାର୍ଥ ।
ସେବିଲେ ସୁଚାଳ ପଥ । ୪ । ୫୪ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରାଧା ।

ଯାମିନୀ ନେଲେ ଯା ସଙ୍ଗେ । କାମୀ ସେ କାମିନୀ ଭୁଲେ ।
ରସ ହେ କେଳି ରସରେ । ବାହଙ୍ଗେ ଭୃଙ୍ଗବର୍ଦ୍ଧନେ । ୫୫ ।

ରାଗ ଶାବେରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଯା ତାକୁ ମନ୍ଥା । ଜାଣିଲ ଜାଣିଲ ମନ୍ଥା । ଯା ଲୁଚିଲେ ପାସିଗ ନେଲ । ଜାଣୁ ମଣି ସେ ଜାଗରେ ଯା ତାକୁ ମନ୍ଥା । ୧ ।

ସୁନ୍ଦର ଅଞ୍ଜନ ଚନ୍ଦ୍ର । ସୁନ୍ଦରଚରେ ବନ୍ଧ୍ ହର ନହ ତା ମନ । ୨ ।

ନିଶା ଜଗାଇ କୁଞ୍ଜରେ । ଚସାଇବାକୁ ଦଶାଅ ମୁଖ ସ୍ତାଚରେ । ୩ ।

କହଇ କବ ସୁଧାଂଶୁ କହିଲେ ରାଧା ମୋହନ କୁହନା ବନ୍ଧୁ । ୪ । ୪୫ ।

ପଦ୍ୟ—ମନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ରେ ଭରମନେ । ପ୍ରିୟୁକେ ପ୍ରିୟୁକେଷନେ । କାନ୍ତେ କାନ୍ତେ ମପୃ ରତେ । ଭାଷ ଭାଷ ହ୍ରିତାନନେ । ୪୬ ।

ରାଗ ଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

ଏକ ଭଙ୍ଗି ତୁ । ଅଙ୍ଗୀକାର ନ କରୁ । ରଙ୍ଗିମାଧର ନବ-ସଙ୍ଗିନରେ । ପଦ ।

ସଙ୍ଗରେ ମୋହର । ରଙ୍ଗରେ ବିହାର । ଭୃଙ୍ଗସ୍ତମାରେ ତୁ ନ ଭାଙ୍ଗ ଆଶାକୁ ଭ୍ରୂରୁ ଭଙ୍ଗିନରେ । ୧ ।

ବାମ ନୟନ ତୋ ବାମ ଦେଖି କାମ । ଯାମ ଯାମକରେ । ଶ୍ୟାମ ଦେଇଛ ହେମବରନରେ ।

ସୁନ୍ଦରି-ମଣି ଅସୁନ୍ଦର ଏ ରୀତ । ମନ୍ଦ ଦ୍ୱନ୍ଦ ବନ୍ଦ ବନ୍ଧୁ । କୁନ୍ଦରଦନ ଗୁଣ-ବନ୍ଧନରେ । ୩ ।

ପାଶରେ ବସ । ଦୋଷକୁ ନ ଘୋଷ । ଭାଷଇ ରଘୁନାଥ ଭାଷ ଭାଷ ବଧୂହାମିନରେ । ୪ । ୪୭ ।

ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି

ଗଦ୍ୟ—ସୁକୁମାର ନୃପ-କୁମାର । ନୂତନ ମାର କେଉ ବାମାର । ଗଞ୍ଜନାଞ୍ଜନ ଦରପଣ ନୁହ ଦେଖ ଦରପଣ ପାବକ ବୁକ

ଅଶୟନେ ନୟନେ ଅୟନ ରହେ ଅୟନେ ନ ହୁଡ଼ ପହୁଡ଼
ବାସରେ ବାସରେ ରହି ନାଶପାଶରେ ।

ରାଗ ଝିଞ୍ଜୋଟି । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ଆହେ ବ୍ରଜପୁର ନରରାଜା ସୁତ, ମୋ ପୁରରୁ ଯା ଯା ।
କରି ବନିତା କହି ତାଠାରେ । ଯହିଁ ଜାଗର କଲୁ ରାଜା । ପଦ ।

ହୃଦେ ଅଙ୍କିତ କରଜରେଖ । ମୁଁ କେତେ କହିବ ଅତି
ଅଲେଖ । ଆହେ ବିବେକ । ମୁକୁର ଦେଖ ହାଣେ ମୁଖ ପ୍ରତିଭା ଯା ।୧।

ଅରୁଣାଧରେ ଦଶନଘାତ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ନୟନ ପଲକପାତ ।
କହୁଁ କହୁଁ ଗିର ହୁଅ ଅଚେତ । ବାସରେ ଥରେ ଶୋ ଯା । ୨ ।

ବନଜବଦନ ମଳିନ ଚୋର । ନୀଳ-ବସନ ପାଲଟି କର ।
ଯାବକ ହୃଦ ବହିଛ ଯାର । ମାନସେ କର ହେଡ଼ା । ୩ ।

ଭଣଇ ଦ୍ୱିଜ ପଦ୍ମନାଭ ଭାବରେ ଯଦି କଲ ଅଭାବ । ଲଭିବ
ପୀରତି ପରମ ଲାଭ । ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ଧୋ ଯା । ୪ । ୫୬ ।

ଶ୍ରୀ ରାଧାଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ।

ପଦ୍ୟ

ରହରେ ରହରେ ବନ୍ଧୁ । ନିରଖିରେ ନିରେଖିରେ । ଆଦର
ଆଦର ଯା ନା । ଭାଷ ଭାଷ ସ୍ମିତାନନେ । ୫୭ ।

ରାଗ ଭୈରବୀ । ଏକତାଳି ।

ଦରହାସି ଏବେ ଆଦର । ଦର ନାଶ ହୃଦର । ହର ଦୁଃଖ
ମୋହର । କର ଉଦ୍ଧାର । କାର ସ୍ଥିର ଗିର ସାର ନ କର ଶର ।
ବାର ବାର ମାର ମାରଇ ଉପରେଁ ତାର । ୧ ।

ଯଶ ଶଶିକି ଭୂ ପ୍ରକାଶ । ନାଶ ସୁର-ତମସ । ବଶ କୋକିଳେ

ନାସ୍ତେଶ ଋସ ବରସ । ଦାସ ଆସ ତୁ ନ ନାଶ ସରସ ରସ । ଭାଷ ଭାଷ କାଶଦ୍ଵାସ ବଚଣ ଚୋଷ । ୨ ।

ବହ୍ନ ଋଦ୍ଧୂନାଥ କହଇ । ଏହ୍ନ ଭାଟେଷ ସୁଦେହ୍ନ । ଚନ୍ହିଁ କ କର ସହ୍ନ । କହ୍ନଲ ମୁହ୍ନିଁ । କାହ୍ନିଁ ପାଇଁ ସହ୍ନ । ଗୁହ୍ନିଁ ବସିଛୁ ମହି । ନାହ୍ନିଁ ନାହ୍ନିଁ କେହ୍ନ ସାହ୍ନ ବହ୍ନବୁ ତୁହ୍ନ । ୩୪ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ।

ରାଧା କ୍ରୋଧାବଶରୁ ଅଧିକେ ଭାଷିବାରେ ନଗ୍ନଶେ ।
ବାଧାକ୍ରାନ୍ତେ ରହ୍ନ ରହ୍ନ ପୁନଃ ପଛକୁ ଗୃହ୍ନିଁ ଗୃହ୍ନିଁ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧା ନୋହ୍ନ ହୃଦପୃଷ୍ଠତେ ଖ୍ରିତରେ ଶକ୍ରବାରେ ।
ରାଧାଗ୍ରେ ଏ ବଚନ କହିଲେ ସଙ୍ଗିନୀ ପ୍ରେମ ଭରେ । ୫୭ ।

ଶିଖରିଣୀ ।

ସୁଧା ସାଧ୍ୟା ବାଣୀ ନ କହ୍ନ ସହ୍ନ ଶ୍ରଦ୍ଧାବଶୁ ପୁଣି ।
ମୃଧା କ୍ରୋଧାବେଶେ ଶରୁଚ ନଖଅଗ୍ରେ ବସୁମଣ୍ଡି ।
ସୁଧାରେ ସାଧା ଭ୍ରୂ ସଦସ୍ୟ ହୃଅ ବାଟେ ପରଶନେ ।
ସ୍ଵଧାନେ ସୁନ୍ଦେହ ରସ ମଦନ ଭାବେ ପରଶନେ । ୫୮ ।

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଏବେ ହେଲେ ମନ । ମୋହନକୁ ଧନ । ଦୁଃଖରୁ ରଖ ଉଧର ଧର । ଦେ ।

ନିକଟରେ ଚୋର । ଥିବାକାଳେ ମୁର-ବାରଣକୁ ସେ କେଶରୀ ସର । ଝାଣପଣେ ମାର । ମାଡ଼ିବାରେ ଶର । ରହିଲେ କୁଞ୍ଜବହାଗ୍ରି ହାଗ୍ରି । ୧ ।

ଯାହାକୁ ତ ଗୃହ୍ନିଁ । ମୋହ୍ନକୁ ହେବେ ସେହ୍ନ ରମା ଆଦ ମଦନାରନାରୀ । ସେ ଚୋର କଥାରେ । ନ ଡେଇଁ ତ ଗାରେ । ରହ୍ନଛନ୍ତ ନଡ଼ କର କର । ୨ ।

କୁଞ୍ଜ ସଦନକୁ ସେ ଯିବା ବେଳକୁ । ଦେବାରୁ ତୋ ପଣବାଣ ବଶ । ଶୁଣ ତୁ ଏଣିକ । ନ ଯାଇ କେଣିକ, ରହିବେ ମୋହ ଆଦେଶ ଦାଶ । ୩ ।

ବୋଲୁଥିଲ୍ କାଲ । ତୁ ପଗ ଛଇଳୀ । ଜାବର ଜାବ ମୋହର ଧର । ଆଜ ଗଲେ ଫେର । ଆଣ ବୋଳାକର । ଚଡ଼ିବ ସିନା ଆଦ୍ଧର ହର । ୪ ।

କହେ ରଘୁନାଥ । ଜବ ନଶାନାଥ । ମୁଁ କହିବାର ଚର୍ଲର ଭ୍ଲର । ସଖୀ ସଙ୍ଗେ ବସି । ଦୟାକର ହସି । ତୋ ଯଶ ରହୁ ଏ ପୁଗ ପୂର । ୫ । ୪୯ ।

ଧଖୀଙ୍କି ରାଧା ।

ଶିଖରଣୀ ।

ପ୍ରଭାତେ ଲକ୍ଷାଢେ ରଦ ଚଦ ମୁଁ ସେ ଲ୍ଭିଁଛ ସଖି ।
ଲଲଟେ ସିନ୍ଦୂର ପ୍ରକଟରୁ ଥିଲ ସୁନ୍ଦରତରେ ।
ଅନଙ୍ଗ ତା ନେବେ ପଲକତ ପଡ଼େ ଦୃଷ୍ଟିତ ବଶେ ।
ସଦା ଆହା ତାହା ବଚନ କହିବା ଧୂରକୁହନା । ୫୯ ।

ରାଗ ଢିଙ୍ଗାମଣ୍ଡ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ନୋହିଲେ ନୋହୁ ସେ ପୀରତ । ସହି କେ ନତ ସହିବ ଗୋ ଏତେ ଅମୋନ୍ତ । କହିବା କଥା ଯେ ଗୁଡ଼ । ନୋହିବ ଭାବରେ ବୁଡ଼ । ବହି ଭଙ୍ଗେ ଭଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗତ । ରହିଲେ ନତ । ୧ ।

ରଖିଥିଲ ଯେହ୍ବ ଗତରେ । ଅଖିଳ ସୁଖେ । ସୁଖୀ ହୋଇଥିବ ମନରେ । ଦେଖିଛ ମୁଁ ସାକ୍ଷାତରେ । ଲେଖିଲ ପର ଶଯରେ । ଅକ୍ଷୀଣରେ ଅଛୁ ଜାବକ । ସୁଖିତ ମୁଖ । ୨ ।

ଏ ବିରହ ବାଧା ମଙ୍ଗତ । ଅବଲମ୍ବେ । ସବଧିରେ କହୁଁ ଶ୍ରୀମତି । କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ । ଭାବ କହେ ପ୍ରେମପଥ । ସେହିଲେ କ ଗତି ରହୁ । ଛବି କ ରୂହୁଁ । ୩ । ୫୦ ।

ସଖୀଙ୍କ ପ୍ରତି ରାଧା ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ଭ୍ରୂଜଙ୍ଗିମା ବିମୋହନେ ପ୍ରଚଳଭ୍ରୂଲତା ନର୍ତ୍ତନେ ।
ଭ୍ରୂଜଙ୍ଗିମା ବିମୋହନେ ମଧୁର ବଂଶୀଗୀତସ୍ୱନେ ।
ବନେ ଭୁବନରେ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି କରାଇ କୁଞ୍ଜାଳୟେ ।
ନିତାନ୍ତ ସୁରତାର୍ଥୀ ସେ କ ତବ ସଙ୍ଗତ ଭାଷ ନା । ୬୦ ।

ବଙ୍ଗ ଝଙ୍କ୍ରୋଟ । ଆଡ଼ତାଳ ।

କହନା ସଜନୀ ରେ ଆଜ । ସହି ନ ପାରେ ଶ୍ୟାମ ପ୍ରେମ ଦାଜ । ପଦ ।

ସଙ୍କେତରୁ ଆଶା ବଳି । ଥିଲି ଅଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ଭଳି । ନ ଦେଖି ଦୁଃଖ ପ୍ରବଳ । ଭେଦି ଗଲାଣି ମରମକୁ ବଳି । ୧ ।

ଆସିବି ବୋଲି ସେ କହି । କୁଞ୍ଜରେ ମତେ ବସାଇ । କାହା ପ୍ରୀତିରେ ସେ ଯାଇ । ରହିଲେ ନଣି ମାନସ ମଜ୍ଜାଇ । ୨ ।

ତୋ ବାଣୀ ପରତେ କରି । କୁଳ ଶୀଳ ପରି ହରି । ମୋହନେ ପ୍ରୀତି ଆଦରି । ଏବେ ଆସି ମୁଁ ନୋହିଲି କାହାରି । ୩ ।

ଦ୍ୱିଜ ରଘୁନାଥ କହି । ଶ୍ରୀମତୀ ବିରସ ରୂହୁଁ । ନ ଭାଳ ଆଜ ତୁ ସହି । ଆଣିବି ତାଙ୍କୁ ମାନସ ରସାଇ । ୪ ।

ମାଳିନୀ ।

ସରସମୟୁ ବସନ୍ତେ କାଳ ନେବୁ କେମନ୍ତେ ।
ନ ଦେଖି ନୟନ ପ୍ରାନ୍ତେ ଦୁଃଖ ଦେଇ ତୁ କାନ୍ତେ ।

ବ୍ରଜବଧୂ ସୁରତାନ୍ତ ବାଞ୍ଛା ଥାନ୍ତେ ପଣ୍ଡନ୍ତେ ।
ସେପରି ସ୍ୱତଃସବନ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ ନହୁଁ ତୁ ଶାନ୍ତେ ।୬୧।

ରାଗ ପଟଜ । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଶ୍ୟାମ ପ୍ରୀତିକି କଣ୍ଠୋର ରେ । ସଂଚ ଦେବୁକି ପାଶୋର । ପଦ ।

ଏରସ ବସନ୍ତ ସମୟ ହୋଇଚି ଯେ ପିକ ଡାକରେ ଧୃତି ଖସୁଚି ।
ଯେତେବେଳେ ବଧୂ ଜଦେ ହୋଇପିବ ଅପ୍ସି ଗୋ ।
ସାହା ହେବ ସେ ନର ଅବନ୍ତିକରେ ଗତିକି । ୧ ।

ଯାହାର ହାର ବିହାର ଆହାର ସବୁରେ ଗୋ । ବାହାର ହେଲନ ତୋ ବାହାରେ । ଯେତେବେଳେ ହେଲେ ତୋ ମନ ନହେ ସମାଧାନ ଗୋ । ଏଥୁବଳି ଦେବୁ କି ବପତିକି ରେ ଚତିକି । ୨ ।

ଯେନା ଯେନରେ ମନାଇ ଥିବାର ପରତି ଗୋ । ମନା ହୁଅଇ ସେ ଯେବେ ଆସି । ମନାକରି ପୁଣି ଲେଉଡ଼ି ଅଣିବ ବୋଇଲେ ଗୋ । ଆଜ କେହ୍ନି ଅଛି ଗଜଗଣ୍ଡିକରେ ଗତି । ୩ ।

ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ପଶୁପକ୍ଷିମନ୍ତ ଭୁଲେ ଗୋ । ପତି ସଙ୍ଗ ସ୍ୱାନ୍ତି କେ ପଟ୍ଟରେ । ତୋହୋର ସ୍ନେହକୁ ସେ ଚାହିଲେ ଅନୁସରି ଗୋ । କାହିଁକି ନୋହୁଚି ସେ ମୁରତି କି ରେ ରତିକି ।୪।

କବି କୁମ୍ଭଦବାନ୍ଧବ ଯଦୁନାଥ କହେ ଯେ । ଦ୍ୱାପରସ କଞ୍ଜଭୁଜକି ମାତି । ଯୁଗଳ ହୋଇ ଯେ ରହୁଥାଇ ନିତି ନିତି ଯେ । ଦୂର କରେ ଆସିଲେ ମୁଁ କତିକି ରେ କତିକି । ୫ ।

ସଖୀଙ୍କି ରାଧା ।

ମାଳିନୀ ।

ପରିହରି ସବୁ ରାଗ ରଙ୍ଗରେ କାହିଁ ମାତି ।
ହାତରି ମଦନ-ଖାତି ଏଣୁକି ସାଧୁ ଜାତି ।

ବଳି ନ କହ ତୁ ଦୂତୀ କାଲୁ ସେ ନାଗାଙ୍ଗଣୀ ।
କି ତବ ବରଜକାନ୍ତ ଜାରତାରେ କି ମତି । ୬୩ ।

ରାଗ ଯଦୁକୁଳକାମ୍ବୋଜି । ତାଳ ଆଡ଼ା ।

ମୁଁ ହେଲି ଅସାର ଯେବେ ସେ ହେଲେ ସୁସାର ମା । କହ କହ ସ୍ନେହଟାଇ ମହତ ନ ସାର ମା । ପଦ ।

ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପ୍ରେମ ପାଇଁ । ବାମ ଯେ ହୋଇଛୁ ମହ । ତା ମନ ଧରିବାରେ ତୁ ପଣତ ପ୍ରସାର ମା । ୧ ।

ଦେଖିଛି ମୁଁ ସାକ୍ଷାତରେ । ଦେଖିଲୁ ପର ଠାବରେ । ଲେଖିଅଛି ଅଳତାଦ୍ଧ ସେ କେଉଁ ଯୋଷାର ମା । ୨ ।

ଚାଟକକୁଳର ଲେଶେ । ଅଟକ ନ ମାନ ମୁଁ ସେ । ବଟ ସଙ୍ଗେ ଭୁଲିବାର ଫଳ ମୋ ଦଶାର ମା । ୩ ।

କବିଚନ୍ଦ୍ର ରଘୁନାଥ । ଭାବ କହେ ଏତ ସତ । ଠକର ନାହିଁ ଯାହାର କହିବା ଭଷାର ମା । ୪ ।

ରାଧାଙ୍କ ସଖୀ ।

ମାଳଣୀ ।

ବ୍ରଜସୁତ ବ୍ରଜସଙ୍ଗେ ଧେନୁମାନଙ୍କୁ ରଙ୍ଗେ ।
ଧରି ବନକୁ ଯିବାରେ ଶଙ୍କା ଯେ ବାରେ ବାରେ ।
କମଳ-ମୃଦୁଳପାଦେ କ୍ଷୁଦ୍ରପାଷାଣ ବାଜୁ ।
ବ୍ୟଥିତ ଉପୁରୁ ଦୁଃଖେ ନେତ୍ରରେ ବାରି ଆଶୁ । ୬୪ ।

ରାଗ ଝିଞ୍ଜୋଟି । ଆଡ଼ତାଳ ।

ତୋତେ ଯଦ ନ ଲଗିଲାନ ଶ୍ୟାମ ବାଧା ।
ସଜନ ମୋର, କି ଗଲା ତୋ । ପଦ ।
ସେ ତୋ ଅପଧନ, ତୁ ତାର ଜୀବନ ପରାଏ ଦିଶୁଥିଲ ଗୋ । ୧ ।

ଟେ ଚନ୍ଦନରେ ଯାଚ, ଆସୁ ପ୍ରାଣ ଥାଇ, ଜରେ ଚଗ ଛଇଲା ଟେ । ୨ ।
କଥା ପଢନ୍ତରେ, କହିଲ ମ ଥରେ, ଦେଉ କଣ୍ଠା ରୁହିଲ୍ଲ ରେ । ୩ ।
ଆଜ ମୁଁ ୯ଣିକ, କହିବ କାହିଁକ, ଯଶ ବୁଦ୍ଧି ଆସିଲ୍ଲ ରେ । ୪ ।
କହଇ ଗୋପାଳ, କୃଷ୍ଣରାଧା କୋଳ, କର ସଖୀ ଭଣିଲ୍ଲ ଟୋ । ୫ ।

ମାଳମ ବୃତ୍ତ ।

ନ କହ ନ କହ ଦୁଷ୍ଟ, ତାର ଠାରେ କ ମାନ୍ତ ।
କିଚବକୁ ଲଭ୍ୟ ଖ୍ରନ୍ତ କମ୍ପ୍ରତ୍ତୁ ମୋର ଗ୍ରନ୍ତ ।
ମଧୂପ ମଶ ସୁଜାଷ୍ଟ ମଲ୍ଲିକା କୁନ୍ଦ ଯୂଥୀ ।
କରଇ କ ତବ ପ୍ରୀତି ସେ କ ପ୍ରେମ ସୁଜାତ । ୬୫ ।

ରାଗ ସୁରଟ । ଏକତାଳ ।

ଯା ଯାରେ ସଙ୍ଗିନ ତୁ । ତା ଠାରେ ସାର ନାହିଁ ରେ । ପଦ ।

ମ୍ରଣକ-କଥା କ୍ଷଣକୁ ଯାର ନାହିଁ ରେ । ତା ଭାବରେ ଭୁଲଲେ ଉଦ୍ଧାର ନାହିଁ ରେ । ୧ ।

ଯେମନ୍ତ ଘନେ ବିଜୁଳୀ ଥିର ନାହିଁ ରେ । ସେହିପରି ତା ହୃଦରେ ଶର ନାହିଁ ରେ । ୨ ।

ତୋ ତାରେ ତ ଭତର ବାହାର ନାହିଁ ରେ । ସେ ଧେନ କହୁଚ ମୋର ନାହିଁ । ୩ ।

ରଘୁନାଥ କହେ ଯା ସ୍ୱୀକାର ନାହିଁ ରେ । ତାକୁ ବଳେ ନେବାକୁ ତ ଜୋର ନାହିଁ ରେ । ୪ ।

ଗଦ୍ୟ

କଶୋରବର କଶୋଶ ନଗଣ-ପ୍ରୁଷ-ବଚନ-ରଚନ ଶ୍ରବଣେ ଶ୍ରବଣେ । ନାଗର ନାଗକେଶର କୁଞ୍ଜରେ ତଳ ତଳପରେ ବସି ବଶୀଭୂତ ନୋହିବାରୁ ସ୍ୱିନ୍ନରୁ କଟାକ୍ଷେରୁ ମଦନ ବେଦନ କାଳରୁତରୁ, ଭୃଙ୍ଗ-ଭୃଙ୍ଗୀ ସଙ୍ଗୀତରୁ, ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବାତ ପଲ୍ଲବ -

ଚଳଚରୁ, କଳରବେ କଳହଂସକୁଳରମଣୀ ମଣିମଞ୍ଜିର ସିଞ୍ଜିତ କୁଞ୍ଜର-ଗମନା କୁଞ୍ଜରେ ପ୍ରବେଶ ଯାବ ଯାବ ବିରହବଶରେ ବିଭ୍ରମ କହ୍ନ ପ୍ରେମବଶରେ । ୧୦ ।

ସୂତ୍ରଧର ବୃତ୍ତି ।

ବାଳା ହେଳା ବଳାନା ରଭସବଶରେ ଯଧ ବାଣୀ ସୁନାଶା ।
ଲୀଳା ହେଳାରୁ ମୋହେ ସୁବରନବରନା ଭାବରେ ହାବରେ ମୂ ।
ଡୋଳା ଖେଳାଇ ରଙ୍ଗେ ସୁବସୁଣି ନଥ ଭ୍ରୂ ଜନ ଗୃହରେ ପ୍ରଭୁରେ ।
ଝୁଲା ଝୁଲାଙ୍ଗି ଭଙ୍ଗୀପ୍ରକର ପ୍ରକଟନେ ଏ ନିଶାରେ ସୁସାରେ । ୬୬ ।

ରାଗ ଚୋଢ଼ି । ତାଳ ଆଦ୍ୟ ।

କରକରଦନା ଟାଣକରନା ସାର ନ ହାର । ପଦ ।
ଜନା ଦୋଷରେ ନଜାନା । ମନା ନ କର କାମନା ।
ଅନା ବରସ ହୁଅନା ଜନାପବାଦେ ମଙ୍ଗନା । ୧ ।
ରସ-ବନ୍ତ ଯାବେ ରସ । ଯାଉ ସୁମନ୍ଥର ଯାସ ।
ଦାସରେ ନୁହ ଉଦାସ । ଅସ ନ ନାଶ ମୋ ଆଶ । ୨ ।
ରସାରେ ତୁ ମୋ ଭରସା । ଭୂଷା ନା କାମେ ସୁଭୂଷା ।
ନିଶା ପୂରଅ ମନଶା । ରସା ସ୍ୱେଦରେ ସୁରସା । ୩ ।
ଦରହାସି ମୋ ହୃଦର । ତରଳ ଭ୍ରୂହ୍ନି ମାତର ।
ଧର ଉରଜା ଜଦ୍ଧର । ହର ଏ ଦୁଃଖ ମୋହର । ୪ ।
ଏ ବେଦନା ଦେଖି ଏବେ । ଲବେ ଶତ୍ରୁ ନ ଟଙ୍କାବେ ।
ଭବେ ଏହା ନ ସମ୍ଭବେ ଯାବେ ରଘୁନାଥ ଯାବେ । ୫ । ୫୬ ।

ଗଦ୍ୟ

ଏସମୟେ ହେ ଶମୟେ । ଉଦଣ୍ଡ କୁସୁମକାଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡରେ ଗଣ୍ଡରେ କାଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରବାରେ । ପୁଣ୍ଡରୀକ ବେଗରେ ରହ୍ମ ଆଗରେ । ପୁଣ୍ଡରୀକଭବନ ପୁଣ୍ଡରୀକନୟନ ସମଦାଖଣ୍ଡଳଦର୍ପ-

ଖଣ୍ଡନ । କୁଣ୍ଡଳୀମଦଗଞ୍ଜନ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳମଣ୍ଡନ ଦୈତ୍ୟଦଣ୍ଡନ ମଦନରେ । କହିଲେ ବାଣୀ, କୁଞ୍ଜସଦନରେ । ୮୧ ।

ମାଳଣୀ ।

ମଦନ କଦନ ଦେ ନା ବାଦରେ ମୋଦ ହୋ ନା ।
ସଦୟମନ୍ତି ତୁ ନୋହି ନିର୍ଦ୍ଦୟାଳୁ କୁହା ନା ।
ମଦଗଜଗତି ରାଧା ଆଜ ଦେବାରୁ ବାଧା ।
ପଦ ପଦେ ଚଳୁ ନାହିଁ ଭେଦ ନା ପଞ୍ଚବାଣେ ॥

ରାଗ ଭୈରବୀ । ଏକତାଳି ।

ମାର ଫୁଲଶର ନମାର । ସାର ପଣ ନ ସାର । ସାରସଗମନୀ ନିରାଶ ପରାଣରେ । ଧୀର ହଜାଇ ଅଥିର ହୋଇଛି ମୁହିଁ । ପଦ ।
ହର ସିନା ପର ନୋହର । ଚର ହାର ଚାପର । ୧ ।
ଭାବ ଗୁଡ଼ି ମୁହ ଅଭାବ । ଭାବ ତେଜ ପ୍ରଭାବ । ୨ ।
ଭଣି କବିଚନ୍ଦ୍ର ନ ଭଣି । ବାଣୀ ରହୁ ସୁବାଣି । ୩ । ୫୭ ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ହରି ତୁ ନିରନ୍ତରେ ଶର ଶରାସନେ ଯୋଖ ନା ।
ପରାଭବ ଧରାପରେ ନ ଦିଅ ମୋପରି ଦୁଃଖିରେ ।
ଖରାଂଶୁ ତନୟାତଟେ ବର ସରାଗ ହେଲାମିସା ।
ମରାଳଗମନା ଅନାଉଣି ପରାଣରେ ଭେଦିଛି । ୬୭ ।

ରାଗ ସୁରଟ । ଏକତାଳି ।

ବାଦକରି ମଦନ ତରଜନା । ଫଣୟୁ ପଶିହର ମୁ ହରି ହର ତୋ ପର । ପଞ୍ଚସୁମନଶର ବରଜ ନା । ପଦ ।
ମମ ହୃଦ ହାର । ମାର ସେ କି ବିଷଧର । ମଳୟଜ ରଜ ତୁ ଭସ୍ମ ମଣେନା । ଅତିଶୟ ମଞ୍ଜୁଳ ନବକୁବଳୟଦଳ । କଣ୍ଠେ ନୁହେ ଗରଳ ଗରଜ ନା । ୨ ।

ରାଧା-ନୟନ-ବାଣେ ତନୁ ଜରଜର । ଦୁଃସହ ଧୃତି ରତି-ପତି ହର ନା । ସୁବୁଧି ଗୁଣନିଧି ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଜନ ବଧି ଦୁଷ୍ଟକୁବୁଧି ପିଢି ଅରଜ ନା । ୪ ।

କହେ ଦ୍ୱିଜ ପଦ୍ମନାଭ ଶୁଣ ମାଧବ । ଆଣିବ ରସମୟୀ ସୁଖସଦନା । ବିହରତ ସଙ୍ଗର ଦର୍ପକ ଦର ଦୁର, କର ସବିନୟ ଟିର ସରଜ ନା । ୪ । ୫୮ ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ବୃତ୍ତ ।

ବିରହେ ରହି ହରି ବିରହେ ।
ସୁମନେ ଭୃଙ୍ଗ ଦେଖି ଅତିଶୟ ବିମନେ ।
ବାର୍ତ୍ତା କହି ଚଳିବାରେ ।
ବନମାଳକ କହିଲେ ବନମାଳୀ । ୬୮ ।

ରାଗ ଯଦୁକୁଳକାମ୍ଭୋଜ । ତାଳ ସିପୁଠା ।

ଏହି ବାର୍ତ୍ତାନକର । କହିବୁ ମଧୁକର । ଏହିକି ମୋର ନକର । ଅଦ୍ଭୁତ ହୃତବାଣୀ । ସେହି ନ ଜାଣି ପୁଣି । ରହିତ କ୍ରୋଧଭରେ । ଯହିଁ ରମଣୀମଣି । ୧ ।

ଦିନକରେ ସୁଦେହୀ । ତା ନଖେ ଲେଖି ମହୀ । ଆନନ ମୋ ମୁଖିଗଲ ସେ ନବ ବାଳା ଗୃହିଁ । ମାନସକୁ ମନାଇ ମାନ କରିବା ଧିକ । ମାନବନ୍ତି ବୋଇଲ । ୨ ।

ସଞ୍ଜବେଳରୁ ଆସି । କୁଞ୍ଜସଦନେ ବସି । କୁଞ୍ଜରଗମନୀ ବାଳା କୁଞ୍ଜ ପ୍ରକାଶ ପାଇ । ରଞ୍ଜନ କରୁଥାଇ । ଅଞ୍ଜନକେଶୀ ସୁଖ । ଭଞ୍ଜନ ଏବେ କଲା । ୩ ।

କହଇ ରଘୁନାଥ । କବି ରଜମାନାଥ । ଅବିରତ ଶ୍ରୀହରି ଧ୍ୟାଇ । ଭୁବନରେ ଯେତେ ଜନ । ଭଜ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ଅବିଳମ୍ବେ ହେବ ପାର । ଆନ ଏଥେ ନ ଚିନ୍ତନ । ୪ । ୫୯ ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ।

ଅଥ ରଜନୀନାଥ ବଦନା ମନ୍ତ ରନ୍ତି ଚଞ୍ଚଳେ ସୁଖ ସଦନା ।
ଭୃଙ୍ଗର ଗୁଞ୍ଜନ ସନ୍ଧ୍ୱ । ଚମ୍ପକମୂଳେ ବସିଲେ ମୁଖ ଶୁଖାଇ । ୬୯ ।
କୁଞ୍ଜରଗମନା ସମ୍ମୁଖେ । କୁଞ୍ଜରେ ରହ୍ନ ନାଗରେନ୍ଦ୍ର ଅନ୍ତ ସମ୍ମୁଖେ ।
ଲଳିତା ଅନ୍ତମନ୍ତ ବରସେ । କହ୍ନ ସାରଙ୍ଗାକ୍ଷ ବଶାଖିକା ପାର୍ଶେ । ୭୦ ।

ରାଗ ହୁସେଣି । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଆସି ଯାଇଛୁ ସିନା କରମକୁ ଗୋ । ରାଧା ରୁଷିବା ଥାଇ କି ଶ୍ୟାମକୁ ଗୋ । ବ୍ରଜଯାକ ସର୍ବେ ତାର । ସେ ବୃଷଭାନୁ କୁମାର । ଏଥିରୁ ନ ଜାଣେ ତାରତମକୁ ଗୋ । ୧ ।

କେ ହେଲେ ସ୍ୱଲୋକର କି । ସଜନ ଦୁର୍ହେଁ ଦୁହିଁକି । ଭ୍ରମରେ କରିବାର ଚରମକୁ ଗୋ । ୨ ।

ଅପରାଧ କେତେ ଥର । କ୍ଷମାକରି ନାହିଁ ତାର । ଯାଉ ବୋଲି ପଛ କରି ତମକୁ ଗୋ । ୩ ।

ଆଳୀକି ଦେଖିଲେ ଯାର । ପରିଗୃହ ପରିଚର ହୋଏ ଯେ ତେଜି ଲଜ ସରମକୁ ଗୋ । ୪ ।

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଭାଷିତ । ଜାଣି ସଙ୍ଗିନୀ ଇଙ୍ଗିତ । କଲି ଦୋଷ ଭେଦିବ ମରମକୁ ଗୋ । ୫ ।

ଲଳିତାଙ୍କୁ ପ୍ରତି ବିଶାଖା ।

ପଦ୍ୟ—ଲଳିତେ ଶୁଣ ମୋ ବାଣୀ । ଚଳିବାର ନୁହେ କି ସେ ଆସିବ ବୋଲି ଯେ ଭାଷି ନିଶା ରହିଲେ କା ପୁରେ । ୬୧ ।

ରାଗ ରେଗୁପ୍ତି । ଆଡ଼ତାଳି ।

ରୁଷି ପାରିଲେ ସେ ଧାଇଁବେ ରୁଷି ଗୋ । ତୋଷିବେ ବୋଲି ସେ ଟେସି ପ୍ରତିଆଶେ । ବସି ସାରିଲି ଯେ ନିଶି ଗୋ । ପଦ ।

ସଜ କରାଇ ଯେ କେଳିଗୃହକୁ । ସଜାଡ଼ାଇ ସୁବେଶରେ ଦେହକୁ । ସଜପଦ୍ମମୁଖୀ ସଜନୀ ନ ରଖି, ନିଞ୍ଜରୁ ଯେ ଥିଲା ଆସି ଗୋ । ୧ ।

ସୁମନସ ଲଗି ହେବେ ସେ ବୋଲି । ସୁମନରେ ଗୁନ୍ଥି ଥିଲା ଛଇଲୀ । ପ୍ରେମରସେ ପୂରି, କାମନା ସେ କରି କାମଣରେ ହେଲା ହାସି ଗୋ । ୨ ।

କାନନକୁ ସଖୀସଙ୍ଗେ ଯେ ଯାଇ । ଇନ ସନ୍ନିଧିରେ ନିତ୍ତ ପୂଜଇ । ସେ ନ ଆସିବାରେ ଦିନ ବଞ୍ଚିବାରେ । ଆନ ସ୍ନେହନ୍ତୁଲେ ରସି ଗୋ । ୩ ।

ପରଜନ ଗୁରୁଜନ ନକର । ତରଜନକୁ ସହି ଯେ ନକର । ବରଚରେ ମିତ । ଅରଜିତ ଚିତ୍ତ । ନିରତ ହୋଇ ଯେ କ୍ଳେଶୀ ଗୋ ।୪।

ସନ୍ନିଧିରେ ସହି କହୁ ଏ ବାଣୀ । କବିସୁଧାଂଶୁ ରଘୁନାଥ ଭଣି । ଭାବ ଏହା କହି ସୁବିବେକୀ ହୋଇ । ନ ବର୍ତ୍ତିବ ହେଲେ ଦୋଷୀ ଗୋ । ୫ । ୭୧ ।

ବିଶାଖାଙ୍କ ପ୍ରତି ଲଳିତା ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ।

ଯାରେ ଭୁଲିବ ସମଜାରେ । ଯାରେ ଧଇତ ସହି ଦୁଃଖ ମଜ୍ଜାରେ । ବାରଣଗତି କି ନିବାରି । ବାରଣ କରୁ କରଭୋରୁ ମାନକୁ । ୭୨ ।

ଲଳିତାଙ୍କୁ ବିଶାଖା ।

ଦ୍ରୁତବିଲମ୍ବିତ ବୃତ୍ତ ।

କରିଛୁ ଯେ ଅପରାଧ 'କୃପା'ବ୍ଧିରେ (ବ୍ଧି) ।
ଧରି କରେ ପଦ ତାର କହୁ ସ୍ୱୟଂ ।

ଝରକରେ ଯନ୍ଦ ନୋହିବ ବୁଢି ତା ।
ଥରଥରେ କହିବ ନଗୋ ବୁଝାଇ କେ । ୭୩ ।

ରାଗ କାମ୍ବୋଜ । ତାଳଆଦି ।

ସମଯାଜ ନଗୋ ସେ ଶ୍ୟାମ ଯାଜ୍ ଗୋ । ପଦ ।

ରାଧା ଗୁମାନ ଦେଖି ହରି ହେବାରୁ ଦୁଃଖୀ । ସଖୀଙ୍କ କେଉଁ
ସଖୀ କହିବାରୁ । କୃଷ୍ଣ କତବଶୀତ । ଭାବ କହେ ସେ ଦୂତୀ । ୧ ।
ହରି କରିବା ଦୋଷ । ମୋହରି ବୋଲି ବାସ ନେଷ ପ୍ରସାରି
ମାଟିବାର ବେଳେ । ତିନ୍ତିଲା ଅଶ୍ରୁଜଳେ । ପଡ଼ି ଚରଣ ତଳେ । ୨ ।
ଆସିବ ବୋଲି ରାତି । ଭାଷି ଇତରେ ମାତି । ବାସି ଯେ କଲ୍ପତାର
ଟେଟଡ଼େ ବେଶ । ଏହା ନକ ଜଟଚ । ଏଥୁ କି ହୋଏ ଚତ୍ତ । ୩ ।
ହେବ ବୋଲି ସୁଭାଗୀ ରଜନୀଜାଗ କରି । ଧରାରେ ଚେତନୁଅଛୁ
ଯେହ୍ନ ଶ୍ୱାସ । ମାନସ ତୋଷିବାକୁ । କସ କହିବ ତାକୁ । ୩ ।
ଶିଖଣ୍ଡମଯୂ ଚୂଳ । ଯାକ ଅଳତା ବୋଳ । ଅଙ୍ଗରେ କ୍ଷତ
କେଉଁ ହେଲ ବୋଲି । ପୁଚ୍ଛିବ ଯେବେ ସହି । ବୋଲାଇବ କି କହି ।୫।
ଭାଷିଲେ ଜଳନ୍ତର । ଅବନୀ-ପୁରନ୍ଦର । ଦଖୀ ବୋଇଲେ ଏହା
ସତ ସିନା । ଦୂତ ଏଥି ମଦନ । ହୋଇ ଦୁହିଙ୍କ ମନ । ୬ । ୭୨ ।

ଗଦ୍ୟ—କହି ଏପରି ପରିଣତବୟାଧରୀ ଧରଣୀଶୋଭିମା ମଣ୍ଡି
ଅତିଲୋଭ୍ନୀ, ଲଳିତା ଲଳିତାଗମନେ । ସ୍ୱଲେଙ୍କ ସୁମନେଷୁ ମୋହି
ସୁମନେ । ସ୍ୱରହରେ ରହରେ । ସ୍ନେହରେ ତଳପରୁ ଉଠି
ବେଗରେ । କହିଲେ ପହିଲେ ସରାଗରେ । ୧୨ ।

ଶିଶ ପଦ୍ୟ—ସଞ୍ଚାରି କହଯାଇ ପଞ୍ଚାସ୍ୟ-ଉଦରୀକ ବଞ୍ଚାଇ
ଦାଅ ନା ତୁ ସଞ୍ଜ ଯଶକୁ । ମନ୍ଦାର ଅଧରୀକୁ ଫନ୍ଦା ମୁଁ କରିଥିଲି ।
କୁନ୍ଦ ଉର ଦଶନା ତ ଦ୍ୱନ୍ଦ ବନ୍ଧିଲି । କଞ୍ଜାତନୟୁନାକୁ ରଞ୍ଜାଇ କହି
ପଦେ ସଞ୍ଜାତ କରୁ କେଳିକୁଞ୍ଜ ସଦନେ । କାନ୍ତାର ପରସରେ

ସନ୍ତାପ ଛୁଟିବରେ ସନ୍ତାନ ସତ ସେ ତ କାନ୍ତ-ପଦରେ । ଜାଣୁ ମଣିକ ଭାଷ ଯାଇ ଭାଷ ବେବେଗ । ଆଣୁ ମତି କ ତାର । ଆଜ ଅନଙ୍ଗ-ରଙ୍ଗେ । ଝାଣ ଗାନ୍ତ ନ ଥାଇ ଶଙ୍କେ । ପ୍ରାଣ ମୋ ଦେଖୁ ସଦେ ପଙ୍କଜାକ୍ଷୀ । ୧ ।

ରାଗ ଆହାରୀ । ଚଢ଼ତାଳ ।

କହ ଗୋ । ଭୁଲ୍ଲି ଯାଅ ଗୋ । ସଖୀ କ ଥରେ । ପଦ ।

କହ ସବାଗରେ । ରହ ତା ଆଗରେ ;

କୁହନା ନ କର ମୋହ ବଧୂପୁରେ । ୧ ।

ମନ୍ଦପାଳରୁଚ । ମନ୍ଦମନ୍ଦରୁଚ ଦ୍ୱନ୍ଦ କରୁଚ ଏବେ ।

ସୁନ୍ଦରୀ ବରହେତ । ୨ ।

ଶୁଣି ବଚନପୁ ମୋର । ଜାଣି ଦୁଃଖନାକର ।

ଏଣୀସୁନୟ୍ନନାର । ପାଣିଧର ସତ୍ୱର । ୩ ।

କହେ ରଘୁନାଥ । କବ ନଶାନାଥ ।

ମୋହନ ସଖୀକ କହବା ଚରେତ । ୬୩ ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ।

ଦୋଷ ନ ଗୃହ୍ଣାଁ ବାଳା । ବେଷରେ କରତ ମତେ ହେଲା ।

କହ ଗୋ ଯାଇ କୃପାରେ । ମାନବଣ୍ଟି ମାନକୁ ବୋଧି ନ ପାରେ ।୭୪।

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସକ୍ଷିଗୋ କହିବୁ ତୁ ଏହା । ସେହି ନ କଲେ କରୁଣା ।

କେହି ନାହିଁ ସାହା । ପଦ ।

ଆଶା କର ଶଶ ନାଶ ଆଜଯାଏ ଅଛୁ ।

ନଶାନାଥର ହୃଦରେ ବସା କରେଚ । ୧ ।

ଶଶୀ କେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସମସ୍ତେ ତ ଜାଣ ।

ନଶିକ ଆସି ରସୁଚ ନ ଥିଲ ହେଁ ଗୁଣ । ୨ ।

ଗୁନ୍ତକ ସାନ ତାବାଙ୍ଗୁ । ଜଳଦ ତ ଉଦରେ ।
ଚାତକୀ ଦେଖି ତୃଷ୍ଣାର୍ଥକ । ଯାଚନ ନ କରେ । ୩ ।
ଅଳିକି ନଳିନ ରସେ । ଅନୁଗତ ମାନ ।
ବିଳଶୋଭ୍ନା ନ ଦେଜ୍ୟ । ଜଳାରୂପ ଯେନ । ୪ ।
କବି ନିଶାନାଥ ରଘୁନାଥ ଏହା ଭଣି ।
ଈଶ୍ଵଳଦେ ଦୂତୀ ବୋଲେ ଅତି ମୃଦୁବାଣୀ । ୫ । ୬୪ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୂତୀ ।

ପୃଥ୍ୱୀ ବୃତ୍ତ ।

ବିଳାପ ସୁକରେ ହେ ଘନବଳାଶ ରହ୍ନଦୂତୀ ।
ଜଳାବତୀ କଳ ପଦ୍ମ ହରଷରେ କୃପା ଚିତ୍ତରେ ।
ବିଳାସବତୀ ବାଳିକା ଭ୍ରମରମାଳିକା କେଶୀ କି ।
ବିଳାଇ କଣ୍ଠବ କଥା ନ କରୁବା କୃଷେଣ ସେ କରୁ । ୬୫ ।

ସ୍ୱର ଖମାଚ । ତଉତାଳ ।

ଜଣାଇବି ପିନା ବାରେ ବାରେ ରସ-ବତୀ କି ।
ଶୂନ୍ୟା ନୋହିଲେ ମୋର କି ଉପାୟୁ ଅଛୁ ଏଣି କି । ପଦ ।
ଶିଖାଇ ପ୍ରଣୟୁ ଖ୍ୟାତି । ଦେଖାଇ ଅନେକ ମାତି ।
ଦେଖା ଦେଖି ହେଲ ପରି ଉଚିତ ସ୍ୱରଣ୍ଡି କି । ୧ ।
ଝୁଲାଇ ମନ ମନରେ । ଛଳାଇ ତାକୁ ପ୍ରେମରେ ।
ହେଲା ତେଜ ବାଳା ବଳାଇଲ ପରି ମଣ୍ଡଳ । ୨ ।
ତୋ ଲଗି ମୁରଲୀଧର । ହେଲ ଏଥର ଅଥିର ।
ଭୁଲ ଭୁଲ କରିବାର ହୋଉ ବୋଲ ଏଣ୍ଡକ । ୩ ।
ଦ୍ୱିଜ ରଘୁନାଥ ଭଣି । ଦୂତୀ କିଶୋରୀଙ୍କୁ ତୋଷି ଗଜଗାମି
ନି କଣ୍ଠକୁ କଲେ ବେଗେ ଗଣ୍ଡକ । ୪ । ୬୬ ।

ମାଳଶ୍ରୀ ।

କହିଲ କହିବ ବୋଲ କାତରାତ୍ୟନ୍ତ ଜାଣି ।
କହିବ ମୁଁ କେଉଁ ଲାଜେ କାମିନୀ କୋପ ଗୃହିଁ ।
ରହିଚ ତ ଅତିଦୁଃଖେ ଗାଢ ହେବା ନାରାଣେ ।
ସହି କରିବ କି ଯେହି ଜାଣିଚ ଚୌର୍ଯ୍ୟଶାନ୍ତ । ୭୭ ।

ରାଗ ଧନାଶ୍ରୀ । ଏକତାଳି ।

ଜଟି କହିବାକୁ ସଚେ କି ଅଛୁ ହେ ।
ସାକ୍ଷତେ ଯେ ରେହୁର ପଣ ଦେଖିଚ ହେ । ପଦ ।
ହଠ କରି ଅଛୁ ସେହି । ଅଳକ ଅନାଇ ନାହିଁ ।
ଅଠକ କଳା ସଖୀଙ୍କି ହୋଇଚ ହେ । ୧ ।
ପିକକୁ ମୁଁ ନ ଦେଖିବ । ବୋଲି ମନେ ମନେ ଭାବ ।
ନକଠ ରସାଳ ରସେ ଗୁଡ଼ୁଛୁ ହେ । ୨ ।
କହିବ ବୋଇଲେ ତାକୁ । ମୁହଁ ଅଛୁକି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ।
ଯହିଁ ତହିଁ ସାକ୍ଷୀ ସେ ରହିଚ ହେ । ୩ ।
କହେ ରସେ ରଘୁନାଥ । କବି କୁମୁଦନୀ ନାଥ ।
ମୋହନ ବୋଇଲେ ଦୋଷ କରିଚ ଗୋ । ୪ । ୭୮ ।

ପୁଣି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ମାଳଶ୍ରୀ ।

ସହି ନ କହିବୁ ଯେବେ ଯାଇ ମୋ ଦୁଃଖ ଏବେ ।
ରହିବ କପଟ ରାମାରହ ହସ୍ତେ ନ ପାଇ ।
ରହିବ ଯେବେ ନାରାଣେ ରାଜ୍ଞ ହେଲେ ପକାଇ ।
କହିବୁ ପ୍ରଣୟ ଭାବେ କାମିନୀ ଶଠ ଜାଣି । ୭୯ ।

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ନ କହିଲେ ପଦେ ନିପଟ ବିପଦେ ।
ନିକର ବୁଡ଼ାଇ ଦେବୁ ସିନା ଗୋ । ପଦ ।

ନ ଜାଣି ଜାଣିବା ଦୋଷ ହେଲେ ସେବା ନ କରିବ କ୍ଷମା ଯଦ୍ୱ ନବୀନାରେ । ବୁଝାମଣି ହେଲେ ଉଣା ବୋଲିବେ ଲୋକଙ୍କ କେତେ ଭାବନା ରେ । ୧ ।

ତୁ ତାର ସଜନୀ ମୁଁ ତୋର ଭଜନୀ ।
ତୋ ଶତ୍ରେ କରୁଣା କରୁ କି ନା ଗୋ ।
ସେ ତ ଦୟାବନ୍ତଙ୍କ ଯେଣୁ ବିନତି
ବୋଲିବୁ ଗତି ନାହିଁ ତୋ ବିନା ରେ । ୨ ।

କୁଞ୍ଜରେ ବସିଛି ତୋ ବାଟ ବୁହୁଁଶ । ନ କହିଲେ ବୁଝ ମୋ ନିବେଦନା ରେ । କୁଞ୍ଜର ଗତି ହେଳ ମିଥ୍ୟା ମନୁ ହେ ଆଜ । ଯମୁନା ରେ ଝାସ ଦେବ ତୋ ନା,ରେ । ୩ ।

କହେ ରଘୁନାଥ କବି ନିଶାନାଥ ମୋହନ ନିଷ୍ଠୁର ଜଳ-ପନାରେ । କହିଲେ ସଜନୀ ଆଣିବ ରଜନୀ । କହି ବନସୁନାଯୁ କଲପନାରେ । ୬୭ ।

ଦୂତୀ ।

ରଥୋଦ୍ଧତା ବୃତ୍ତ ।

କୁଞ୍ଜରେ ବଶ ସୁକୁଞ୍ଜ ହାସ ହେ ।
ଖଞ୍ଜନାକ୍ଷୀକି ମନାଇ ଆଣିବ ।
ଗୁଞ୍ଜମାଳୀକି ଛୋଡି ସୁରିଁସରେ ।
ରଞ୍ଜନେ କହି କିଶୋରି ପାଶରେ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା

ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟଜ୍ୟା କରି ତଳନ୍ତଳପେ ଲୋଟୁନ୍ତି ନିତ୍ୟଶେ ।
ରାଧା ବାଧା ହର ବନ୍ଧୁ ବଦନେ ନାହିଁ ତା ଭିନ୍ନ ବାଣୀ ।
ଶ୍ୟାମ ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗ ଝଳ ନ ଦିଶେ ଧୂସରେ ଧୂଳି ଲାଗି ।
ଧାମା କାମାତିଶପୂ ନ ରଖେ ବାଣ ମାରି ପ୍ରତାପେ । ୮୦ ।

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଁଡ଼ତାଳି ।

ନ କଲେ ତୁ ମୋର । ସେ ହେବେ କାହାର, ମା
ନ ବୋଲଇବ କି ଯେ ଯାହାର ସେ ତାହାର ମା । ପଦ ।
ଫୁଲ ତୋଳି ଯାଇଥିଲି ଦେଖି ତା ଆତୁର ଆକୁଳରେ,
ଉଡ଼ି ଗଲା ସାହାସ ମୋହର ମା । ୧ ।
ତଳ ତଳପରେ ଗଡ଼ି ହେବାର ଅଥିର ।
ଦେଖି ଦେଖି କାହା ଚିତ୍ତ ନୋହିବ କାତର ମା । ୨ ।
ତୋ ଦୁଃଖ ଦେଖି ସେ ଛାଡ଼ି ନେଲାନି ଆହାର,
ବଳ ଥିଲେ ବଳେ ଆସି ଧରନ୍ତେ ପସୂର ମା । ୩ ।
ଶର ମାରି ମାରି ସ୍ମର କଲାନି ଅଥିର ।
କହେ ଯଦୁନାଥ କୋପ ଏଥର ସମ୍ବର ମା । ୪ । ୭୦ ।

ମାଳିନୀ

ରମଣି ମୃଣାଳିପାଣି ଦୁଃଖ ତୁ ଜାଣି ଜାଣି ।
ନ କହୁ ସରସ ବାଣୀ କାହିଁ ପାଇଁ ସୁବାଣି ।
କି କହିବ କହ ଏଣୀ-ଲୋଚନା ତାପ ଶ୍ରେଣୀ ।
ଶୁଣି ତୁ ବରଜୁ ପାଣି ଲୋଚନୁ ଗୁରୁଶ୍ରେଣୀ । ୮୧ ।

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

କ କହିବ ସେ ଶ୍ୟାମକୁ । ପ୍ରାଣ ସଜନ ଯାଉଛ ଗୋ । ପଦ । ଦେଇ ଆସିଛ ଅବଧି । ଘଡ଼ିକ ଲବଣ୍ୟନିଧି ଗୋ । ବଳିଛ ଗଲିନ ଯାମକୁ । ୧ ।

ତା ଦୁଃଖ ଜାଣ ଯା ଶୁଣି । ଛୁନ ହେଲୁ ଗୁଣମଣି ଗୋ ଆସିଛ ସିନା କରମକୁ । ୨ ।

କରି କେତେ ପ୍ରତି ଆଶା । ତୋଳିଛ ଯୋଷା ଶିରଭୂଷା ଗୋ । ପଠିଆଇ ଥିଲେ ସ୍ତମ୍ଭକୁ । ଏଣା ସେ କେଶର କୁଞ୍ଜେ । ବସି କଣ-ଳପୁ ଶେଯେ । ଧ୍ୟାନ କରେ ତୋ ଆଗମକୁ । ଆଳ ଚେଳାଞ୍ଚଳ ଧରି । ବୋଇଲେ ନବ କଶୋଗ୍ମ ଲଳିତ ହୋଇଛ ବାମକୁ । ୪ ।

ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ ଭାଷିତ । ନ ଗ୍ଲାଡ଼ ଆଳୀ ପଣନ୍ତ ।
ବୋଇଲେ ଚ୍ଛେଲି ବାଷମକୁ । ୫ । ୭୧ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ ଦୂତୀ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ।

ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ ପବନ ବହୁଛି କୁନ୍ଦମାଳାର ଗନ୍ଧେ ।
ବୃନ୍ଦେ ବୃନ୍ଦେ ପଞ୍ଜନ ଶୁଣ ମାକନ୍ଦ ବୃକ୍ଷେ ମିଳନ୍ଦେ ।
ଦ୍ୱନ୍ଦେ ଦ୍ୱନ୍ଦେ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ବସେ ତୋଷେ ହୋଇ ମରନ୍ଦେ ।
ସନ୍ଦେହେ ତୁ ନ ରସି ରସରେ ବନ୍ଧ କେଳି ପ୍ରବନ୍ଧେ । ୮୨ ।

ରାଗ ରାମକେରୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଆଜୁ ଟିକାକୁ ପେ । କାହିଁକି ଦୁଃଖ ତୃଷ୍ଣା ।
ଶ୍ୟାମ ମୋର ଜୀବବନ୍ଧୁ ବୋଲି ପିବ ଏହି ଶ୍ରୀ ମୁଖରୁ ଶୁଣା । ପଦ ।
ସରଦାର ମଧୁ ଫରମାସିଲାନି ନିକୁଞ୍ଜମନ୍ଦିର ମଣ୍ଡା ।
ଅନଙ୍ଗରଣ ରଙ୍ଗ ସ୍ଥଳେ ଝଡ଼ବ ଶୃଙ୍ଗାରମଙ୍ଗଳ ଝଣ୍ଡା । ୧ ।

ସ୍ମରସମସ୍ତ ସଞ୍ଚର ସମସ୍ତ ସବ୍ୱରୂପେ ହୋଇବାକୁ ।
ନଜ 'ଜସ୍ପୁ ହେଉ କେତୁ କରବୁ ତୁ କୋମଳ ଶ୍ୟାମଲତାକୁ । ୨ ।
ମଳବା କ୍ଷଣି ତୋ ପୀୟୂଷ ଅଧର ମୁଖ ସୁବାସ-ରଞ୍ଜବ ।
ମୁରଲୀ ମୋହନ ଖ୍ୟରଳ ଚୁମ୍ବନ ମନରୁ ପାସୋର ଯିବ । ୩ ।
ତବନ୍ତରେ ତୁ ମୋଠାରେ କରୁଣା-ରସ ସିଞ୍ଚ ବା ନ ସିଞ୍ଚ ।
ମିଳାବ ତୋ ପଦ ତଳକୁ ଶିଖଣ୍ଡମସ୍ତୁ ଚୂଳାଞ୍ଚଳ ଲଞ୍ଚ । ୪ ।
ଗଜରବରନା ଗଜରବମନା ହୋଇ ମନ କଲେ ତାରେ ।
ହବାର ବଣିକ ମିସାଇବ ହରମଣି କନକଲତାରେ । ୫ ।
ମନ୍ଦ ସଖୀଗିରେ କଶୋଷ୍ମ ସଧୀରେ ବୋଇଲେ ଶ୍ଳେଷେ ଯା ମନ୍ଦା ।
ଭଣିଲେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ ଗଜପତିମହାରାଜା । ୬ । ୭୨ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ଉକ୍ତି ।

ଦ୍ରୁତ ବିଲମ୍ବିତ ବୃତ୍ତ ।

ମଦନ ମୋହନ ଗୋ କୁଳଚନ୍ଦ୍ରମା ।
ବଦନ ପଙ୍କଜ ଚୁମ୍ବି ସରାଗରେ ।
ମଦନ ଭାବ ବସେ ନତ ଥୋଇଲା ।
କଦନ ପାଉଛ ଜାଣ ବିଶାଖିକେ । ୮୩ ।

ରାଗ ଯଦୁକୁଳ କାମ୍ବୋଜ । ତାଳ ଆଦ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଲେ ଆଉ କେ ଦେବ ନନ୍ଦସୁତଙ୍କୁ ସଖି ଗୋ । କାନ୍ତରେ
ମୁଁ ଦୋଷୀ ହେଲ ସଙ୍ଗିନ ଏବେ କ ବୁଧି । ୧ ।
ପ୍ରାତେ ମୋ ପାଶେ ତାଙ୍କୁ ଗୁହିଁ । ଭାବିଲି ନଗଣ ହୋଇ ।
ହେଲେ ଗୋ କେଡ଼େ କାତର । ନ ଗୁହିଁ ଯେ ମଉନେ ରହିଲି । ୨ ।
ଭାବିଲେ ଯେତେ ଯେତେ । ବାଣୀ ଟେସିଲ ତାହା ନ ଶୁଣି ।
ମଣ୍ଡୀ ଗୁହିଁ ବସିଲ ମୁଁ । ଜାଣି ଜାଣି ତେଜିଲ କେଡ଼େ ପ୍ରୀତି । ୩ ।

ଜାଣିଲେ ଯହୁଁ ମୋର ବେଷ । ହେଲେ ସେ କେତେ ନିରାଶ ।
ଗଲେ ଗୋ ଶ୍ୱାସ ପକାଇ । ତେବେ ହେଲେ ରଖିଲି ନାହିଁ ଆଣି । ୪ ।
କିଶୋର ତହୁଁ ଏ ଭାଷ । ଶୁଣି ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତୋଷ ।
ଭେଟାଇଲି ବଂଶୀପାଣି । ରଘୁନାଥ କହିଲି ତାହା ଗୁଣି । ୫ । ୬୩

ମାଳଶ୍ରୀ ।

ବିନୟକୁ ଯେଉଁବାରେ ଭାଷିଲେ ସେ ସରାଗେ ।
ନ ଶୁଣି ଶ୍ରବଣମାର୍ଗେ ପାଣି ଦେଲି ମୁଁ ବେଗେ ।
ପରୁଷବଚନ ବାରେ ଭାଷିଲି କଣ୍ଠତାରେ ।
ହରି ହରି ମୁଁ କି ଯୋଗେ ବଞ୍ଚିବି ଗ୍ରହଭୋଗେ ।

ରାଗ ଆଶାବରୀ । ଆଡ଼ତାଳି ।

କି ଅଭିମାନ, କଲି ପ୍ରାଣଧନ ଗୋ ।
କର ଧରି କହୁ କହୁ ନ କହି ବଚନ ଗୋ । ପଦ ।
ଯେ ପରାଣରୁ ଅଧିକ ତାହାକୁ · ଅଧୀରେ ।
ପର ପରି କରି ଦେଲି ଦାରୁଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ଗୋ । ୧
ମୟୂଖ ପଟଳୀ ସେବା ନିତି ଯାହାଲାଗି ।
ତାକୁ ରୁଷିବା କଥାକୁ ନ ପାରିଲି ଜଗି ଯେ । ୨ ।
ଯେ ଜଗତ ମୋହିପାରେ ମୁରଲୀ ବଜାଇ ।
ତାହାକୁ ଦେଲି ମଦନେ ବିବେକ ହଜାଇ ଗୋ । ୩ ।
ମୁଗ୍ଧା କ୍ରୋଧାବେଶେ ମୋର ମାନସ ମଜ୍ଜାଇ ।
ଚିନ୍ତାହଜା ଚିନ୍ତାମଣି କରରୁ ହଜାଇ ଗୋ । ୪ ।
ଦ୍ୱିଜ ରଘୁନାଥ ବୋଲେ ରାଧା ଗିରେ ତୋଷେ ।
ସଖୀ ଆଣି ଭେଟାଇଲେ ଘନଶ୍ୟାମ ରୂପେ ଯେ । ୫ । ୬୪ ।

ରାଗ ପୁନ୍ନାଗ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ସଖିରେ ମୁଁ କି କରିବି । ଦାରୁଣ ମାନକୁ ଭଜି ଶ୍ୟାମ ବନ୍ଧୁକୁ ଗୁଣ୍ଡିଲି । ପଦ ।

ବସନ ପ୍ରସାରି ମୋତେ, ବଚନ ଭାଷିଲେ ଯେତେ, ଚରଣ ତଳେ ପଡ଼ନ୍ତେ, ନ ଚାହିଁ ମୁଖ ମୋଡ଼ିଲି । ୧ ।

ଅନାଦର ଦେଖି ମୋର, ନୟନୁ ବୁହାଇ ନୀର, ଚଳିଲେ ନାଗରବର, ଯାଉଁ ପଥ ନ ଆଡ଼ିଲି । ୨ ।

ସଜଣୀଙ୍କ ହିତବାଣୀ ଅହିତ ପରାଏ ମଣି, ପରିହରି ବେଣୁ-ପାଣି, ଶୋକଜଳଧିରେ, ବୁଡ଼ିଲି । ୩ ।

ଗୋପୀକ ଉଚିତ ମତେ, ପ୍ରବୋଧି କହିଲ ଯେତେ, ବିଷଫଳ ମଣି ଚିତ୍ତେ, କରୁ ସୁଧାକୁ ଏଡ଼ିଲି । ୪ । ୭୫ ।

ଦୂତୀ ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ ପ୍ରତି

ମାଳିନୀ ।

ବିରସ ପରୁଷ ବାଣୀ ଭାଷିଲୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।
ବଚନ ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ ପାଣି କର୍ଣ୍ଣେ ନଦେଇ ।
ପୁଣି କହୁ ତୁ ସରାଗେ ତାଙ୍କୁ ଯା ଆଣ ବେଗେ ।
ମଣ୍ଡିତ ତନୁ ନ ଥାଇ ଧନ୍ୟ କନ୍ଦର୍ପ ଧନ୍ୟ ॥

ରାଗ ହୁସେନି । ଆଡ଼ତାଳି ।

ପରପରି କରି ଏବେ ପ୍ରାଣସଙ୍ଗିନି ।
ପରିହରି ହରି କି ତୁ ଲୋଡ଼ୁ କି ଘେନି । ୧ ।
ଆସି ସେ ଯେତେ ଯେତେ ଭାଷିଲେ ବାଣୀ
ଠେସିଲୁ ଅବରୋଧ ଚୋଡ଼ି ନ ଶୁଣି । ୨ ।

ଭାଷ ନ କହ ପନ୍ଥ ତୋଷକୁ ତେଜ ।
ରୋଷ ବହିଲୁ ଏକା ଦୋଷ ନ ଛୁଟି । ୩ ।
କହ ଏପରି ମୋହ ଶ୍ରୀକିଶୋରଙ୍କି ।
ନେଇ ଭେଟାଇଲେ ଦୂତୀ ବଂଶୀଧାରଙ୍କି । ୪ ।
ହରଷେ ରାଧାମାଧବ ରୂପ ଧ୍ୟାଇ ।
ଏ ରସରେ ଦ୍ୱିଜ ରଘୁନାଥ କହଇ । ୫ ।

ପୁଣି ସଖୀ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ।

ରାମା କାନ୍ତା ବଶରୁ ରସରେ ଯାମିନୀ ଆସବେ ସେ ।
ଯୋଷା ବେଶାଦ୍ୟ ସାଜନ୍ତୁ କୁସୁମଶରେ ସାଦରେ ମୋଦରେ ଥା ।
ବାଳା ଲୀଳା ପ୍ରକଟି ରସରେ ଶତ୍ରରେ ହେବୁ ଥାପି ।
କାନ୍ତା ଶାନ୍ତା ଉର ପରିହରେ ସ୍ୱାନ୍ତରେ ଦୁଃଖୀ ହୋ ନା । ୮ ।

ରାଗ ରାମକେରି । ଆଡ଼ତାଳି ।

ସଜ ହୋଇଥାରେ ଗଜରାଜଗତି ଆଜ । ·
ରଜନୀ ଆସିବେ ସଜ ନୀଳୋତ୍ପଳଶ୍ୟାମ ବ୍ରଜଯୁବରାଜ । ପଦ ।
ସୁନା ପ୍ରତିମାରେ ମିନାଚରି କଳାଝୁନା ଶାଢ଼ୀ ଯତ୍ନେ ପିନ୍ଧ ।
ବଳାପଦ୍ମମଣି ନୀଳକୁନ୍ତଳାରେ କଳାପ କମର ବାନ୍ଧ । ୧ ।
ପୁଣ୍ଡରୀକବରଯୁଗେ ଇନ୍ଦୀବରଯୁଗଳ ଚଳାଇବାକୁ ।
ମୃଦ୍ୱମଳାଞ୍ଜନ ଚାପିଚିଞ୍ଚ କନକମଞ୍ଜରୀ ମଳାଇବାକୁ । ୨ ।
କୁଞ୍ଜଳଚସ୍ତୁ ଝଷଧ୍ୱଜକେଳିରସ ଭୁଞ୍ଜାଇ ଭୁଞ୍ଜିବୁ ପରା ।
କଞ୍ଚାପୁଟାକ୍ଷିରେ ଚାଞ୍ଚାଇ ଲଲାମ ଉପରେ ପୁନ୍ନାଗ ଝରା । ୩ ।
ମସାରମଣୀ ହେମସାରସମୂହ ମିଶ୍ରିବାର ବୁଝିବାକୁ ।
ବର୍ତ୍ତୁଳ ପୟୋଧର ଧରେ ରତ୍ନ ବନ୍ଧୁରତୁଲେ ଯୁଝିବାକୁ । ୪ । ୭୭ ।

ଗଦ୍ୟ—ଚୋଖି ଚୋଖି ଲେଖି ଲେଖି ମାଟିବାରେ ବିଶିଖ ବିଶିଖ ମଦନ ଶିଖି ଶିଖଣ୍ଡମଣ୍ଡନ ଲମ୍ଭ କଦନ ସଖୀବଚନେ ରଖି ମନ ବଳିଖି ବଦନ ଦେଖିବାରେ । ମୁଖୀ ହୋଇବାରେ ଅଖିଳରକ୍ଷ ଯାମଳାର୍ଜ୍ଜୁନ ସାଖୀ ବିପକ୍ଷ । କୌସ୍ତୁଭମଣିବକ୍ଷା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷଣା-ବନ୍ତ ମହାକ୍ଷଲକ୍ଷ ଅସଂଖ୍ୟ ସୌଖ୍ୟପ୍ରଦ ମୋକ୍ଷପ୍ରଦକୁ ମଞ୍ଜୁଳ ବଞ୍ଜୁ କୁଞ୍ଜପାଖରେ । ଦେଖି ଝଟେ କଞ୍ଜଖଞ୍ଜନଗଞ୍ଜନରଞ୍ଜନେକ୍ଷଣୀକ । କହ୍ନ ଦୂତୀ ଏହ୍ନ ବାଣୀକ । ୧୩ ।

ମାଳସୀ ।

ମଦନଶର ପରଶେ ଧୀର ହୋଇ ନରସେ ।
ସୁସମ କୁସୁମବାସେ ହୋଇଲେ ଆସେ ପାଶେ ।
ବୁଝିଅଛୁ ଯଦି ଦୋଷେ ବାନ୍ଧ ତୋ ବାହୁପାଶେ ।
ଶିରକରଜପରଶେ ଚନ୍ଦ୍ରହାସପ୍ରକାଶେ ।

ରାଗ ଲଳିତ । ଆଡ଼ତାଳି ।

ଡ଼ଠ ନ କରମଠ ତୋ ଦରଶନକୁ ।
ମୋହନ ଆସିଛନ୍ତି ଘରରେ । ପଦ ।
ପଲଙ୍କ ତଳରେ । ପ୍ରପଦ ପାଟରେ ।
ଡ଼ିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଧୀର ଧରରେ । ୧ ।
ହେବୁ ବୋଲି ବେଶ । କରି କେତେ ଆଶ ।
ଆଣିଛନ୍ତି ସୁମନସ ଝରରେ । ୨ ।
ହସ ଅପହୃଡ଼ । ଚଳପ ସଜାଡ଼ ।
ପ୍ରାଣନାଥ ମନୋରଥ ପୂରରେ । ୩ ।
ସଖୀ କରଧରି । ଶ୍ରୀନବଙ୍କଶୋଭି ।
ଚେତି ଡ଼ିଆହେଲେ କୃଷ୍ଣବରରେ । ୪ ।

ସଖୀ ଗଲେ କହ୍ବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୃହିଁ ।
ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ କହଇ ଭାବରେ । ୫ । ୬୮ ।

ଆର୍ଯ୍ୟା ।

ବାଧି ଉଦୟେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦ୍ରବଇ ବତ ବାନ୍ଧି ବରସନେ ସୁରମଣି ।
ଗୃହିଁ ପୁଣିତ ନ ଗୃହନ୍ତି । କହିଲେ ଛନ୍ତି ମଧୁହାର ବନଜ । ୮୮ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ।

ଅଙ୍କେ ପଙ୍କେରୁହଦୃଶି ନ ବସୁ କାହିପାଇଁ ଜଣଙ୍କେ ।
ସଙ୍କେତେ ଯା ନଚହଲ ମୁହିଁ କାଳ କଂକେଳୀ କୁଞ୍ଜେ ।
ରଙ୍ଗେ ପ୍ରାର୍ଥିଜନକୁ ବିମୁଖେ ଗୃହନ୍ତି ଦ୍ୱିହନ୍ତି ହିଟରେଣ ।
ଝିଙ୍କି ଭାରେ ମଦନ ଶରରେ ହୃତ୍କୁଟେ ମାରିବାରେ । ୮୬ ।

ଦ୍ରୁତବିଲମ୍ବିତ ବୃତ୍ତ ।

ନବରସା ବନିତା ବନ ନେତ୍ରରୁ ।
ନବ ତମାଳ ବନେ ପିକ ଭାଷିତ ।
ନବରସାରଜନେ ତ କଣା ମତେ ।
ନବରସା ସୁରତେ ତୁ ଥରେ ମତେ ।

ରାଗ କଲ୍ୟାଣୀ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ସଙ୍ଗିନ ତେସରଙ୍ଗିନ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗିନ ଭୁଷ ନାରେ । ହେମାଙ୍ଗିରେ ବରଭଙ୍ଗରେ । ସୁଅପାଙ୍ଗିରେ ତ୍ର ଅନାରେ । ସଙ୍ଗେ ମୋହର ରଙ୍ଗ ବହର । ଭଙ୍ଗିଦିଅ ଅନଙ୍ଗର ଦର ତଙ୍ଗୀକ କର ଅଙ୍ଗୀକାର । ତୁଙ୍ଗସ୍ତନୀ ସୁମଙ୍ଗଳ କର । ୧ ।

ପଙ୍କଜ ମୁହିଁ । କଙ୍କର ମୁହିଁ । ଭଙ୍ଗୁ ନୟନ ଅରେ । ନଶଙ୍କରେ ମୋ ଅଙ୍କରେ ପଲ୍ୟଙ୍କରେ ବସ ଧୀରେ । ଶଙ୍କ ନା ମୋ ଭଙ୍କର ଧନ । କୁଙ୍କୁମବରମାଙ୍କ ରଚନ ହୁଂ କୃତ ଝିଙ୍କେ ମାରେ କଙ୍କପଦ ଶଙ୍କରପର । ୭୯ ।

ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କୁ ପ୍ରତି ସଖୀ

ଶିଖରଣୀ ବୃତ୍ତ ।

ବସାଇ ସଙ୍କେତେ ଜଣି ମୁଖରୁ ମୁଁ ଆଣିବ ବୋଲ ।
ନଶାନ୍ତେ ଆସେ ସେ ସବୁ ଅପରାଧୀ ନୁହଇ କ ।
ପ୍ରସାଦବା ଶାନ୍ତ ପ୍ରକଟି କହୁଚ ଯେବେ ବନତ ।
ଉପର୍କୀଡ଼ା ଭାବେ ରମଣି ମଣିରେ ଦୋଷ ଧର ନା । ୯୦ ।

ରାଗ ପୁର୍ବୀ । ଆଡ଼ତାଳ ।

ଏଥର ଶ୍ୟାମ ଦୋଷ କର କ୍ଷମାରେ । ପଦ । କହୁ କର ଯୋଡ଼ି । ଯାଉଛନ୍ତ ପଡ଼ି । ତୋଳ ହେଲେ ଶ୍ରୀମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ରମା ରେ । ୧ ।

ନ ଘୋଡ଼ା ଶ୍ରବଣ । କହୁଛନ୍ତ ଶୁଣ ।
କୃପାନଧି ବୃଷଭାନୁଜେମା ରେ । ୨ ।
ପଶୁପ ନଗରୀ । ଶିଖୀ ପିବ ସର ।
ନ ରୁହିଁଲେ କେଶରମଧମା ରେ । ୩ ।
କେତେ ଥର ସବୁ ଯାଇ ନାହୁଁ ସହି ।
ଅପରାଧପାକ ଯେବେ ପ୍ରେମାରେ । ୪ ।
ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ ସେ । ସଂଯୁରେ ଭାଷେ ।
ଅଦ୍ଧ ହୋଇ ଗଲାନ ତ୍ରିଯାମା ରେ । ୫ ।। ୮୦ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।

ମାଳିନୀ ।

ଚତୁର ସରସ ବାଣୀ ଚିତ୍ତରେ ତୋଷ ଆଣି ।
ନତ ନ କର ତୁ ବନ୍ଧୁ କୋପରେ ଶ୍ରୀମୁଖେନ୍ଦୁ ।
କୃତ ସୁକୃତ ବିଘାତେ ତୋ ତନୁ ସ୍ପର୍ଶ ବେଗେ ।
ଅତନୁ ଶର ନ ମାର କାତରେ ମାତ ଫେଣ । ୯୧ ।

ରାଗ ଢଣ୍ଟାରବା । ଆଡ଼ତାଳି ।

ସଙ୍ଗିନି ରେ ରସରଙ୍ଗିନି ରେ । ଦୋଷ କ୍ଷମା କର ଜୀବବନ୍ଧୁ ଭୂଷଣା ରେ । ପଦ ।

ଯା କର ତା କର । ତୋ ଦେ କିଙ୍କର । ଉଙ୍କରତନ ମୃଗାଙ୍କଲପନା ରେ । ଶଙ୍କରଶତ୍ରୁ ନିଃଶଙ୍କରେ ମାରୁଛି । ଅଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମୋ ମଣ୍ଡୁକନା ରେ । ୧ ।

ଯୋଡ଼ି ପାଣି, ଜଣାଉଛି ରାମାମଣି । ଧରଣୀରେ ନଖ ଗାର ଲେଖନା ରେ । କିଣିଲୁ ଜନ ମୁଁ । ତୋର ଅଜନମୁଁ । ତୋଳ ତଳ ଲୁଳୁବେଣୀ ଲୋଟାନା ରେ । ୨ ।

ମାନସରୁ ମାନ ସରୁ ସ୍ମରଣରୁ ରଖ ନୂଆ ସରୁ ମାଳବସନାରେ । ଜବନାପସରୁ ପୀୟୂଷହାସରୁ ଲବ ଦ୍ରସରୁ ଖଞ୍ଜନନୟନାରେ । ୩ ।

ଗୋକୁଳ କୁଳଜା । ପଟ୍ଟଷଦ ରଜା । ନ କଲେ କରୁଣା ଜାଣ ତୋ ନାରେ । ରାଧେ ରାଧେ ବୋଲି । ତୋ ସରସ ସଙ୍କଳରେ ଝାସିବାର ଶୁଣୁ ସିନାରେ । ୪ ।

ଅବନତ ହୋଇ । ଧରୁ ପଦ ଦୁଇ । ରାଧା ପ୍ରସନ୍ନତା କରି କଳନାରେ । ଗଲେ ନିଜ ନିଜ କୁଞ୍ଜେ ଆଳବ୍ରଜ । ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ କହେ ସେ ଭାବନାରେ । ୫ । ୯୧ ।

ବଂଶସ୍ଥ ବୃତ୍ତ ।

ସ୍ମିତାବଲୋକେ ମନ ଜାଣି କାନ୍ତରେ ।
ମିଳେ ସମସ୍ତେ ରହିଲେ ଲତାନ୍ତରେ ।
ରହେ ତ ରାଧା ବନମାଳି ସଙ୍ଗରେ ।
ହସେ ସୁଭାବେ ରସି କେଳି ରଙ୍ଗରେ । ୯୨ ।

ରାଗ ଇମନ କଲ୍ୟାଣୀ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ନବଘନବରନ ଶ୍ୟାମ । ବାମନବୃମା କୁଞ୍ଜେ ଯୁଗଳରୂପ ସୁର କେଳନ୍ତ ଦ୍ୟୁତିକ ଛବିରେ ଗଞ୍ଜେ । ପଦ ।

ବାମ କର ନ ପାର । ମଦନ ସିବାରୁ ଫେର । ଦେଖି ଆଚମ୍ବିତେ । ବିଜୁଳି ସ୍ଫୁରେ । ରହେ କ ଜଳଦପୁଞ୍ଜେ । ୧ ।

ଚୁମ୍ବକୁ ପ୍ରତିରମ୍ଭେ ସୁଟିବାରୁ ଅବଲମ୍ବେ । ମାଳକମଳ ଉଲଟେ ରହିଲା ବିମଳ ହେମ କଞ୍ଜେ । ୨ ।

କଶୋଣ କ ଶରେ ଗୁତୁର । ପୁଣି ଅନ୍ତଶପୁ ମାଧୁରି । ପରସ୍ପରେ ଜାତ ହୋଇବା ଭାବ । ଉଦ୍ଧବ ମନକୁ ରଞ୍ଜେ । ୩ ।

ଚମ୍ପ ଏହି କେଳକ । ହରିବାକୁ ଦିନ ରାତିକ । ଦେବନାଭ ଚନ୍ଦ୍ର ନରତ ଯାମଳାର୍ଜ୍ଜୁନଭଞ୍ଜେ । ୪ । ୮୨ ।

ଶିଖରିଣୀ ବୃତ୍ତ ।

କବା ଶୁଦ୍ଧସ୍ୱର୍ଣ୍ଣେ ମରକତ-ମଣୀ ଶୋଭନ କରେ ।
କବା କାଳସ୍କନ୍ଧେ କନକଲତିକା ମାଳୀ ରହିଲା ।
କବା ନୀଡ଼ାକୁଞ୍ଜେ ଶୁକ ପିକ ରଖେ କାମ କୁତୁକେ ।
କବା ଶୋଭା ରାଜେ ନବ ଜଳଧରେ ଧୀର ବିଜୁଳୀ ।

ମନ୍ଦାକ୍ରାନ୍ତା ।

ରାଧା ସାଧାରଣବଚନରେ ସାଦରେ ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣେ ।
କୁଞ୍ଜାଗାରେ ମଦନରସରେ ମାତିଲେ କେଳିଭାବେ ।

ନାନା କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି ସୁମନେ ମୋଦୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରଙ୍ଗେ
ଗଣ୍ଡପ୍ରାନ୍ତେ ଶୟନ କଲ୍ପଲେ ତୁଷ୍ଟରେ ପୁଷ୍ପତଳ୍ପେ । ୯୪ ।

ରାଗ କଲ୍ୟାଣୀ । ତାଳ ଝୁଲୁଆ ।

ଗୋପୀନାଥାୟ ମଙ୍ଗଳଂ ଗୋ ଗୋଷ୍ଠବାଳ । ପାପ ମୋଚନାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ପାପନକର ଖଣ୍ଡନାୟ । ପାପ ସନ୍ଦ୍ଧ ମଣ୍ଡନାୟ । ଆପଦଚୟ ମୋକ୍ଷଣାୟ । ଭୂପଚଣ୍ଡ ରକ୍ଷଣାୟ ଗୋ । ୧ ।

ନନ୍ଦବାଳାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ଆନନ୍ଦକନ୍ଦମନ୍ଦହାସାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ଚନ୍ଦନ-ବିନ୍ଦୁ-ଭୂଷିତାଙ୍ଗ । ଇନ୍ଦୁବଦନୀବୃନ୍ଦସଙ୍ଗ । ମନ୍ଦରଧର ଲୋକପାଳ । କୁନ୍ଦରଦନ କାନ୍ତଲୋଳ ଗୋ । ୨ ।

କେଶିନାଶାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ସୁଭକ୍ତ-ବଂଶ । ପାଳ ଲୋଳାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ବାସବାଦ୍ଧ ଶେଷ ବ୍ୟୋମ । କେଶଭଜିତ ଦିବ୍ୟନାମ । ଦୋଷ ରହିତ ମୋକ୍ଷଧାମ । ଦାସ ନିକର ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ଗୋ । ୩ ।

କଂସନାଶାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ଅଦୋଷଦର୍ଶୀ । ବଂଶୀବାଦନାୟ ମଙ୍ଗଳଂ । ନାଶିତ ଭବବନ୍ଧ ମୋହ ପୋଷିତ ସୁରମୌନିବନ୍ଧା ଭୂଷିତ ଶିଖିଚନ୍ଦ୍ର ନିଚୟ । ତୋଷିତ କନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ହୃଦୟ ଗୋ । ୪ ।

ସମାପ୍ତ

ପ୍ରଶାନ୍ତ ପ୍ରେସ, କଟକ-୨